

maviADA

kültür sanat edebiyat

L:2 CİLT:5 SAYI: 13-14-15 KIŞ

Şenol YAZICI

Hasan ÖZTOPRAK

Ayşe KİLİMCİ

Ramazan KORKMAZ

Nadir GEZER

Öner YAĞCI

Asım ÖZTÜRK

Zeynep ALİYE

...

ŞİİRLERİYLE

ömer turan / yusuf yağdıran

/ ayşe keskin / şenol yazıcı /

nazım mutlu / yaşar miraç

...

ve

ROMAN DOSYASI

Türk ROMANCISI:

evrensel ideolojiye EVET!

gündelik politikaya HAYIR!!!

2007
KİŞ

ma*vi*ADA

kültür sanat edebiyat

Yusuf Yağdıran

Gündüz Dersem Çıkma

ADA KİTAP

Yusuf Yağdıran
Gündüz Dersem Çıkma
ŞİİR / ADA kitap

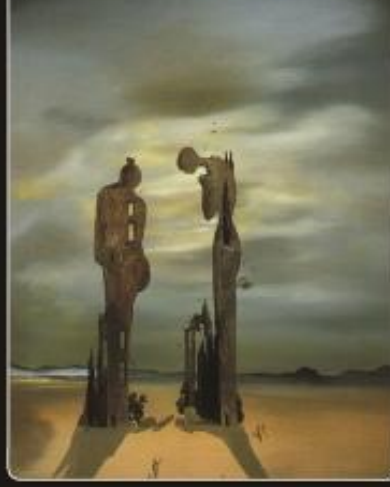

Fadime Y. Karoğlu

KUŞLAR GEÇİYOR

ADA KİTAP

Fadime Y. Karoğlu
KUŞLAR GEÇİYOR
ÖYKÜ / ADA kitap

Şenol Yazıcı

AŞKARAYAN

ADA KİTAP

Şenol Yazıcı
AŞKARAYAN
ÖYKÜ / ADA kitap

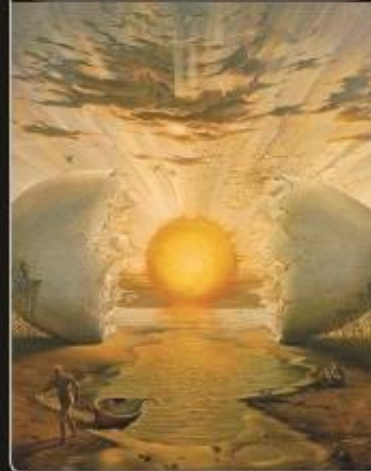

Şenol Yazıcı

BAĞBOZUMU

ADA KİTAP

Şenol Yazıcı
BAĞBOZUMU
roman / ADA kitap

KAMPANYA
*ma*vi*ADA*
üyesi olana
bir kitap
armağan
ediyoruz.
abone olun,
yandaki
kitaplardan
birini seçin.

ABONELİK DURUMU

ABONE DEĞİL BİTTİ

içindekiler

maviADA KİŞ	4	maviADA
Roman, İnsan ve İdeoloji / Dosya	5	Şenol YAZICI
ROMAN/ Dosya	12	Hasan ÖZTOPRAK
Şiir	13	Yusuf YAĞDIRAN
Türk ROMANI/ Dosya	14	Öner YAĞCI
Nurullah ATAÇ ve ROMAN	17	Nadir GEZER
ROMAN ve ÖYKÜ / Dosya	18	Ayşe KİLİMCİ
Çocuk Romanı / Dosya	20	Yahya TÜRKELİ
Roman /Dosya	21	Nurten ALTAY
ÖYKÜ ve ROMAN/ Dosya	22	Mehmet GÜLER
ROMAN/ Dosya	24	Veysel DİKMEN
Şiir	25	ÖZGÜR
Bir ROMANCI / Dosya	28	Asım ÖZTÜRK
ROMAN / Dosya	29	Hülya SOYŞEKERCI
Roman / Dosya	30	Ramazan KORKMAZ
Küreselleşme	33	Zeynep ALİYE
Şiir	34	Yaşar MİRAC
Şiir	35	Nazım MUTLU
Umut	35	Nilhan C.YILDIRIM
Aristo Osman	36	Mavisel YENER
Şiir	37	Ayşe KESKİN
Ayva Kokusu	39	Fadime Y. KAROĞLU
Haraşo	40	Esra PEKİN
.Küçük Mavi Kuş	41	Niyazi UYAR
İki Koca Göz	43	Sezgi ABALI
Şiir	43	Sinem VARDAR
Düş İle Yaşam	44	Nalan ÇELİK
Şiir	46	Muzaffer GÜLTEKİN
Aşkın Aykırı Estetiği	47	Sabır ÖZDEMİR
Şiir	48	Ali ÇAPAN
Şiir	48	Ömer TURAN
Adalar Etkinliği	49	Dç. Dr. Tudora Arnaut
Şiir	50	PH Sanat
maviADAda	51	Kitap Adası

maviADA

KİŞ

TİCARİ BİR KURULUŞ DEĞİLDİR

www.adasanat.com.tr

Kültür Sanat Edebiyat Dergisi

Yıl: 2 sayı: CİLT: 5 SAYI: 13-14-15

uç ayda bir, yılda 4 mevsim çıkar

kuş 2007 – ocak şubat mart

yerel süreli yayın

sahibi ve genel yayın yönetmeni

Şenol YAZICI

senyaz@gmail.com

İnternet yayın yönetmeni

Dr. Aysin YAVUZ

kapak tasarım, grafik

Doğanay YAZICI

dizgi ve tasarım

Şenol YAZICI

adasanat@hotmail.com

iletişim:

posta kutusu: 202 Ulucami / Bursa

0532 455 40 44

adamavi@gmail.com / adasanat@mynet.com

web:

www.adasanat.com.tr/index.htm

www.adasanat.sitemynet.com/index.htm

Temsilciler:

Bursa: Yusuf YAĞDIRAN / Nilüfer Öner ÖZYANIK /

Ayhan SARIOĞLU / Nadir GEZER / Şaziye ÇELİKLER /

A. MORİSSET İstanbul: Güdüm ŞAHAN / Öner YAĞCI /

Yaşar MİRAC / Nalan ÇELİK / Zeynep ALİYE / Nilhan C.

YILDIRIM / Çağla ÖZDEMİR (Beykent Üniversitesi)

Yalova: Mustafa AYDIN / Fadime KAROĞLU / Ayşe

TEHİMEN / Düzce: Sabri ÖZDEMİR

İzmir: Mavisel YENER / Niyazi UYAR / Asım ÖZTÜRK

Trabzon: Emre Tehmen (K.T.ÜNİVERSİTESİ)

Ankara: Özgen SEÇKİN - DAMAR Dergisi

PH SANAT /ADANA

Adapazarı: Ahmet ERKENT

Ayvalık: Ayşe KİLİMCİ / Ayna Kafe / Meryem

Hacıbrahimioğlu - Hayal Bahçe / Cunda Adası

KİTABELERİ:

Yalova: Yakova Kitabevi

Bursa: Kalkas Kitabevi / Can Kitabevi, BKM Kitabevi /

Asa Kitabevi

Balıkesir:Tivoli Kitabevi

İzmir: Ozan kırtasiye / Kemeraltı

MaviADA ticari bir kuruluş değil, imcece bir ürettir. Denk

koşullarda, maviADA üyelerine, ulusal kültür, sanata

katkıda bulunanlara öncelikli yer verilir. Üyelerinin dergi

giderlerine olanaklanınca katılması beklenir. maviADA,

yapısalcıdır, yazarın söylediğiyle yaptığı arasında

benzerlik arar. maviADA evrensel ideolojiyi savunur. İrkçi,

dinci, mezhepçi, hemşerici, etîçe, poetikaya aykırı

söylentilere, gündelik politikaya yer vermez.

YILLIK ÜYE KATKI BEDELİ:

DERGİMİZ YILDA 4 KEZ HER MEVSİM ÇIKMAKTADIR.

YILLIK 4 SAYI 20 YTL

Katki bedelleri, temsilciler kanalıyla ya da Şenol YAZICI

112 86 75 nolu posta çeki hesabına yatırılıp dergiye bilgi

verilmelidir.

BASIM:

Ozcan Ofset / HEYKEL / BURSA

maviADA

maviADA 1. yılını sanat ve kültür poetikası açısından planlanandan daha iyi bir noktada tamamladı. İlkelerinde samimi ve kararlı olduğunu kanıtladı. Şimdi ikinci yıla / 5. cilde yani 13-14-15. sayılara başlıyoruz. Bir yılda yedi büyük etkinlik yaptık. Altı kaynakça olabilecek dosyayı edebiyatçıma-za, ilgisine armağan ettik. Bahar 2007 sayısı için, özel bir dosya hazırladık. Adı "GÜNEŞE DOKUNMAK," İçerdiği "Sanatçı ve Yaratma Süreci"

Dergimiz, üç yazarın kitaplarının yapımında ve tasarımında, yayınevi bulmasında yardım etti. İki yazarımız ilk kitaplarını çıkardı. MaviADA onlu yazarların yayınevi bulmakta sıkıntı çektiği günümüzde olmazı olur yaptı.

maviADA

Dergimiz okul görevini sürdürüyor, yazarın yelenekli gençlerimize yol gösteriyor, olanak tanıyor. Dört sayıda onu geçen genç kalemi dergimizden destek gördü, yer buldu.

maviADA

KAMPANYA:

Her Aboneye Bir Kitap:

Yazarlarımız dergimize yeni abone olacaklara herkese, yeni çıkan kitaplardan bedelsiz armağan ediyor.

Ücretsiz posta çeki hesabımıza derginin dört ciltlik, yani bir yıllık abone edeni yatırın, yandaki dört kitaptan birini seçin, bize bilgi verin, derginizle birlikte adresinize gönderelim. Hem maviADA ailesine katılın, hem dergimize katkınız olsun.

Not: Bu uygulama ocak, şubat, mart aylarında abone olacaklar içindir. Aboneliğin postaneye yatırıldığı tarih önemlidir.

Şenol YAZICI
senyaz@gmail.com

genel yayın yönetmeni

Dergicilikte birinci yılımızı kültür sanat poetikası yönünden başarıyla tamamladık. Bu süreçte bize omuz veren başta maviADA temsilcilerimiz olmak üzere, abone olarak desteğini sürdüren kültür sanat dostlarına, alan danışmanlarımıza, yazarlarımıza, teşekkür ederiz.

Bir yıl içinde, kimseden destek görmeden, tamamen kendi olanaklarımızla, üçü başka kentlerde olmak üzere yedi etkinlik yaptık. Ardında medyatik destek olan çok ünlünün etkinliği birkaç kişiyle gerçekleşirken, bizim izleyici kitlemiz günün en yoğun saatlerinde bile kültür sanattan anlayan, okuyan, düşünen yüz kişiden aşağıya düşmedi. Bunu başaracak çok dergi olmadığını gururla söyleyebiliriz. Değerbilir insanımıza teşekkürler.

Dergimiz, üç yazarının kitaplarının yapımında ve tasarımında, yayinevi bulmasında yardım etti. İki yazarımız ilk kitaplarını çıkardı. MaviADA ünlü yazarların yayinevi bulmakta sıkıntı çektiği günümüzde olmaz olur yaptı. Yazarlarımızın kitaplarının ulusal yayınlarda ve maviADA dergisinde duyurusunu, tanıtımını yaptık, Tüypa'a onere edilerek katılımını sağladık.

Dergimiz görev edindiği okul işlevini sürdürüyor, yetenekli gençlerimize yol gösteriyor, olanak tanıyoruz. Bir yılda yani dört sayıda onu geçkin genç kalem dergimizden destek gördü, yer buldu.

İki Internet sayfamızda olmak üzere, Atilla İLHAN'dan başlayarak altı kaynakça olabilecek dosya hazırladık, edebiyatçımıza, ilgisine armağan ettik. Çocuk edebiyatından romana, yurt dışından yazarların da katıldığı Cengiz Aytmatov dosyasına kadar söz verdiğimiz tüm dosyaları yaptık. Çorbada bir damla da olsa tuzumuz var artık. MaviADAnın, bir şey beklemeden Türk kültürüne katkısı anımsanacaktır. As'olan, *kubbede bir hoş seda bırakmak*sa maviADA bunu yaptı.

Beşinci cilt, 13-14-15. sayıyla yeni bir yıla ve döneme başlıyoruz. İdealimiz ilerde aylık çıkmak olduğundan, ola ki yorulur, unutturuz, diye aylık sayı numaralarını vererek gidiyoruz.

Yeni yıl umut demek. Genelde dünya için, ülkemiz için olumlu gelişmeler olacağına dair umudumuz en yüksek noktasında. Özeld de kültür sanat dünyasında çok seçkin, Batıyla yarışacak yapıtların üretileceğini, en kötü olasılıkla bir Nobel daha alacağımızı düşünmek hoşumuza gidiyor. Dergimizin de abone sayısını beş, on katına yükselteceğini, sayfamız yetmediği için maviada abone ve temsilcilerinden başkasının yazısına çok seçkin olmadıkça yer veremediğimiz için üzülme yerine ayda bir çıkmaya başlayacağımızı, gelenek-selleşecek bir **maviÖDÜL** bile koyabileceğimizi umut ediyoruz... yok o kadar değil, sadece hayal ediyoruz. Olsa ne güzel olurdu.

Başta, nitelik aynı olduğu günce yazılarda öncelik maviADA abonelerindir diye duyurmuştuk. Hem başımıza geleceği biliyorduk, hem de imece bir dergi olan maviADA katılımcılarının emeğine önem vermeyi niyetimiz. Dergiyi, gördüğünüz gibi bilgisayarın olanaklarını zorlayarak, en küçük puntolarla sığdırmaya çalışıyoruz, çünkü gelen yazılara yer bulamıyoruz. Normalde piyasada gördüğümüz dergiler gibi rahat sayfa, büyük punto kullansak 150 -200 sayfayı bulacak, bulacak ama yapacak gücümüz yok. Her sayıda beş yüz altı yüz kitap sayfası yazıdan, elli sayfalık bir dergi seçmeye çalışıyoruz. Bu dergi kitaba çevirsek iki yüz elli sayfayı bulur, gene de bir kısım yazılar geride kalıyor.

Önceliği maviADAlılara, abonelere, gündemdeki kültür sanatın ulusal konu ve yazarlarına ayırınca ne yazık ki dışarıdan dostlara yer kalmıyor. Eğer biz çağrı yapmışsak o yazıya mutlaka yer veriyoruz, ama yeni katılanlar bir süre beklemek zorunda kalabiliyor. Bizi lütfen anlayışla karşılayın. Gönderdiğiniz yazıları, derginin ihtiyaç duyacağı zamanlar için arşivleyip saklıyoruz.

Bu, dergiye sahip çıkarsak çözülür. Abonelerimiz artar, biz cesaretleniriz ve aylık çıkmaya başlarız, o zaman çok kişiye yer bulunur. Bize ya da bir başkasına, ama mutlaka bir Anadolu dergisine abone olun, emek verin, karşılığını bekleyin. Bir kültür sanat fenerinin yanışı sürsün. Ülke kültürünün bir yanı karanlık kalmamasın. Ya da bizi anlayışla karşılayın, gücümüzün yettiği bu. Biz imece bir dergiyiz ve niteliği iyi oldukça, önceliği üyemize, imeceye katılana vermek zorundayız.

Bu sayıda **roman dosyası** var. Ülkenin bu alanda en deneyimli kalemlerinin de katıldığı dosyamız, tek bir dünya görüşünün türküsünü değil, farklı düşünce ve bakış açılarını yansıtıyor. Türkçe romanın Nobel'i kazandığı bu günlerde ilgisine yol gösterici olacağını umuyoruz.

Bu ahar sayısı için, **aramıza katılan Ayşe KİLİMCİ**'yle birlikte bir dosya hazırlıyordayız. "**GÜNEŞE DOKUNMAK**"

İnsanlık, ilkçağdan bu yana, çok yol kat etti. Her ulusal yönetim, dün sadece KUL gördüğü insanını, bugün gelişme düzeyiyle doğru orantılı olarak BİREY görmeye başladı. Türlü alanlarda bireyin güven içinde yaşayacağı ortamlar hazırlanırken, bedensel sağlığı için önlemler, bozulan ruh sağlığını düzeltmek için de yöntemler geliştiriliyor. Ne var ki, çok gelişmiş uluslarda nasıl olduğunu bilmesek de, az gelişmiş uluslarda insanın doğasında taşıdığı güzel ruhun yaşaması ve gelişmesi hala kimseyi fazla ilgilendirmiyor. Oysa insanlığın ilk çağından beri insanın ruhunun güzel yanı olan sanat hep vardı, binlerce yıldır nice dünyayı titreten hükümdarlar unutuldu, ama bir mağara duvarına yapılmış resim, yüzlerce yıl önceden kalan bir kitap, bir sanat örneği engin bir bayrak olarak hala dalgalanıyor.

Ülkemizde dünyanın en nankör işi olarak gözükene, buza yazı yazmaktan bir farkı olmayan kültür sanat işine bulaşmış, nicel, nitel bakımdan gerçekten önemli bir kitle var. Ama çoğu üniversitesinde prof, okulunda öğretmen, muayenehanesinde doktor, sokakta sıradan bir insan görünen, kendini hep başka bir şey, yaşamını ekonomik kazanımı olan alanla tanımlayabilen, ille de sanatçı olacağım diyenlerince, ders alınacak yaşam öyküleriyle, geçim sıkıntıları çektiği, hiç bir şey kazanamadığı halde, devletin boynuna yazar kasa asmayı düşündüğü, aslında çok zeki, çok becerikli, müteahhit olsa kırk köşe dönecek, enerjisini politikaya akıtırsa belki de en yüksek makamları kapacak o güzel insanları konu edeceğiz. Ömrünce pervaneler gibi "güneşe dokunmak" için her şeylerini feda eden, gecesini gündüzüne katarak üreten, bir alkış dışında hiçbir şey beklemeyen, onu da, hiçbir zaman moda bir yaklaşımın emrine girmezse bulamayan, çoğu kez yaklaştığı güneşte yanan o güzel insanlarımızı konu alacak "**GÜNEŞE DOKUNMAK**" dosyamız, "**Sanatçı, Esin Perileri ve Yaratma Sürecini**" içeriyor.

Sanatın her dalına açık dosyamızla, mümkün olduğunca çok, değeri bilinmemiş, unutulmuş sanatçımıza ulaşmak istiyoruz. Yazarı, Ressamı, Heykeltıraşı, Mimarı, Yedinci Sanatla Uğraşanı, Her Sanat Dalı... **maviADA sizinle paylaşmaktan onur duyduğu kaderi ve kederi ölümsüz bir anyaya dönüştürmek istiyor.** Bekliyoruz...

Umutla...

ROMAN ÜLKESİ

ROMAN töre ya da karakter incelemesi yapan bireyin iç ve dış çatışmalarını ele alan, tutku ve duygularını çözümleyen, hem nesnel hem öznel bir dünya kuran, gerçekle bağlantısı ne olursa olsun özünde kurgusal bir türdür. Gerçeğe alabildiğine benzeyen, ona paralel, ama asla gerçek olamayan ikinci bir dünyadır.

Yukarıdaki tanımlara daha birçok tanım ekleyebilirsiniz, hepsinin birleştiği, roman ayrıntılı bir ya da birden çok öykü anlatır.

Roman içinde birçok yardımcı öykücük içeren, gelişmiş serim, düğüm, çözüm bölümleri olan uzun ve *ayrıntılı bir büyük öyküdür*, kısa öyküden temel ayrılığı uzunluktadır. Bu uzunluk kısalığın ne kadar olacağı sorulabilir. Ne var ki, egemen estetiğe göre bin yıldır durmadan değişen yasalara sahip roman, bunu yanıtlamaz, anlatı biçimini bir şablona bir kalıba bağlamaz. Kendi diyalektiği, estetik yasaları, sahip olduğu bir tür anarşist özgürlük onu tanımsız kılar. Öyküyle arasında varsa fark, hissetmekle ilişkilidir.

Roman tarihli, ayrıntılı bir öykü anlatır. Bu anlatıyı bütün sanat yasalarını bozarak, kır-

rak, gereksinmesine göre yeniden kalıplaştırıp yasa yaparak, varolanları aşarak gerçekleştirebilir. Bütün türleri içselleştirir, tür ve akımlardan özgün kendini kendisi yaratır, var olan yazınsal, kültürel kazanımları kullanır, faydacı bir yaklaşımla bütün bilim dallarından kendi yararına olacak her şeyi alır.

Zaten kesin yasaları ve şablonu olsaydı, köklerini dayadığı romanslardan ve halk hikâyelerinden yeni bir türe geçiş gereği duymazdı onu *yaratan devrimci burjuva*. Ne var ki, öyle kalsaydı feodalitenin binlerce yıllık gücüne karşı koyabilir miydi, belirsiz.

Roman başka ama bir yapıdır, karmaşık, içinde birçok üniteyi barındıran bir yapı... Şiir onun bir odasıyken, deneme bir başka odası. Tarih salonu olur. Kendi kurallarını üretip kendi tarihini yazan, kendi öğretisini savunan ikinci dereceden bir dünyadır. Bu dünyada her şey, her yapı taşı yerine denk düşmelidir.

Roman bir burjuva ürünüdür ve kentlidir. Feodalitenin yaratabildiği *anlatma* sınırlıdır. Sanat bütünüyle yerleşik, kentli insanın işi olsa da, kimi alanlarında feodalitenin de başarılı örnekler verdiği görülür, örneğin müzik de... Ama hiçbir romancı feodalitenin ufkunu, doğal edinimlerini kullanarak roman yazamaz. Sergilediği faydacı yaklaşım, yararlılık felsefesi doğasını terk edip kentsel düzende ve sanayide zenginleşen, ama yaşama alanları daralan insanın, her duruma uyma gayretini ve yeteneğini sanki tanımlar.

O bir aristokrattır. İonya bilgeleri, klasik Heleda filozofları ve yasa koyucuları, İskenderiye, Bergama filozofları, Roma'nın büyükleri Homeros'tan söz eder. Antik medeniyetin en büyük bilgini Amasyalı Strabon, onun yanılmaz, bir usta, her şeyi bilen bir bilge olduğunu söyler. Herodot "Homeros benden 400 yıl önce yaşadı" diyerek tarih düşer. Homeros'un İ.Ö.1200 yıllarında yapılan Truva savaşlarını ve gemicilerin dönüş serüvenlerini anlatan bu nazım romanı, uzun dönem epos(söz), ziraat, ilmihal, fen, tarih, hikmet,

ahlak kitabı, bibl'i (tevat ve incili) ve devrinin ansiklopedisi olacaktır.

Çetin ALTAN, son Nobel ödülü sonrasında kopan tartışma ortamında, ne kadar yükseltirseniz yükseltin hiçbir bayrak, edebiyatın bayrağı kadar uzaklardan gözükmeyen, demektir. Yorumlanışının getirdiği sis ortamında, Pamuk'un kullandığı sözlerin ödüle etkisi tabii ki tartışılabilir, ama Türkiye'yi her suçlayanın ödül alması söz konusu olsa, ortalık Nobel dolardı, düşüncesini de göz ardı etmeden bakarsak, Pamuk, ödülü bizden farklı bir beğenin yeglediği Türkçe romanlarıyla almıştır. İnsanlığın binlerce yıllık bilinen tarihinde, resim gibi, şarkı gibi, dans gibi ruhunu göklere uçuran ama buza yazılan bir yazı kimliğini de kaybetmeyen, bu yönüyle de burun kıvrılan, kanında esriklik olan insanların işi diye alınan, sanatın tüm türleri içinde antik devrin bir Zeus tapınağı kadar görkemli, elle tutulur ve güçlü durur roman. Ne şiirin dokunma kırılımı haline, ne denemenin kolay unutulmuş benliğine, ne kısa öykünün haz veren ama anlatılamayan sihrine, ne de tarihin kuru öğreticiliğine ve değişmezliğine sahip değildir, o onların hepsini içinde toplar, bundan dolayı *anakaradır*. Kuralsızlık ve kurallar yığındır. Kendi kurallarını her kezinde kendi yazan, ama anlatılan, ama yaşanan, ama çok insansı bir sanat türüdür. O yüzden salt edebiyatta değil, tüm sanatlar içinde binlerce yılı aşabilecek tanrısal ayaklara sahip bir aristokrattır. Seçkin, kavimci ve üretmeden sadece tüketen olduğundan değil, insanlığın çok derinlerine uzattığı köklerinden ve kalıcılığından ve insan üzerindeki anlaşılmaz sihrinden dolayı aristokrattır. Tabii ki sözümüz adı roman olanlara değil, gerçekten roman olanlardır.

Roman egemen ideolojiyle çok ilişkilidir. Montaigne, yaklaşık beş yüz yıl önce her insan, her insanın her türlü özelliğini üstünde toplar, derken, insanın tek ve sabit bir özellik taşımadığını vurgulamaktadır. Satre'ye, Mevlana'ya, Yunus'a göre de insan

her gün yeniden doğar. Her gün kendini yeniden kurar, yaratır. Ama romanın büyük ustası Balzac'a göre, insan başında neyse yaşam boyu odur. Cimriyse bir kez cömertleşmesi beklenmez.... Elgörür biri, bir bencil olamaz. Bu egemen olan ideolojiyle sıkı ilgilidir. Balzac'ın yaşadığı dönem XIX yy Fransa'sı Katolik anlayışın baskın geldiği idealizmin tüm eski dünyada yükseldiği bir dönemdir. Ama Satre'nin çağı aynı değildir, o bilinen tüm değerlerin sarsıldığı bunalım çağının çocuğudur. Her iki çağda aynı romanın yazılmasını beklemek nasıl ki doğru değildir, kahramanların da bilinen çerçevede, aynı olması olanaksızdır. Ayrıca kabul etmek gerekir ki, ister roman kahramanı ister gerçek insan olsun, onu yaratan tarihidir.

Burjuvanın yükseldiği dönemde yani sanayi devriminin güçlendiği zamanda onun güçlü ürünü, deyim yerindeyse dünya görüşünü aşılacak vurucu silahı romandı. XIX yüzyılın ilk yarısı romanın altın çağıdır, bir yıl içinde basılan kitap sayısı, öncekinin beş katına ulaşır, çoğu romandır. Dünya tarihinin en büyük romancıları, Dickens, Bronte Kardeşler ve benzerleri bu kısacık dönemde büyük romanlar yazar. Roman insanın güzel şeylere hakkı olduğunu işler; roman bireyin kahramanlığıdır. Kentin hümanizmasını yansıtır.

Dünyanın en güzel romanlarından biri olan İlyada ve Odesa'nın gücü epik anlatımı kullanmasından gelir. 19.yüzyıldan sonra yenden yeşeren epik anlatım betimleyicidir. Nesne ayrıntılı, insan işlevli, şiirseldir, somuttur. Günlük yaşama, sıradan insana ve ülkülere göndermeler yapar. Bir omurgaya sahiptir ve anlatılabilir. Tolstoyun Savaş Barış'ının güçlü ayakları bu unsurları iyi kullanmasına dayanır. Betimleme öykülemenin kendisidir. Bütün öğeler anlamlıdır, ondaki öğeleri anlamlandırmak için, dolaylı anlatım gerekmez. Bu yüzden epik öyküleme ve betimleme hayata aittir. Yani hayata ait olan nesne öykü olunca, unutulmaz.

Birçok edebiyatçı, romanın, feodalizme karşı burjuvanın bir ideolojik mücadelesi olduğunu savunur. Gene bir çoğu burjuvanın 1848'lerden sonra yani sanayi devriminin güçlenmesi, burjuvanın egemenliğini perçinlemesiyle romanı, romancıları da silahlarından yalıtıldığını düşünmektedir.... Hal böyle olunca roman da hızla evrimleşecek, Balzaclar, Stendhallar da, roman anlayışları da değişecektir..

Burjuva yeniliğe açtır. Onun devrimci yapısı buradan kaynaklanır. Kentsel egemenliği ele geçirip kurallarını yerleştirdince yeni adımlara gereksinme duyacaktır. Tarih romancıyı ve ideolojisini harmanlar, kentsel kültür çok hızlı bir biçimde romanın yerini alacak medyatik olanakları ve kurgusal anlatımsal değişimleri de hazırlar.

Yeni denemelerde kullanılan tekniklerin yanı sıra, anlatım biçimleri de değişmeye başlar. Nesne karakterlerin önüne, eylem ve hareketin dışına çıkar. Nesne, eylem ve hareketin dışına çıkarsa yani öykünün dışında kendi anlamını yüklenmeye başlarsa insanla ilişkisi azalır, postmodern sanatta bu vardır. Çok ilgisiz gibi duran bu nesnelere birbirine bağlama işlevini üstlenecek unsurlar aranır ya da yaratılır. Yazılan salt kurmacaya ya da *anlatmayan* bir söz yığınınına döner. Nesne ilişkisi, kurulmayan romanlarda karakterler, nesnelere anlamını açıklamaya yarayan onları birbirine bağlayan gevşek bir ilmek biçimine döner. Aşırı betimleme, yani doğalcı olmaksızın okuru romanın içinden dışına iter, onu seyirci yapar.

İçeriksel bu değişim, başka değişimleri de yanında getirecektir.

2.Dünya Savaşı sonrası dünya, başka bir boyuta taşınır, soğuk savaş döneminin rüzgârı, romancıyı da etkileyecektir. Egemen ideoloji dünyaya açılmaktadır artık, daha doğrusu saldırıya uğramaktadır. Her şeyin doğru, her şeyin yanlış olabileceği bir çağ başlamıştır. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde dünya siyasa-

sına egemen olan ideoloji, evrensel ideolojinin kalın kabuğunu zorlayacak, çatlatacak, yani Marksizm burjuvanın bu güçlü silahını kendi dünya görüşü için kullanacak, belki de yüzyıl bu deneylerle yaratılan irili ufaklı romanlarla anılacaktır.

Milan Kundera'nın "*Var Olmanın Dayanılmaz Hafifliği*" roman dünyasında bir devrimdir. Gündelik yaşam felsefesi müziksel bir bakışla yaşama yerleşir. "*Sanchez'in Çocukları*" ise klasik roman için sonun başlangıcıdır, çünkü o roman bir bant kayıdır. Burjuva gelişkin güçleriyle kendine daha çok uyacak sanatlar yaratmak için yağlıboya da, kemanı da, romanı da terk etmiş gözükmektedir. Ama aynı dönemde U. Eco'nun betimleyici anlatıma yaslanan, klasik romana sadık Gülün Adı görkemli bir çıkış yapar. A. Maalouf'un Semarkantı da anmak gerek.

Bizde Tanzimat'ın birinci döneminde seçkin yapıtın kalem anlayışının beklentisinin altında toplum ve yaşam gerçeğine yön verme kaygısı vardır. *Bütün edebiyat dalları toplumu ve sistemi onarma, ideal olana çekme düşüncesiyle kurgulanır*. Halen çocuk edebiyatımızda çok yoğun biçimde görülen bu özellik, sanatın bir *terbiye yolu olması* gerektiğine olan inancın sonucudur ve bu anlayış edebi ürünlere yansır. Bu süreçte emek verenler siyasi kavgaları nedeniyle saygıyla anılsalar da yapıtlarının, sanatsal değeri tartışılır. Oysa Tanzimat'ın ikinci döneminde yani topu topu 25 yıl sonra yaşanan baskı nedeniyle *görev edebiyatı* bir yana atılmış, romancı topluma seslenememiş ama roman tekniğimiz kısa sürede hızla gelişip Batı seviyesine ulaşmıştır. Yalnız bu kez de aydınlara seslenme gayreti, romanı anlaşılabilir deyim ve tamlamalara boğacaktır.

Bu dönemde edebiyatı Cedidecilerin dışında kalan, ama bir öğretici amacıyla değil, halka yönelik yazar Hüseyin Rahmi günümüzde bile zevkle okunabilecek kitaplar üretmiştir.

Ülkemizde bu sanatsal gelgitler sık sık görülecektir. 1940 - 50 li yıllarda *evrenselleşme* gayretleri, altmışlı yıllarda *toplumsallaşma* çabası, seksenli yıllarda kimliksizlik, 2000li yıllarda yeniden *kendini arama* egemen ideolojinin bir uzantısı ya da ona karşı koymanın bir yansımasıdır. Tabii romanımız da durmadan değişecektir.

Kargaşadan bunalan insanın ideolojiyi, egemen ve yaygın olanı ya da azınlık ideolojisini araması çok doğaldır. Çünkü ideolojinin farkı buradadır, o hayatı ve romanı bir düzen içinde, yani anlatılabilir ister... ki bu da romandan beklentilerle örtüşür.

Doğuda burjuva sınıfı olmadığından *Türk romanı, Batılı romana benzemez*, onu taklit eder, ama bunu yaparken bile Doğuludur. Romanımız bir sınıf üzerine kurulmaz, bir tarihe sahip değildir. Toplumsal yapımız, yani egemen ideoloji nedeniyle Orhan Pamuk'la Ahmet Altan, Yaşar Kemal'le Oğuz Atay romanı aynı dönemde yükselir. Günümüzde Balzac gibi yazarlarla Homeros vari anlatımı yan yana görürüz. Ne var ki postmodernist roman öyle değil, o dünya geneliyle eş zamanlı yürümekte. Orhan Pamuk Batılı çağdaşlarıyla aynı anda yazıyor. Oysa edebiyatçıların birleştiği bir nokta vardır, postmodernist anlatı asla roman olamaz. Postmodernizm her şeyin içini boşaltma, anlamsızlaştırma üzerine kuruludur, çünkü anca kendi değer yargıları olmayan, ilkesiz bir yaşam sürene istediğinizi dayatır, istediğinizi satarsınız, oysa roman anlamsız olanı bile anlamlandırma işidir.

Batılı romanlar üretmemişimizin altında yerine oturmayan, kayan allak bulak olmuş toplumsal ve siyasi yapımızın büyük etkisi ve bunun yazarın psikolojisini etkilediğini düşünmek de mümkün. Kendini topluma karşı sorumlu hisseden yazar, bildirili, görevli romanlar yazmaya çalışmış. Oysa her eylemi misyonuna göre yönlendirmek isteyen dini edebiyat, ardına son dönemde hayli yol kat ettikleri bilgisayar ve yayıncılık sektörünün

güçlerini alsa da, henüz kayda değer bir roman üretmeyi başaramadı. Bir başka nedense Batılı roman köklerini kendi toplumundan alır ve onu anlatırken, bizde roman taklit olduğundan köklerini hiç bir yere dayamaz, ortada kalır. Bir yabancılik sezersiniz. Bu da romandaki etkileyiciliği sağlayan sahililik duygusunu doğal olarak yok eder.

Roman kendinden önceki esinlendiği ya da kullandığı türlerden hiç biri gibi örneğin halk aşk öyküleri, romanslar, trajedi, destan gibi kalıplarda bir hiyerarşik diziliş sergilemediğinden örnek alınamayacak kahramanlar yaratır. Bu kahramanların hepsi kendine özgü bireydir. Günümüzde toplumsal yapı, insan coğrafyası alabildiğine çeşitlenmiştir. Sürekli zorlanan ve değişmeye mecbur bırakılan, egemen olmaya çalışan ideolojilerin kısıkcındaki insanın ideal kabul edeceği tipleri yaratmak artık kolay olmasa gerekir.

Romancının başarısı da yarattığı tiplerde yatar, bu tipin ille de toplumsal kabul gören bir tip olmasına çalışmak zorlamadır, o yönlü bakılırsa Kafka'nın tipleri kabul görecektir tipler değildir, ama başarılıdır. Romanda çok önemli bir unsur olan kişiler genellikle gerçek anlamda evrensel değildir. Tip yaratmak, tipin bizzat içinde bulunduğu özel ortamıyla, tarihi ve nesnel örgüsüyle ilgilidir. İyi bir romancı ele aldığı tip ya da modelin nesnel koşul ve ilişkilerini başarıyla örüp sunduğunda görevini yapmış demektir. Unutulmalıdır ki roman bir denge ve dengesizlik üzerine kuruludur. Bu nedenle çatışan karakterlerin özellikleri kendi tarihlerine ve roman gerçeğine uymalıdır, hayata ve öğretilere değil.

Onlar azınlıklarıyla, örneksizlikleriyle ve romanın nicel yaygınlığı sonucu her okuyanda, böyle de olurmuş hissini yaratma gücüyle evrenselleşir. Yoksa gerçekte her roman yaratımı kişi, bir insanın yani yazarın, yaratabileceği tiplerden sadece biri, yani gerçek bir insanın belki yüzde biridir. Romanlarda tipler

geniş bir alan ortalamasıyken, kişilikler inanılmaz tutarlılıklarıyla hayranlık uyandırır da (Harpagon'un cimriliği, Kaptan Ahap'ın bir balınaya karşı beslediği intikam duygusu) insan gerçeğini zorlarlar. Bu yönüyle karakterler, esneyen, değişebilen özellikleriyle yaşama daha uygundurlar. Ne var ki roman kendi kuralsızlığında bunlardan hangisine gereksinme duyuyorsa onu seçecektir, bu nedenle roman kahramanı gerçeğe bağlı ne olursa olsun, bu bağların nicel olarak kaldığı kurgusal kimliğe geçer ve geçebildiği oranda da başarılı olur.

Her romanda Roma İmparatorluğunun lejyonlarını yenen köle Spartaküs, nicelik olarak aynı olsa da, nitelik olarak aynı insan değildir. Lord Kinros'taki Atatürk'le, Çılgın Türkler'deki Atatürk ya da Herman Hesse'nin Bozkurt'undaki Atatürk aynı değildir. Yazar kendi kurgu kuramını herkesçe bilinen tarihe ve kişiliklere yamar, bundaki başarısı da onun üstünlüğünü kanıtlar.

Eğer Stendhal'ın söylediği doğruysa, yani *roman yol boyunca gezdirilen bir aynaysa*, günümüz romanı da çağının kahramanını yaratacaktır. İnsan nasıl ki artık eskisi gibi aynı tutarlılıkları sergileyebilen, granit gibi durmaya uğraşan insan değilse, yaratı kahramanlar da öyle bir şey olacaktır. İyi yönleri yükseltile bile yeniçağın eski değerleri yok ettiği, yerine yenisini henüz üretmediği düşünülürse hepsi de dünyasına yenilmiş bireydir artık ve örnek alınacak kadar yüksek duramayacaklarını kabul etmek gerekir.

Günümüzdeki romanlarda hayran bırakan tutarlı kahramanlar yoksa buna türlü nedenler aramak olasıdır, ama en başta yaşamın değişmesi, insan gerçeğinin değişmesi, yoğun bir dış kültür bombardımanı altında yaşayan insanın kendi içinde sığınacağı, kendi olacağı bir alanının kalmayışı büyük bir etkidir. Zemin artık inanılmaz kaygandır. Bundan nasiplenen yazarın kendi örnek tipi olmayın-

ca, sahi gözükecek kahramanı yaratması güçleşmektedir...

Her romancının kendine özgü, kendince seslendirdiği bir yazma hikayesi vardır, hiç birinin diğerine benzemeyeceği gibi, hangisinin içsel ve doğru yanıt olduğu da tıpkı romanın kuralsızlığı gibi boşluktur. Ama ortak bir yan olduğu gerçektir, bir sağaltım vardır, zevk alınan bir terapi. Her kitap yazarına yönelik, kendi inancıyla, yani rasyonel gerçeğiyle farklı bir arenadır. Peyami Sefa'nın kitaplarına göz attığımızda kadın kahramanlarda ortak paydalar görürüz. Vitrindekiler, yani güçlü ve aşık olunan kadınlar, ahlaken Doğulu olmaları beklenen, ama iyi eğitim görmüş Batılı anlayışta kentli kahramanlardır. Pişano çalar, dil bilir, erkeklerle aynı ortamları ve ilgileri paylaşırlar. P.Sefa, bir erkekle karşılaştıklarında onlardan Doğulu bir kadın gibi cumbasında bekleyen bir kadına dönüşmelerini bekler ve romanın çatışması / dengesizliği başlar. Bu tiplerde, yazarı tanıyorsanız, onun yaşam gerçeğinin yoğun bir etkisi olduğunu hissedersiniz. Otobiyografik bir roman olan Dokuzuncu Hariciye Koşuşu bunun sırrını sezdirir. Sevdiği Avrupa eğitimi almış kız, hasta ve içli Peyami Sefa'nın yerine zengin ve Batılı anlayışa sahip biriyle evlenir. Sefa tüm romanlarında o hanımla hesaplaşmasını sürdürür gibidir.

Bu sağaltım özelliği sanıldığı kadar romanın görünen tarafı olmayabilir. Gustave Flaubert " *Bayan Bovary benim* " derken ruhunun hangi yanını tanımlamıştır bilemiyoruz. Melville, Beyaz Balina'da balina mı, yoksa Kaptan Ahab mı ya da kurtulup bütün öyküyü anlatan İsmail midir, yanıtı bulmak zor. Ama Yakup Kadri'nin Yaban'ında Ahmet Celal'in yazarın kendisi olduğunu anlamak kolaydır. J. Landon'ın yükselen Marksizm'in etkisiyle yazdığı kitaplarda, örneğin Demir Ökçe'de oligarşiye ve sermayeye kafa tutan kahramanın, yazarın 1900 yıllarda devrim bekleyen ezilen Amerikan işçisinin yanan ruhuna soğuk su çarptığını hissedersiniz, İnce Mehmet

feodalitenin ezilen yüzünden gelmiş Yaşar Kemal'in başkaldıran tarafıdır belki. Yani yüzyılın ilk yarısında büyük bunalımlar karşısında ruhsal direnme gücü arayan Amerikan sanatının yarattığı süper kahramanlar gibidir biraz. Ne var ki bunu her romanda yüzde yüz yakalamak mümkün mü? Ayrıca insan ters mekanizmalarla da ruhunu rahatlatmaya çalışamaz mı? Ya da hiçbir büyük amacı olmadan anlatamaz mı?

Her romancı değil, ama her roman kendi gerekçelerini kendi üretir, çoğu da yazarın iddia ettiğinin dışında bir gerekçe olur bu.

Roman küçük insanı önemli bir noktaya oturtan bir tarihtir. Ne kadar uzun olursa olsun insanlık tarihiyle kıyaslandığında dar bir zamanın tarihidir. Estetik kaygısıyla bilinen tarihten ayrılır. Roman kişinin insanlık tarih ve deneyimiyle ilişkisi bu kısa zamanla orantılı bir bağıntı taşır. O romanın gerek sinme duyduğu ve yansıttığı kadarıyla kendi tarihinden deney ve beceri kazanır. Hal böyle olunca romandan gerçek bağlantısı beklemek bilimsel olmayacaktır. Romanın etik değeri ve toplumsal sorumluluğu da yazarın yapısal-cı bakış açısıyla, insan yanıyla sınırlı kalacaktır.

Romancı kendi dünyasında ne olursa olsun, romanında öznel bakış açısını yitirmeden gerçeğe öykünecektir. Bu bakış açısı ya da kişisellik ne kadar nesnel olabilir ki? Gustave Flaubert bir yazısında " *Roman olanaklarının, yani edebiyatın en geniş olanaklarını kullanan alanının yaşamdaki her şeyi karşılayamayacağını, bu nedenle tüm anlatıların, özellikle roman anlatımının boş olduğunu...* " yazar.

Romancı topluma sorumludur. O zaman romancının yaşam gerçeğini zorlayan bir görevin dar kalıplarından ya da salt estetiğin rasyonel gerçeğe kapalılığından değil, romanın insanı temel aldığı düşünüp insana aydınlık ve umut veren yönden bakarak

yazılması en doğrusudur. Ama özgür ve muhalif bir ruhun tam anlamıyla somutlaşması olan yazarın hangi esin perisinin ve ideolojinin türküsünü dinleyeceği her zaman belirlenebilir mi, o ayrı bir konu. Çünkü hiçbir yazardan iyi bir asker olmaz.

Pierre Machaey *yazınsal yapının bir ürün, yazarın bir işçi, malzemeninse mitleri simgeleri, ideolojisiyle hazır olduğunu* söyler. Yazar önceden hazırlanmış gereçleri bir tasarımla bir araya getirir. Marksist görüş de yazının dilin ve deneyimin ürünlerini bir araya getirmek emeği olduğunu savunmaz mı? Hal böyleyse yazar malzemesini ödünç aldığı topluma karşı borçludur, vefa duymak zorundadır. Yaratıcı özgürlüğünü kullansa da topluma zarar verecek bir örneklemenin içinde yer alamaz. Eğer alırsa bu kendi köklerini de budamak anlamına gelecektir. Ne var ki, bu yazar, sadakatının, toplumsal bir dalkavukluğa, egemen ideolojinin alkışına dönmesine de razı gelmeyecek kadar ruhlu olmalıdır.

Yazarın toplumuna ve insanına sorumluluğu vardır, ama bu sorumluluğun sıra insandan öteye geçmesinin altında yatan onun bir düşünce adamı, bir aydın olmasıyla ilişkilidir. Bir başka sanatçıdan, ressamdan, müzisyenden beklenmeyen bir bilgelik ona yakıştırılır. Ne var ki yazdığı romanın gerçeği, planlanan kurgu gerçeğini zorluyor, onun dışında bir yerde geliyorsa yazar, günlük yaşamında toplumsal sorumluluğunu duymayı sürdürmeli, ama roman gerçeğinde estetiği unutmamalıdır. Çünkü onun gerçek işlevi politika değil, roman yazmaktır. Zola'nın tavrı bir roman değil, bir toplumsal tavidir.

Kralcı Balzac'ın romanlarında Jakobenleri alkışlaması ve bunda başarılı olması onun artistik gücüyle sıkı ilişkilidir, gerçekçiliğiyle değil. Başkaları aynı yolu izlemiş ama başarısız olmuşlardır. Romancının egemen ideolojiden etkilenmesi kaçınılmazdır, ama estetik açıdan nesnelere insan bağlantısını iyi kur-

ması, kullanacağı malzemeyi seçerken insan yararı gözetmesi onun büyük yapacak adımların ilkidir.

Yazar tabii ki umut vermelidir, ama bu umudun rasyonel temelleri de olması gerekir. Kimi zaman köksüz rasyonel temelleri olmayan ütöpik bir tavır inandırıcı olmayacaktır. Gücünü bir ideolojinin emrine vermek belki yazarın bileceğidir, belki gereklidir de, farklı anlayış ve arayışlar insanlığın gelişmesini tetikler, yoksa statükocu bir hayatı yeğleyip hala mağara duvarlarına resim yapıyor olabildik, ama o ideolojinin uzun dönemde nereye varacağını görmek gibi bir tanrısalığı olmayan yazar, sırf öyle sanıyorsa, aksi durumda yapının başarısını da peşinen gölgelemeyi kabul edecek demektir. Yazar gündelik yaşamında düşünen bir aydın olarak toplumsal sorumluluğunu iyi taşımalı, ama yapısında estetik ve poetikaya öncelik vermelidir.

ideolojinin anlamı yaşamı bir yarar ve düzen içinde görme eğilimidir. Everensel ideoloji hayatı yaşama, anlama, yorumlama yeteneğimizin doktrine açıklamasıdır. Olmadığında **ideolojisiz** betimleme, gözlem ve yaşamdaki düzenin yerini alır. Buradaki ideolojiyi bilinen anlamda gündelik politikanın ürettiği değişken ideolojiyle açıklamamak gerekir. Bu engin bir kültür ve tarihle beslenen insanlık ve sanat ideolojisi yani poetikadır.

Şenol YAZICI, Trabzon'da doğdu. Türk Dili ve Edebiyatını bitirdi. Yayınlamış öykü, roman, deneme kitapları var. Dergilerde şiirleri yayımlandı. Yazarın en son **Bağbozumu** (roman), **Aşkarayan** (öykü) kitapları Ekim 2006'da yayımlandı. **Buzdan Kaleler** adlı romanıyla **Ay Zamanı** adlı şiir kitapları basımda.

Hasan ÖZTOPRAK

1. Edebiyatta çok tür var, ama romanın yeri bir başka. Romanın aristokratlığı ve ölümsüzlüğü konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Bence roman, içine şiiri katmadığımız takdirde edebiyatın temelidir. Bütün diğer edebi türler romana özenirler, özenmek zorundalar. Şöyle; roman diğerlerinin olduğu kadar sanattır, yazan olduğu kadar okuyan için de sanatsal bir faaliyettir ama aynı zamanda diğerlerinin olmadığı kadar eğlendirici, vakit geçirici, eğitici...dir de. Başka hiçbir edebiyat türünde olamayacak birçok özelliği barındırır bünyesinde. Bu açıdan romanın sinemayla kıyaslandığı bilinir. Romanın aristokratlığı modern romanın ortaya çıkışıyla bağlıdır ama romanın içerdiği bir özellik değildir. Bugün bırakın aristokrat olmayı dünyada en çok üretilen ve okunan tür – kutsal kitapları bir kenara bırakırsak – romandır. Dolayısıyla bugün artık roman halk sanatıdır.

Ortaya çıkışından bu yana bir çok evre geçirmiş olmasına rağmen klasik yapıdaki romanların her zaman önde olduğunu bilmeyenimiz yoktur. Bugün bu tarz az üretiliyor olmakla beraber, günümüz romanında da romanın klasik öğeleri kullanılıyor. Ama dünyadaki değerler, anlayışlar, yaklaşımlar... değiştikçe roman da değişiyor, zaten değişebildiği ölçüde varlığını sürdürebilir. Kendi dışındaki değişimi sindirebilen ve aynı zamanda değişimi etkileyebilen birkaç sanat dalından biri olan romanın ölümsüzlüğü konusunda hiçbir şüphem yok.

2. Sizce yazarı aylar, yıllar süren roman yazmak gibi bu uzun ve yorucu yola çıkararak nedir?

Bu soruya her romancı kendi deneyiminden yola çıkarak yanıt verebilir sanırım. Çok kaba olmazsa, roman yazmayı ben uzun süren bir orgazma benzetiyorum. Büyük bir keyif, kendinle ve yarattığın karakterle girdiğin uzun neşeli bir yolculuk; sınırsız bir yaratıcılık hazzı, sadece yazarken değil, araştırırken, düşünürken, okurken de süren bir haz bu. Gerçi ortaya çıktığında çoğunlukla hayal kırıklığına uğrarsınız. Sizin aylar yıllar boyu kelime kelime çattığınız yapıyı birisi bir sayfada çözmeye uğraşır; çoğunlukla, olumlu bir bakışı da olsa yanlış bir çözümlemedir bu. Ama bir gün birisinin, belki sıradan birisinin ya da bir ödül jürisinin (Orhan Pamuk Nobel Ödülü'nü alırken yapılan açıklamada olduğu gibi.) kastettiğiniz şeyi anladığını fark edersiniz. İşte bu büyük bir mutluluktur. Baştan beri amaçladığınız gerçekleşmiştir. Bu sizi yeniden yazmaya teşvik eden tek şeydir...

3. Sizce roman kahramanlarının gerçeklikle ve yaşamla ilgisi nedir? Günümüz romanının romancılarının yarattığı kahramanlar bu özel insan belirlemesine ne kadar uyuyor ya da neye benziyor?

Roman kahramanları prototiptir. Ya da kompakt insan. Üstün insan da diyebilirsiniz. Ne dersenez deyin "roman kahramanı" denilen şey olmasaydı roman da olmazdı; kahramanınız yoksa roman da yoktur, dolayısıyla onların yazardan daha uzun bir yaşamı ve yazardan daha popüler olabilirliliği mümkündür; yine de yaratan "yazar", - bazan tersi olsa da - "kahraman"dan daha saygın bir yeri hak ediyor.

4. Yazar, romanında önce kendi toplumuna ardından tüm dünyaya sorumlu, yani bir öğretiyi sınırlanmış mıdır, yoksa yazar sınırsız özgür müdür?

Hiç kuşku yok ki, yazarın önce sınırsız özgürlüğünü tescil ettirmek gerekir, bu onun herhangi bir öğretiye sahip olmasını ve bu doğrultuda yazmasını da içeren bir özgürlüktür. Toplumuna ve dünyaya karşı sorumluluk hissetmek kendisinin bileceği bir iştir, bu dayatılmaz.

5. Sıradan insanın kimsesizleştirip çırılçıplak ve savunmasız kurtlar sofrasına bırakıldığı bir düzende bir roman yazarının tavrı sizce ne olmalı?

Sadece bir romancı olarak değil ama bir insan olarak herkesin içinde bulunduğu topluma karşı bir sorumluluk taşıması gerekir. Problem şurda; bu sorumluluğun içeriğini kim belirleyecek, şu şu şu sorumluluklara sahip olmalısınız diyen bir otorite mi? Bir gurup mu? Kim? Bazen sizin için sorumlulukları ifade eden sözler başkaları için hakaret, hatta suç olabilir. Söz gelimi Orhan Pamuk, yargılanmasına neden olan o meşhur sözleri söylerken size göre sorumluluğunu mu yerine getiriyordu, yoksa ülkeye hakaret mi ediyordu? Gördüğünüz gibi konu bir parça karmaşık ve göreceli.

5. Sizce yazar hoşça zaman geçiren çağdaş biçimlerden biri midir? Yoksa Emile Zola gibi aydınlanma için savaşmayı seçebilen birisi midir, olmalı mıdır?

Böyle olmadığı çok açık değil mi? Ama romanın eğlendirmek gibi, hoşça vakit geçirmek gibi özellikleri de vardır elbette. Eğlenmeyi ve hoşça vakit geçirmeyi – ki bunlar çok insani ihtiyaçlar – de küçük görmemek gerekir, tabii şovmen düzeyine indirgemen. Bakın, Yazı'nın, ne yazarsanız yazın bir düşünce ürünü olarak Yazı'nın en kötü örneklerinin bile sözünü ettiğiniz "Show" dünyası ile hiç bir alakası yoktur, olamaz. Yazı'yı kendi olabilirliliği içinde ve kendi araçlarıyla kıyaslamak gerekir.

8. Romanımızda 40 kuşağıyla 68 kuşağı arasındaki fark ve nedenleri?

Romancı – bir adım önde bile olsa – toplumla karşılıklı olarak birbirini etkiler. Aynı zamanda yaşadığı dönemin bir aynasıdır yazar, böyle olunca 40 kuşağı ile 68 kuşağı arasında farklılıklar olması gayet normaldir. Farklılık olmasaydı anomal saymak gerekirdi. Ben bunun nedenlerini siyasete bağlamak yerine, siyaseti de değiştiren nedenlere bağlamak gerekir diye düşünüyorum. Bu yirmi beş otuz yıllık dönemde dünyada bilim ve teknolojiye inanılmaz gelişmeler ve büyük çaplı toplumsal dönüşümler olduğunu biliyoruz, bu siyasetin içeriğini de, siyaset yapmanın biçimini de tümenden değiştirdi, aynı şey sanata, dolayısıyla romana da yansdı. Bizde bir farkla, bana kalırsa nicelik olarak artan, nitelik olarak değişen romancılık, sanat olarak geriledi. Ama bu yine de bir olumsuzluk olarak algılanmamalı. Zira Türk romanı öyle bir evre geçirmemiş olsaydı, bugünkü büyük atılımını yapamaz, roman bugünkü olduğu kadar toplumsallaşamazdı.

9. Bir romancı "muhalif" olmak zorunda mıdır? Geçmişte, türlü baskılar gören yazarların adlarının uzun yaşaması,

günümüzün romanlarının çoğunun kısa sürede unutulmasının nedenleri neler olabilir?

Günümüz romanı için yaptığınız bu saptamayı kabul etmek çok güç. Günümüzün romancıları da bir başka nedenle olsa da yine yargı önlerinde değil mi? İşte, Elif Şafak ve Orhan Pamuk örnekleri, hâlâ taptaze. Bana kalırsa 'romancı "muhalif" olmalıdır' gibi klişelerden uzak durmak gerekir; soruda kastedilen *kendinden* muhalifse ne ala. Toptan muhaliflik ise "akıl yürütememek"tir. Unutulmak yalnızca günümüzün romanlarına has bir durum değil: 70'li yıllardan kaç roman kaç yazar adı var aklınızda? Ya da bütün bir dünya edebiyatından günümüze kalan yüz iki yüz, bilemediniz beş yüz örnek dışında kim bilir şimdi kaç milyon tanesi tozlu raflarda kaldı... Ama bu işin doğasında var. Bugün de geçmişe kalacak birkaç iyi roman ve romancı mutlaka olacaktır. Önemli olan da bu değil mi?

10. Neden 12 Eylül darbesi romanımıza yansımakta güçlük çekti?

Öyle mi? Güçlük mü çekiyor. Bence öyle değil; benim bile son iki romanım 12 Eylül dönemini temel alıyor. Bence 12 Eylül döneminin birçok açıdan romanı yazılmaya devam ediyor. Kanımca sorun daha çok nitelik sorunu. Hem 12 Eylül dönemini temel alan hem de nitelikli edebiyat yapan roman bulmak gerçekten zor. Yakın zamandan iyi bir iki örnek vermek gerekirse, Cemil Kavukçu'nun *Suda Bulanık Oyunları* ve Süheyla Acar'ın *Yağmurun Yedi Yüzünü* söyleyebilirim.

13. Günümüz Türk romanının yolculuğu nereye?

Son üç yıl için kimileri "roman patlaması" saptaması yaptı ve bunun edebiyatımız için ne menem bir kötülük getirdiğini açıklamaya çalıştı. Efendim, çok roman basılıyormuş, bu kadar olur muymuş... (Günümüzde Türk roman eleştirisi budur.) Bu sayının birçok ülkeye kıyaslandığında çok küçük bir rakam olduğunu söylemeye gerek var mı bilmiyorum. Halbuki tam tersi olarak roman yazımını ve yayımlanmasını teşvik etmek, başta 'yayıncı'nın koyduğu bütün engellerin kalkması için mücadele etmek gerekir. Türk romancılığını geliştirecek olan tek yol bu. Kimi eleştirmenlerimiz "niceliksel" saptamalarla ve istatistik tutmayla uğraşacaklarına yukarıdaki sorunuzun yanıtına kafa yorsalar da biz romancılara böyle sorular sorulmamış olsa...

Hasan ÖZTOPRAK, İstanbul, Balat'ta doğdu. M.Ü.

Siyasal Bilimler Fakültesi'ni bitirdi. *İblis, Düşler, Göçebe* ve *E* dergilerinin kurucuları arasındadır. Halen *E* dergisinin Genel Yayın Yönetmenliği'ni ve Gendaş Kültür'de editörlük yapıyor. Yayımlanmış şiir ve romanları: *O Hayalle Kal* (1991), *Sanırım Hiçbirimizin Farkedemediği Bir Sarsıntı Oldu* (1993), *Ağtılar* (1996), *Ey Aşk Anlayanlar* (1999), *Hakikatin Ölümü, İmkansız Aşk, Kırklar Kitabı*

Yusuf YAĞDIRAN

İkili Bahis

1. atın ev hali

*ayakları kan
atlar doğuran ev
arınp zinetinden
kalanca nal
sağır gölgesi tayların
ulu orta
sis içinde.
rüzgar kumbaramda şarkı*

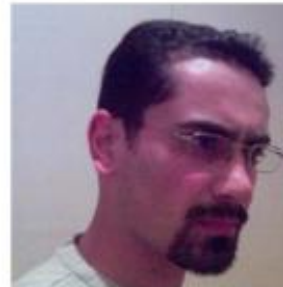
*bir gün bir gün bir çocuk
eve gelmiş kimse yok,*

2. sayıklama

*sayı saymak ev ödevi
soruların
üzerinden
geçerken
atlar.
temmuz saçaklarında lal
kuyuya düş...*

*Yusuf öldü saka
yer yok
külbe-i ahzanda sana.*

Yusuf YAĞDIRAN

Elazığ'da doğdu. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Şiirleri dergilerde yer alan şairin ilk kitabı "Gündüz Dersem Çıkma" Ekim 2006'da adaKİTAPtan çıktı.

Dünden Bugüne Türk Romanı

Öner YAĞCI

Elbette farklı düşünenler var, ama ben, bireyle, insanla ilgili bir edebiyat dalı olan romanın, doğumundan başlayarak toplumsal yaşamdan kaynaklanan bir gelişme çizgisi izlediğini, her dönemde, her ülkede, her dilde kendisini kuşatan gerçekliklerle birlikte, birbirlerini etkileyerek, ama farklı adımlarla geleceğe doğru yol aldığını düşünüyorum. Bir ulusun farklı tarihsel dilimlerde yarattığı romanlarda yenilik arayışı olmasaydı, o ulusun roman sanatı tarihe gömülür kalırdı. Aynı tarihsel dilimde çeşitli uluslarca yaratılan romanların birbirinden farklı olması da yine romanın gelişmesindeki, başarısındaki, hâlâ etkili bir edebiyat dalı olmasındaki giz olsa gerek. Dildeki gelişmeler başta olmak üzere yaşam biçimindeki değişikliklerin romanı; romanın dili ve yaşamı etkilediğini söylemek yanlış olmaz.

Bu bakımdan, romanımızın 1980 sonrasındaki gerçeğinin, toplumsal yaşamımızdaki arayışlar, etkilenmeler, adımlarla birlikte tartışılması gerektiğini; nerelerde bulunduğunu, nerelere doğru, nasıl gittiğini belirlemek için nerelerden, nasıl geldiğine kısaca bakmamız, bu gelişme çizgisi üzerinde değerlendirmemiz gerekiyor.

1. Cumhuriyet Öncesinde Romanımız: Kuruluş ve İlk Öncüler Dönemi

Burjuva toplumunun bireyini anlatan roman, kapitalistleşmede önemli kavşakları geçen batıda altın dönemindeyken; bilimsel, teknolojik gelişmelerin, çağın gerisinde kalmış, kuşatılmış, ekonomik boyunduruk altına alınmış, yarı sömürgeleştirilmiş, "hasta adam" konumuna getirilmiş bir devlet olan Osmanlı devletinde emekleme dönemini yaşıyordu. Bu koşullarda, genellikle yönetici kesimin batı dillerini öğrenme dalgasına kapılan kuşağın çocuklarından oluşan ilk romancılar, içinde buldukları toplumun iyiye doğru dönüştürülmesi için sorumluluk duygusuyla doluydular. Romancılığın yaratıcılığını bir yana bırakarak, yabancı öğretmenlerden öğrendikleri yeni dillerin karşılıklarını diktiklerini büyük bir hevesle, hayranlıkla, coşkuyla gördüler; onlara öykünerek, işe başladılar. Dil, anlatım, olay, kişiler, kurgu, insanlara ve dünyaya geniş bakış açısı sağlayan kültür birikimi gibi romanın roman olmasını sağlayan öz ve biçim değerlerinden yoksun oluşları nedeniyle, ağırdalı Osmanlıca'yı kullanarak çevirdikleri batı romanının duygusunu aktaramadılar ve kendi yaratıları da bu eksikliklerle doluydu.

Batı hayranlığıyla batılılaşma sorunlarının işlendiği bu doğum döneminde, ilk öncüler olan *Ahmet Mithat*, *Namık Kemal*, *Recaizade Ekrem*, *Nabizade Nâzım*'ın; asıl olarak toplumsal yaşamdaki değişim dönemlerini genel çizgileriyle yansıtmadaki başarısıyla *Hüseyin Rahmi Gürpınar*'ın; romana gerçek bireyi getiren *Halit Ziya Uşaklıgil*'in romanımızı kurmadaki önemli çabaları romanımızın doğumunu muştuladı.

Daha sonra, Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen *Halide Edip Adıvar* ve *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* ile yeni insanı romana sokan *Reşat Nuri Güntekin* başta olmak üzere *Ebubekir Hazım Tepeyran*, *Abdülhak Şinasi Hisar*, *Osman Cemal Kaygılı*, *Refik Halit Karay*, *Selahattin Enis*, *Mahmut Yesari*, *Mithat Cemal Kuntay*, *Peyami Safa* gibi yazarlar emekleme döneminin çocukları oldular.

2. Cumhuriyet'ten 1980'lere: Kimlik Edinme, Atılım ve Romanımız Altın Dönemi

Dünyaya bir altüst oluş yaşatan Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 29 Ekim 1923 tarihi, toplumsal yaşamımız açısından olduğu gibi romanımız açısından da bir dönüm noktası oldu. Bu tarih, Kurtuluş Savaşı'nın kazanıldığı, Osmanlı'nın artık yok olduğunun, Anadolu'da yeni, çağdaşlığı hedeflemiş bir Cumhuriyet'in kurulduğunun ve toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel bir sürekliliğin en önemli adımının tarihidir. Yeni bir kültür, bağımsızlık ve laiklik temeli üzerinde gerçekleşen bu devrimin, çağdaşlaşma yolundaki atımları halkçılık, köycülük, devletçilik, ulusalçılık gibi ilkelerle özgürlüğün gerçekleşmesine yönelikti. Benimsenen bağımsızlık ve laik düzenin kurulması, yaşama biçiminin ve egemenliğin dinin gölgesinden kurtarılması gibi hedefler, kültürde, dilde, tarihte, sanatta, siyasette devrimci gelecek arayışlarını getirmişti. Abece devrimi başta olmak üzere, kültürün her alanında, dilde, tarihte, eğitimde, ulusal kimlik arayışında atılan adımlar, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Halkevleri, Köy Enstitüleri, Tercüme Bürosu gibi kurulan onlarca kurum ve bunların uygulamaları, yeni devletin çağdaşlaşma çabalarıydı. Tüm sanatların, edebiyatın (ve romanın) bu gelişimin dışında kalması düşünülemezdi bile. Dilin özleşmesiyle birlikte daha önceki dönemde ilk yapıtlarını veren yazarlar yeni yapıtlarını sunarken, yeni devletin çağdaşlaşma sancılarını ve yeni toplumun yeni insanının eskiden beri gelen sorunlarını işlediler.

Yeni toplumun yeni ve çağdaş kimlik arayışı toplumsal romanın asıl konusu olarak *Halide Edip Adıvar*, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, *Reşat Nuri Güntekin*, *Osman Cemal Kaygılı*, *Mithat Cemal Kuntay*, *Abdülhak Şinasi Hisar* gibi yazarların bu dönemdeki romanlarıyla öncülüklerini kabul ettirmesini getirdi. *Sadri Ertem*, *Reşat Enis*, *Sabahattin Ali*, *Memduh Şevket Esental*, *Halikarnas Balıkcısı*, *Ahmet Hamdi Tanpınar* ilk yapıtlarını bu dönemde verdiler. Değişimin yarattığı yeni toplumsal koşulları algılayarak yeni insanları romana kattılar. Köylüler, deniz insanları, öğrenciler, aydınlar, sıradan insanlar romana girdiler. Bu yazarların bir kısmı daha sonra çağdaş romanımızın önemli temsilcileri oldular.

Yeni bir düzen arayışının sonucu gerçekleşen İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, "soğuk savaş" düzeni, araya giren "yumuşama" dönemlerini de içine alarak 1980'lere kadarki politikaları ve gelişim hedeflerini belirledi. Çağdaşlığa yönelik, aydınlanmacı, ulusal kimliğine sahip yeni tip özgür insan yaratma doğrultusunun yerini; bağımsızlıktan uzak, laikliğe sırt çevirmiş, ulusal değerleri yerine kapitalistleşmenin kozmopolitizmini benimsemiş, dinsel ve ırkçı öğelerle yüklenmiş kuşaklar yetiştirme hedefleri aldı. Çağdaşlaşmanın önündeki büyük engellerden biri olan toprak reformunun gerçekleştirilmesinden vazgeçilmesi, kökleri tam kurutulamayan tarikatlar gibi dinsel örgütlerin yeniden palazlandırılması, dışa bağımlı güdük kapitalistleşmenin seçilmesi, eğitim ve kültürdeki büyük atımlarının hızının kesilmesi ve giderek dil başta olmak üzere kültürün her alanında eskiye dönüşün gündeme getirilmesi, doğal olarak romanımızın bir doğrultu belirlemesini getirdi.

Bu noktada, edebiyatın birçok dalında olduğu gibi, romanda da bu yeni toplumsal beğenilere karşı önemli bir direniş baş gösterdi. Siyasal iktidarlar, donanımlarını Cumhuriyet'in ilk eğitim kurumlarında alan birçok yazarın, "muhalif" kimlikleriyle alana egemen olmasını her çeşit yöntemi, baskıyı denemesine karşı engelleyemedi. Romanımıza altın çağını yaşatan bu gerçeklik, *Abbas Sayar*, *Adalet Ağaoğlu*, *Atilla İlhan*, *Aziz Nesin*, *Bekir Yıldız*, *Burhan Günel*, *Çetin Altan*, *Demir Özlü*, *Dursun Akçam*, *Erdal Öz*, *Erhan Bener*, *Erol Toy*, *Fahri Erdiç*, *Fakir Baykurt*, *Hasan İzzettin Dinamo*, *İlhan Tarus*, *İrfan Yalçın*, *İsmet Kür*, *Kemal Bekir*, *Kemal Bilbaşar*, *Kerim Korcan*, *Mehmed Kemal*, *Mehmet Seyda*, *Melih Cevdet Anday*, *Necati Cumalı*, *Oktay Akbal*, *Oktay Rifat*, *Orhan Kemal*, *Ömer Polat*, *Sait Faik*, *Samim Kocagöz*, *Selim İleri*, *Sulhi Dölek*, *Talip Apaydın*, *Tarık Buğra*, *Tarik*

Dursun K., Ümit Kaftancıoğlu, Vedat Türkali, Yılmaz Güney, Yusuf Ziya Bahadınlı... gibi onlarca yazarı ve görkemli bir başarıyı armağan etti.

Cumhuriyet'in değerleri benimsenerek, yeni ulusun ve yeni insanın kimliği temeli savunularak, kırsal alandaki sorunlar başta olmak üzere, vurguncu kapitalizmin dayattığı yeni yaşam biçimi ve baskılara, özellikle 12 Mart dönemindeki siyasal uygulamalara karşı romanımız da toplumun diğer muhalif kesimleri gibi direndi. Tarihe ve insana yaklaşımda çağdaş bir bakış açısı romanımıza egemen oldu. Romancılarımız devlete karşı var oldular ve geniş okur yığınlarına hem romanı, hem de kendilerini sevdirdiler. Romanların on biner, beş biner basım yaptığı bu dönemde topluma bütünleşmiş olduğunu, bu gelişime aykırı çizgideki kimi romancı çıkışlarınınsa cılız kaldığını söyleyebiliriz.

3. 1980'lerden Bugüne Romanımız: Kimliksizleşme ve Küreselleşmenin Egemenliği

1980 yılı, ülkemizde köklü bir toplumsal savruluşun başladığı yıldır. Siyasal olarak "Soğuk Savaş" politikalarının özgürlüklere ve özellikle sol düşünceye karşı sürdürdüğü baskıların doruğa çıkmasının habercisi olan 12 Eylül, aynı zamanda 24 Ocak'ta alınan ekonomik kararların yaşama geçirilmesinin de postalların desteğindeki adımıydı. Anayasa başta olmak üzere toplumun tüm yaşama biçimine dönük değişimler, Cumhuriyet'in kuruluş amaçlarından tam uzaklaşmanın gerçekleştirilmesi doğrultusunda. Toplumsal muhalefetin baskılarla sindirilmesiyle toplum, dilini bile eskilendirerek "Türk-İslam Sentezi" ideolojisiyle bağına, mistisizme sürüklenmeye başladı. Öte yandan, 90'lı yıllarla birlikte uluslararası ilişkilerin dayattığı "Küreselleşme" ideolojisiyle İngilizcenin egemenliğine boyun eğdirilerek "tüketim toplumu" yaratılmasına yönelik, magazinleşmeyi, anlaşılma, sanallıkları, duygusuzluğu, toplumsaldan kopuşu, görselliğin ve iletişim araçlarının egemenliğini, "postmodern" dünyayı, reklamı, promosyonu asıl alan bir yaşam biçimine yönlendirildi. İşte bu kıskaç altında, bu yönlendirmelerle yaşanan romanımızın son yirmi yılından akılda kalanları şöyle sıralayabiliriz:

Toplumun bir ya da birkaç yıl yalnızca onunla düşüp kalktığı ve örnekleri özellikle mankenlik ve müzikte başat olan "star sistemi"nin getirilmesi, star'ların dışındaki romanın ve romancıların görmezden gelinmesi; romancılığımızın "birkaç roman"a indirgenmesi... Bu sistemle gelen "roman benimle başladı" anlayışının yerleştirilmeye çalışılarak görkemli roman geleneğimizin yok edilmesi, yani roman damarımızın koparılması... Yayın alanında ticari kaygıların öne geçmesiyle birlikte, ekonomik ve medyatik gücün bu gidişi hızlandırması... Siyasal olarak yaşanan koşut bir biçimde "Küfür Romanları" kavramının bir gerçek olarak roman dünyamıza ve etkin bir biçimde girmesi; yine siyasal olarak Cumhuriyet değerlerine düşman ideolojiler doğrultusunda yazarların desteklenilerek, örneğin kendilerini "2. Cumhuriyetçi", "Tarikatçı", "Sola Karşı", "Küreselleşmeden Yana" ifade edenlerin romancılıklarının benimsenmesi için çaba harcanması... "Siyasal bir ülküye hizmet etmenin saçmalık olduğunu" söyleyen Alain Robbe-Grillet'in çöp sepetindeki "Yeni Roman"ının ve "Yapısalcılık" gibi "ithal" ideolojilerin başta edilmesi... Büyük tekellerin girdiği yayın alanında, üretimden dağıtım, pazarlamadan satışa, reklamlardan promosyona romanın metalaştırılması ve roman değerlendirmelerinin roman ölçütlerine göre değil, tekelin gücüne göre belirlenmesi... Her şeye egemen olma çabasındaki "Medya"nın egemenliği... Romanın temeli olan dilde

özgürleşmenin, ulusallaşmanın terk edilerek Osmanlıca ve İngilizce sözcüklerin kullanıldığı, dilin yozlaşmasının özendirildiği bir egemenliğin kurulması... Darbelerdeki Hasan Mutlucan müziği gibi, sanki baskı dönemlerinde özel olarak sunulmak için varmışarcasına kimi romanların yeniden keşfedilip piyasaya sürülmesi... Romanın, "romancılık oynama"ya dönüştürülmesi... "Somutun zenginliğinde soyutu verebilmek" olan gerçekçiliğin terk edilerek yerine derinliksiz, yüzeysel, somutu görmezden gelen, romani tüketen yazıların roman olarak kabullenilmesi ve benimsenmesi... Kimliksizliğin, değersizliğin "Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği" örneği toplumsallık düşmanlığının egemen kılınması... Romanın da yaşamın her şeyi gibi magazinleştirilmesi... Tarihin, ulusların, ulusal devletlerin ve ideolojilerin sonunun geldiği söylenerek romanın da teslim alınması ve romana tüketmez bir nesne olarak tarihin başta edilmesi... Mistisizm batağının, romanın yeni keşifleriymişçesine yaygınlaştırılması... Romanın baş düşmanı olan otosansürün, toplumsal ve gerçekçi roman yerine, "ruhsuz bedenlerin ve bedensiz ruhların" dolaştığı postmodern romanı ögütlemesi... Romancılığın gerçeklerden, toplumsaldan kaçışa dönüştürülmesi, yazma coşkusundan neyi yazacağına, nasıl yazarsam medya alkışlardan nasıl daha çok para kazanırma uzanan sorulara verilen yanıtlarla kafalarda otosansürün gerçekleştirilmesi... Küreselleşme ideolojisinin öngördüğü yönetime göre, evrenselleşme yanılsamasıyla romanın ulusal damarlarının kesilmesi ve genele eklenmesi... Romanda "büyük anlatılar dönemi bitti," artık küçük, mozaik anlatılar gerekiyor düşüncesinin alanı kuşatması... Medyanın roman alanına saldırmaları, alanı belirlemesi... İsmarlama, sipariş romanlar yazılması... Önemli olan sözün biçimidir, zaten dünyada söylenecek söz kalmadı gerekçesiyle eskiden söylenmiş olanların özgün söylemiş gibi aktarılması, başkalarının romanlarından yapılan çalıntının "mubah" olduğunun savunulması... Bir de teknolojinin getirdiği sanal romanların başlama...

Tüm bunlar, 1980 sonrası romanımızı belirleyen özellikler oldular. Bu dayatmalarla ve kuşatılmışlıklarla dolu olan 80'lerden bugüne nelerin okura sunulduğuna baktığımızda karşımıza çıkacak tablo, yukarıdaki değerlendirmelerle örtüşen bir gerçekliğe götürüyor bizi. Bu gerçeklikse, romanımızda bir kimliksizleşmenin egemen olduğu biçimindeki genel sonuca varıyor. Tek tek roman-romancı adları yazarak örnek vermeyi gereksiz buluyorum. Yukarıdaki saptamaların, romanla ilgilenen herkesin kolaylıkla gördüğü, belki ayrıntılandırmadığı, belki seslendirmedığı saptamalar olduğunu düşünüyorum. Bu gerçeklikler somut olarak karşımıza şöyle bir roman alanı çıkarıyor:

Belli romancıların neyi yazdıkları ve ne zaman yayımlayacakları çok önceden biliniyor artık. Promosyonlar aylar öncesinden yapıp belki de henüz başlanılmayan bir roman kitlelere pazarlanıyor. Burada, ekonomik gücün belirleyici olduğu elbette kuşku götürmüyor. Kitapla ilgili yayınların çoğunluğu -zaman zaman televizyonların bırakın kültür programlarını, magazin programları ve hatta ana haber bültenleri bile- bu çeşit birkaç yazarın görselliklerle süslenmiş serüvenleri, tanıtımları, pompalanmalarıyla romanın gündemini belirliyor. (Bunlar kim diye soru sorulabilir mi? Herkesin bildiği, gördüğü, tanık olduğu bir gerçeklik değil mi bu? Bir roman daha çıkmadan şu kadar basılıyor, şu kadar satılacak, şöyle ödülleri alacak, şöyle sevicecek gibisinden uygulamaların beyin yıkamadan öte bir anlamı var mıdır?)

Böyle belirlenen bir roman gündeminin alana sunduklarına baktığımızda ise söylenenle yapılan arasında tam bir ironi görülüyor. Küreselleşmenin, teknolojik gelişmelerin ve iletişim olanaklarının romana yeni soluklar verdiğini; dünyanın "post" ve "neo" dönemde yaşadığını; bu koşullarda postmodernist ve neosürrealist akımların doğduğunu; ironiye, bilimkurguya, gerçeküstüçülüğe açılan yeni kapıların romancıya yeni olanaklar sunduğunu söyleyenler sanki dünyayı yeniden keşfediyor ve sanki daha önce bilimkurgu, korku, polisiye, ironi romanda kullanılmamış gibi öncülük ettiklerini sanıyorlar. Ama ne yazık ki bu yeni söylemin yaratıları alana egemen oluyor. Yeni diye sunulan eskinin boyunduruğuna giriyor roman. Mitolojinin, destanların, uzak tarihin, fantastik öğelerle, büyülerle, canavarlarla dolu yaratıları çağcıl öğelermiş gibi pompalanıyor. Daha önce yayım-

lanan onlarcasını bir yana bırakalım, 80'lerden sonra yayımlanan tarihsel romanlar da vardı, ama alanın egemenlerinin yazarlara neyi yazacağını söylemesinden sonra sanki tarihsel romanlar yeni başlıyormuş gibi bir rüzgâr estirildi. Romanın yerini, bitti denilen tarih doldurmaya başladı sanki tarih, romanın nesnesi oldu. Bir yandan eskiden basılmış kimi romanlar yeniden allanıp pullanıp sunulurken bir yandan da yenileriyle buluşturuldu.

Tarihi keşfederek roman alanına girenleri böyle değerlendiriyor ve bu noktada, "yanlışlık nerede?" sorusuna yanıt arıyorum. Öne çıkarılan birkaç yazarın anlatıları, postmodern arayışları elbette yadsınmaz ama romanımızın yalnızca bunlar ve bunların yanına katılabilecek üç beş yazarla sınırlandırılmış olmasındadır yanlışlık... Yanlışlık, romancılığın polisiyeyle, tarihselle, mistisizmle sınırlandırılmak istenmesindedir... Ya da örneğin bilimkurgu, karakorku, gerilim, fantastik öğeleriyle kendini var eden yapıtların roman dışında görülmesi olamaz ama yalnızca bu öğelerle yüklü olanların roman olarak benimsenmesindedir yanlışlık... Yoğun cinsellikle din ve gizemi bütünleştiren çalışmalar da romanın bir parçasıdır ama bir yılın roman dökümünün tek örneği olarak sunulmasının romancılığımızı yaralamasındadır yanlışlık... Kimi özel yaşamların romanlaştırılmasının da edebiyatın dışında kalması düşünülemez ama birer roman örneği olarak sunulmalarındadır yanlışlık... Örneğin 12 Eylül öncesi gençliğin kötülenmesi ya da tarihimizin herhangi bir olayı da roman konusudur ama yalnızca tek yanlı değerlendirmelerin başta ediliş kamuoyu oluşturulmasındadır yanlışlık... Kimi sükse yapan tarihsel romanların "Simyacı"yla, sultanların, imparatorların romanlarıyla çakışmasının rastlantı olduğunu düşünmekteyiz yanlışlık...

Cumhuriyet öncesinde romanımız bölümündeki değerlendirmelerimi biraz değiştirerek günümüzdeki gidiş için de söyleyeceğim: Roman, kapitalistleşmede önemli kavşakları geçen Batıda postmodern dönemindeyken; bilimsel, teknolojik gelişmelerin, çağın gerisinde kalmış, kuşatılmış, ekonomik boyunduruk altına alınmış, yarı sömürgeleştirilmiş, ülkemizde de aynı dönemi yaşıyor. Genellikle zengin kesimler gelen, kolejlerde İngilizce öğrenen çocuklardan oluşan yeni romancılarımız, içinde buldukları toplumun küresel dünyayla eklemelenmesi için çaba harcayarak romancılığı bir yana bırakıp, öğrendikleri İngilizce'nin karşılıklarına diktiklerini büyük bir hevesle, hayranlıkla, coşkuyla gördüler ve onlara öykünerek işe başladılar. Dil, anlatım, olay, kişiler, kurgu, insanlara ve dünyaya geniş bakış açısı veren kültür birikimi gibi romanın roman olmasını sağlayan öz ve biçim değerlerinden yoksun oluşları nedeniyle ve ulusal dil bilincini yitirmiş oldukları için kendi yaratılarında da hep bu eksikliklerle doluydular...

Tüm bunların, roman dünyamıza egemen olan genel eğilimi olduğunu ama bu eğilimin dışındaki bir roman serüvenin sürmekte olduğunu eklemek gerekiyor elbette. 80'lerden beri yarattıklarıyla var olan, ama yukarıda belirlediğimiz egemenlik nedeniyle varlıkları okurlar tarafından pek bilinmeyen onlarca roman, romancı adı sıralanabilir burada. 80'lerden sonra da yeni romanlarını sunan, artık aramızda olmayan *Abbas Sayar*, *Aziz Nesin*, *Bekir Yıldız*, *Faik Baysal*, *Fakir Baykurt*, *Necati Cumali*, *Rıfat Ilgaz*, *Samim Kocagöz*, *Muzaffer Buyrukçu*, *Atilla İlhan* ve daha birçok romancı dışında birkaç örnek vermek gerekirse,

Adalet Ağaoğlu, *Ayla Kutlu*, *Burhan Günel*, *Demirtaş Ceyhan*, *Erhan Bener*, *Erol Toy*, *Füruzan*, *Hasan Kıyafet*, *İnci Aral*, *Leyla Erbil*, *Nazlı Eray*, *Oktay Akbal*, *Peride Celal*, *Pınar Kür*, *Selim İleri*, *Tahsin Yücel*, *Talip Apaydın*, *Tarık Dursun K.*, *Vedat Türkali*, *Yaşar Kemal*... romancılığını sürdürüyor.

Liste zenginleşiyor: İlk romanlarını 80 sonrasında vermeye başlayanlardan akla gelenleri önce sıralayalım: *Abdülkadir Konuk*, *Ahmet Altan*, *Ahmet Karcılılar*, *Ahmet Ümit*, *Ahmet Yorulmaz*, *Ahmet Yurdakul*, *Alev Alatlı*, *Aslı Erdoğan*, *Atilla Birkiye*, *Ayfer Tunç*, *Aysin Uğur Kezer*, *Ayşe Kulun*, *Barlas Özarıkça*, *Bilgesu Erenus*, *Buket Uzuner*, *Celal Haffibilek*, *Cem Selcen*, *Cemil Kavukçu*, *Cavit Yıldırım*, *Demir Özlü*, *Doğan Akhanlı*, *Duygu Asena*, *E. Emine*, *Elif Şafak*, *Emel Ebcioğlu*, *Emre Kongar*, *Engin Erkiner*, *Erendiz Atasü*, *Fatma Gürel*, *Ferit Edgü*, *Habip Bektaş*, *Hakan Akdoğan*, *Hasan Ali Toptaş*, *Hıfzı Topuz*, *Hidayet Karakuş*, *Hikmet Temel Akarsu*, *Hulki Aktunç*, *İbrahim Erdem*, *İbrahim Balaban*, *İbrahim Dizman*, *İhsan Kutlu*, *İhsan Oktay Anar*, *İskender Savaşır*, *İsmet Kür*, *Kaan Arslanoğlu*, *Kemal Ateş*, *Kemal Yalçın*, *Kürşat Başar*, *Latife Tekin*, *Mahmut Alınak*, *Mario Levi*, *Mehmet Eroğlu*, *Mehmet Güler*, *Metin Kaçan*, *Murat Aykaç Erginöz*, *Murat Tuncel*, *Muzaffer Oruçoğlu*, *Namık Doymuş*, *Nedim Gürsel*, *Nejat Elibol*, *Nevra Bucak*, *Nihal Yeğinobalı*, *Nihat Behram*, *Nihat Genç*, *Nurcihan*, *Orhan Pamuk*, *Osman Aysu*, *Oya Baydar*, *Öner Yağcı*, *Reha Çamuroğlu*, *Sadık Aslankara*, *Sadık Yemni*, *Selma Fındıklı*, *Seyit Alp*, *Süreyya Evren*, *Şemsettin Ünlü*, *Şenol Yazıcı*, *Tahir Abacı*, *Tekin Sönmez*, *Turgut Özakman*, *Tülay Ferah*, *Ülkü Karaosmanoğlu*, *Ümit Kıvanç*, *Veyysel Dikmen*, *Yasemin Yazıcı*, *Yeşim Dorman*, *Yılmaz Karakoyunlu*, *Yücel Feyzioğlu*, *Yüksel Pazarkaya*, *Zühtü Bayar*, *Zülfü Livaneli*...

Sonra da soralım: Bir kısmının adını çok duyduk, çoğunun adını bile duymadık, değil mi? Bunların tümü de hiç değilse birden fazla roman yazdılar ve yazıyorlar. İşte, bunların bilinmemesinde, değerlendirilmemesinde, görülmek istenmemesinde, yok sayılmasında, yani acıtan bir yanlışlığın 80 sonrası romanımıza egemen olmasında büyük bir yanlışlık var.

Sonuç olarak şöyle diyebiliriz sanıyorum: 1980 sonrasında romanımız kısır değil ama uygulanan kültür politikalarıyla ve egemenliğin dayatmalarıyla zenginliği, çeşitliliği görmezden gelinerek, bilinçli olarak kısırlaştırılıyor.

Öner YAĞCI,

Romanlarının yanında edebiyat üzerine araştırma inceleme kitapları da olan yazarın son kitabı *Roman Aşkyla* Ekim 2006'da yayımlandı.

Nadir GEZER

NURULLAH ATAÇ ve BİR YAZIN TÜRÜ OLARAK ROMAN

Nurullah Ataç bir yazısında , ki bu yazının başlığı "Romana Dair"dir, romanın tanımını içeren bu yazıda kesin bir yargısı olmamakla birlikte M. André Maurois'inin mi, yoksa bir başka yazarın mı, ki bir başka yazarın adını anımsamadığına göre, romanın tanımını yonünden adı geçen yazarın tanımı olması olasılığı artıyor. Onun tanımına göre romanın tanımı şöyledir: "Roman, romancının yaşadığı değil, hayalen yaşadığı yaşantıların betimlenmesidir." Ataç, bu tanımdan son kerte tedirginleşir, bu tanımı anımsadıkça da kafasının derinlerini kurcalar bu tanım...Bu tanımı "doğru olarak benimseyemediği gibi "yanlış" diyerek de kafasından söküp atamaz. Ama kendi "düş gücü" de romanda belirlenen olaylar da kişiler de dumadan tedirgin eder yazımızı. Kafası yeni arayışların ardına düşer, kahramanlarına döner, kendi içindeki sıkıntılara yanıt olsun diye "Canım işte roman hayali bir olayın anlatılmasıdır" diyerek sorunu kafasında kesip atamaz. Yazın dünyasına genç yaşında girmesine, yeni açılımlara ulaşma savaşımına karşın o yazın sorunlarına yanıt bulma, yanıt verme yönünden hep bir arayışindedir. .. Onu "Nurullah Ataç" yapan da yazın sorunlarına ilişkin duyarlılıkta eğilimidir. ..

Bütün bu sorgulamadan sonra sözü yine André Maurois'e, onun roman tanımındaki yaklaşımına getirerek : "Roman içinde yaşadığımızdan daha güzel, daha zengin bir evrende geçer, yazarı da okuyucuyu da realiteden kaldırıp hayal dünyasına götürür anlamına alınmamalıdır,"der. Ardından de ekler: "Roman ancak gerçeklikte (realizmle) , yani gerçekte bulunan insanların duygu ve tutkularına katılmakla, onları anlamakla olabilir, biçim ne olursa olsun aslını gerçeklikten (realiteden) almayan roman –belki her ne olursa olsun aslını gerçeklikten (realiteden) almayan roman –belki her tür sanat –boş bir gevezelikten bir şey değildir." (1)

Ataç'ın romana bakış açısını olgunlaştıran, oluşumunu sağlayan iki önemli evreyi imler kendisi: Galatasaray Lisesi önerisiyle sonrası üzerinde özellikle durur....Öncesinde okumaya yönelişinde çevresel etkenler ağır basar, ama Galatasaray 'daki öğrencilik yıllarıyla okumaya karşı büyük bir istek sarar içini...Bu yaklaşımında tiyatro yapıtları ağır basar!... Yazın dünyasına bakış açısı olgunlaştıkça daha önceleri büyük bir hayranlıkla okumuş olduğu yazarlara karşı bir isteksizlik, bir küçümseme büyür kafasında ve şöyle der : "O yılları hatırladıkça dövünüyorum; Bataille 'in (Henry Fransız tiyatro yazarı , 1872-1922), Rostand'ın (Ermand, Fransız şairi ve oyun yazarı , 1868- 1918) bayağılıklarına hayran olmakla geçirdiğim saatlerde neler, neler okuyabiliyordim." Ardından da tiyatro yapıtlarından romana döner, özellikle Dumas Fils'inin tanınmış yapıtı olan Kamelyalı Kadın (özgün adı: La Dame aux Camélias) için şöyle der: " O yazarın bütün yapıtları gibi anlamsız bir yapıttır, ama bir tiyatrocunun elineden çıktığı için olacak, hareketlidir. Sırası gelmişken Dumas Fils'in en tanınmış romanı üzerine düşüncemi söyleyeyim: La Dame aux Camélias hâlâ okunuyor, öyle sanıyorum ki, daha uzun süre okunur, iyi bir kitap olduğu için değil, o da aşağıdır, ama dünyada sanattan anlamayan, zevkten 'nasibi ' olmayan, gene de sanat severmiş gibi gözükmek isteyen, kendi kendilerini kandıran bir takım insanlar vardır, bir yapıtta kendi boylarına göre duygular, düşünceler ararlar.; o 'aydınlar sınıfı' durdukça Puccini müziğinin), Sully Prudhomme) şiirinin yanında La Dame aux Camélias da yaşar.(...)"

"Roman, roman" derken romana alışır AtaçArtık salt Fransız yazınıyla ilgilenmez; ilgi alanı genişler,genişler ama , onun yüreğinin ve usunun derinlerinde yine de Fransız yazını ağırlığını korur... Bu yönde araştırmalara verir kendini.... Fransız yazını için şöyle bir yargıya ulaşır". Fransız yazını bugün de en parlak devri olan XV. Yüzyıl ozanlarının etkisi altındadır, denebilir ki , geleneği bir daha değişmeyecek ana çizgileri, o yüzyılda kurulmuştur. Gerçi Fransızlar, sonradan da yazında büyük çığırılar açmış, bir çok büyük adamlar yetiştirmiştir, ama sonraki yapıtların h.iç birinde bir Molière komedy-

sının, bir Racine tragedyasının, bir La Fontaine şiirinin olgunluğu, kusursuzluğu yoktur, Hugo'ya, Baudelaire'e, Vartaine'e ne kadar hayran olursak olalım, o yüzyılın ölmez yapıtlarından birini açtık mı başka bir büyüklük duyarız. Onları yazarlar bağımamış, dahiliğe özenmemiş, hatta sadece İlkçağ Yunan, Latin ozanlarına benzemek istediklerini, onların birer çırağı olduklarını saymışlar, ama kendilerini sanatlarına adamakla sanatın en yüksek tepesine varmışlar."

Ataç'a göre XVII. yüzyıl Fransız yazını "yaratıcı bir sanat değil, biçim verici, anlatıcı bir sanattır. Racine bir evren yaratmaz, kişiler yaratmaz,bir takım tutkuları, en çok sevda tutkularını inceler ,aşıklar Fransız romanına da o ozanın sanatı işlemiştir...insanlardan insanı alır, onu da tam olarak söylemez, onda bir duyguyu, bir tutkuyu, bir durumu göstermek ister," diye imler.

Bu yaklaşımdan sonra Ataç, Fransa'nın büyük yazarları Balzac, Flaubert,Stendhal ve Zola üzerinde durur, onların romana bakış açılarını irdeler. Bu ünlü dört yazarın ardından da sözü Marcel Proust'a getirerek şöyle bir yaklaşıma ulaşır: "Fransız romanında konu birliliğinden kurtulmuş tek adam Marcel Proust'tur." Ardından da onun roman biçimi üzerinden duruşunu şöyle irdeler."Proust da Romacı gibi anlatmaz,yaşamı sadece göstereceğine boyuna incelemek sevdiğidir."

Fransız roman sanatından sonraki sırayı Rus roman sanatı alır. Ünlü Rus romancılarından öncelikle Dostoyevski'yi bir zamanlar çok sevdim; gene de severim.Karamazov kardeşler büyük bir yapıttır, onda romancının yarattığı tüm bir evren vardır, Cinler de öyledir. Ancak Dostoyevski'nin sanatında, nasıl diyeyim, bir kolaylık, belki bir küçüklük vardır: okuyanı boyuna hastalıklara, delillere, ilgilendirmek ister,kişilerinin hemen hemen tümü her zaman gördüklerimizden başka insanlardır.

Dostoyevski'den sonraki romancı Tolstoy'dur. Onun için şöyle der: "Zaman geçtikçe Tolstoy'un üstünlüğünü anladın: Anna Karanina yazamda her gün görülen insanlarla doludur. Anna da Veronski de hasta değildir, deli değildir. Romandaki kişileri herkeslerden başka diye göstermeyip, bizi onların haline gene ilgilendirebilmek elbette zor daha üstün bir sanattır".

Bu iki ünlü romancıdan sonra sözü Gogol'e getirerek: "Ona hayran olduğumu belirtir, ama Gorki'yi de hiç sevmemişim imlemeden geçemem.

İngiliz romanından söz ederken: "Asıl aradığım romanı öyle sanıyorum ki İngilizlerde buldum:Tom Jones'u (Henri Fielding, 1707-1754 İngiliz romancısı, Tom Jones'u yazdı. 1749'da) okuyunca gözlerim açıldı. Bir şeye dikkat ettim; Fransız, Rus romanlarının hemen hiçbirini, yazarlarının adı katılmadan düşünemeyeceği halde, İngiliz romanları düşünülebilir" diye de ekler. Ardından da sözü : "Oscar Wild gibi, Bernard Show gibi parlak, parlak oldukları kadar da çürük yazarlar hatıra gelir." diyerek İngiliz romanını da noktalar...

Bütün bunların ardından da Türk romanına gelir sıra : "Bizde roman, Fransız romanlarının etkisi altında. Öyle sanıyorum ki gerçekten bizim olan bir romancımız vardır: Hüseyin Rahmi Gürpınar. Mürebbiye, Şipsevdi, sonundaki ders yanı hoş görülerek Gülyabani, kelimenin sanattaki anlamıyla, gerekli yapıtlardır. Öteki romanlarımızın yazdıklarına gelince, olmasalar da olurdu," diyerek bitirir yazısını....

Nadir GEZER ,
Öykücü, romancı. Fen Bilimlerini bitirdi, öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Bursa'da yaşayan yazarın, on beş kitabı bulunmaktadır.

Ayşe KİLİMCİ

1. *Edebiyatta çok tür var, ama romanın yeri bir başka. Romanın aristokratlığı ve ölümsüzlüğü konusundaki düşünceleriniz nelerdir?*

Aristokrat olan öyküdür. Az rastlanır, ortaya konması güçtür. Gerçek öykü, ustaca yazılmış has öykü, anlaşılacak konusunda derde düşmez, çünkü özel zeka gerektiren, uyanık okura kolayca ulaşır. Kendi kalitesine yaraşan okur, öyküyü okur onun sevdalısı olur, sevdiği için anladığını, kendisinin de yazabileceğini düşünür, hemen o da öyküye sıvanır.. Öykü okumakla bitmez, koklanır, saklanır, sezilir. Ölümsüz olan da öyküdür, hatta şiirdir. Yaygın olan, kolay anlaşılacak aristokrat değildir, istese de olamaz. Dünya edebiyatının baş roman yapıtları da zaten uzun tutulmuş öykülerdir...

2. *Sizce yazarı aylar, yıllar süren roman yazmak gibi bu uzun ve yorucu yola çıkararak nedir?*

Tam donanımlı zeka, hatta ileri zeka gerektirir öykü türü. Roman kitlelerce anlaşılacak üzerine ve kolay anlaşılmaya ayarlıdır. Romancılar kapanıp, yaz ha yaz ediyorlar, kol işçiliği zor elbet en az yüz sayfa olması beklenir. Öykü sıfır bedendir, hadi olsun 36 beden ve ölçüsü şaşmaz, 90x60x90. Roman xl da olabilir, sarkabilir, ne okur anlar, ne yazan bunda bir beis görür. Tek bir öykünün peşinde yirmi yıl terleyen öykücüyü düşündüğünüzde, terlemeyi bir kenara koyun, onca sabrın ve bilginin üç sayfaya indirilmesindeki hüneri düşündüğünüzde... düşünebiliyor musunuz sahi? Ha, bu arada bizde geçliğimiz yıl 275 roman yayınlandığı söyleniyor, dünyada çıkan romanları da buna ekleyip düşünmek gerek, karşısındaki öykü kitabı azlığıyla kıyaslayarak...Öykünün yıldızının parlamadığından değil, herkesin kolayca el atmasındandır bu, romana.

3. *Sizce roman kahramanlarının gerçeklikle ve yaşamla ilgisi nedir? Günümüz romanının romancılarının yarattığı kahramanlar bu özel insan belirlemesine ne kadar uyuyor ya da neye benziyor?*

Kahraman esaslıysa, öykü yahut roman hiç fark etmez, türün önüne geçmiştir zaten ve ölümsüzlüğe ermiştir. Roman kahramanları da tıpkı öykü kahramanları gibi, ustalıklarla yaratılmışlarsa, ölümlülerden uzundur yaşam süreleri elbet. Ama çoğu da buz üstüne yazılıdır. Ülkemizde ve dünyada bir yılda yazılmış romanları, kahramanlarıyla çarpın bakın ne kadar kalabalık bir ordu çıkıyor. Hangisi akılda kalıyor, kalabilir bu tartışılır... Aslında görselliğe ayarlı günümüzde söz sanatlarının tartışmasını yapıyor olmamız bile hoş...

4. *Yazar, romanında önce kendi toplumuna ardından tüm dünyaya sorumlu, yani bir öğretiyle sınırlanmış mıdır, yoksa yazar sınırsız özgür müdür?*

Yazar sınırsız özgürdür, öyle olmalı, öyle kalmalıdır. Belki tek kuralı, lay lay lom yazar olmaması

gereğidir. Fuzuli yazı, gelgeç kimlikli kahramanlar çevre kirliliğinin daniskasıdır bence, ruh ve fikir çöplüğü yaratırlar.

Roman dünyası gerçek yaşama benzeyebilir de benzemeyebilir de...Ele aldığı konuyu bilmiyorsa yazan, gülmece söz konusudur. Bir de terapi amacıyla yazmaya yeltenilen romanlar vardır ki, onlar ayrı bir ağılatı...Kağıda yazık oluyor. Neyse canım, biz sahici romandan söz ediyoruz...

5. *Sıradan insanın kimsesizleştirip çırılçıplak ve savunmasız kurtlar sofrasına bırakıldığı bir düzende bir roman yazarının tavri sizce ne olmalı?*

İsyan! İsyan! İsyan!.. Küreselleşmenin dayattığı, daha da acıtarak dayatacağı tek tipliğe, naylon kimliğe isyan. Kendi ülkenin hikayesini kendi kimliğini sulandırmadan, bozmadan, onarmak ve kurtarmak üzere isyan. En güçlü silah olan kelimelerle, sözle. Ve elbet çok araştırarak, çok sağlam kurguyla, gerçekleri çarpıtmadan ve en hurda ayrıntıda bile doğrunun, güçlü anlatımın peşinde olarak. Yazmak=

5. *Sizce yazar hoşça zaman geçirten çağdaş biçimlerden biri midir? Yoksa Emile Zola gibi aydınlanma için savaşmayı seçebilen birisi midir, olmalı mıdır?*

Elbet günümüz yazarı da önceki has yazarlar gibi, doğru yaşama ve düşünmenin yakıcı korunu çıplak ellerine alıp, küllemeden koruyan, avuçlarında taşıyan, gelecek kuşaklara aktaran tipte olmalıdır. Toplumuna da öncelilere de doğrudan sorumlu, aydınlığın savaşçısı, süngü tacıcısı olmalıdır. Ve bu ne zordur... bu yüzden meydan soytarılara, naylonlara kalmıştır.

7. *En umutsuz ve kararsız günlerde bile insanlara yalnız olmadığını söylemeyen bir yazar, gerçek anlamda yazar olabilir mi? Tüketmek için değil, üretmek, çoğaltmak, yaratmak için var olmamış mıdır romancı?*

Üretmek, biriktirmek, korumak, düşüncenin ve inceliğin mayasıyla mayalamak, umudu tetiklemek, yılgınlığı silmek üstüne kurulmalıdır her yapıt, o hedefe ulaşacak şekilde yontulmalıdır kalem. Roman da öykü de şiir de insanlık ailesinin kölesi olmak içindir.

8. *Romanımızda 40 kuşağıyla 68 kuşağı arasındaki fark ve nedenleri?*

Hem siyasi hem ekonomik hem sosyal birçok nedeni var. En umarsız ve aslanlara salınmış halde olan şimdinin yazıcısı. Hudutların silindiği, kahramanların soluklaştığı, yazarın hedefinin sise pusa teslim olduğu, görselliğin saldırsındaki günümüzün yazı insanları çok güçlü olmak zorunda.

Romana haksızlık etmek istemem, hele saygısızlık, hiç. Ama, bir R.Nuri Güntekin'den söz ederken Yeşil Gece, bir Cumalı aklıma düşende Viran Dağlar, dışardan Tolstoy'un eşsiz romanları, Fontamara, Traven, şimdilerde Bernieres'in Kanatsız Kuşlar'ı hazır ola geçiyor beni...

9. Bir romancı "muhalif" olmak zorunda mıdır? Geçmişte, türlü baskılar gören yazarların adlarının uzun yaşaması, günümüzün romanlarının çoğununsa kısa sürede unutulmasının nedenleri neler olabilir?

Onlar muhalifti, asıldı, çalışkandı, sözün ırga-
dıydı, namusluydu. Şimdi arsızlık, duyarsızlık,
anlamsızlık, hedefsizlik gündemde. zaten tamama
yakını da olması gerektiği gibi değil. sonuç, kamyon
dolusu, kağıt fabrikasına giden, 1 ytl.ye bile alıcı
bulamayan, ya da sivil toplum örgütlerine bağışla-
nan ciltlerce, binlerce kitap. Bu da bir başka ağla-
tı...

10. Neden 12 eylül darbesi romanımıza yansımakta
güçlük çekti, çekiyor?

Belki demleniyor, belki onu yazacak bir kuşak
öldü, yıld, cephe gerisinde yorgun. Ama bir gün
mutlaka yazılacak. Üstümüzden tank geçti, hayalleri-
mizden de, kolay değil... Zaten 12 Eylül hala kendini
yazıyor, bitti mi sanki?

11. Yazılı / görsel medyanın bazı yazarlara farklı ola-
naklar sağladığından söz edilebilir mi, neden? Seçilen
romancıların neredeyse tümünün egemen iletişim araçlarına
köşebent olarak yerleşmiş olmalarının hikmeti nerededir?

Sanal romanlar ve romancılar var edip duruyor
zaten, ettiğini sanıyor. Neon ışıklarına çıkartılan
gariplerim de kendilerini bir matah sanıyor, ben
neymişim be abi, faslından mırıltısını sürdürüyor. Kaç
tanesi kalacak yarına, sormak gerekir. Bir fuzuli sesler
korosu dayatılıyor hepimize, gazete köşesinde, dergi
sayfasında, radyo ve tv.lerde her yerdeler bu renksiz,
düşüncesiz, yaratıdan yoksun vasat akıllılar. Toplu-
mun da böyle olması istendiği için... Zaten matbaada
yüzlerce yıl geciktik, iyi yapıtlarda da bir o kadar
gecikerek bu büyük yürüyüşünde insanlık ailesinin,
daha geri saflara düşeceğimiz kaçınılmaz... Geçmiş
ola, geçti bile... (Hoş artık Nobel'imiz de var, ama, bu
durumu kurtarmaz. Gene de bir denek taşıdır, çizgi
atladık diyebilir miyiz?)

12. Romancı, kendisine sunulan, toplumunun onu yer-
leştirdiği yerde kalabilmek için, her denilen oyu kullanmaya
hazır olan siyasetçiler gibi, romanın değerlerini hiçe indiren
adımlar atabilir mi?

Atmıyor mu zaten? bir ara büyük bir yayınevinde
editörcesine kitap okuyordum gelen yapıtların nerdey-
se tamamı Amerikanofildi.yabancı dille eğitim gö-
ren,yurtdışında okuyup çalışmış, kırklı yaşlara doğru
ülkesine dönmek zorunda kalan çoğunluğu erkek şık
aydınlar, dosyaları da çok şıktı, niyeyse hep Viet-
nam,ABD, Avustralya fonunda romanlar yazıyorlardı.
Duyduğum acıyı anlatamam.onlara vekaleten de ben
acı duydum. Bence onlar vatansız kitapsızlardı.

13. Günümüz Türk romanının yolculuğu nereye?

Şimdilik dağınıklığa... başarı konuda, insan-
da,tüm kuytusuyla bilinmesi gereken dil bilincinde,ülke
ve insan ve Türkçe sevgisinde elbet toplumsal çizgi-
nizde.

Şuna da dağınıklık demeyelim isterseniz de, ha-
ni ufku geniş tutup pek çok şeye birden girişir insan da
ancak birinin belini bükebilir, işte öyle, gidiş ona...
Yoksa, ne önemli romancılar geldi, ad vermesi güç,
M. Mungan'dan O.Pamuk'a, B.Uzuner'den, İhsan
Oktay'dan Can Eryümlü'ye, Eroğlu'ndan, Özen
Yula'ya (gerçi öykü ağırlıklı o),,Haksızlık ve densizlik
etmeyelim. Aslında her üç türde de, şiir, öykü, roman
sıralamasıyla gidersek, yetkin ürünlerin birbiri ardına
geldiği önemli, birikimli, verimli günlerdeyiz. Belki bu
dünyanın da bizim de siyasi, sosyal kültürel güç
günlerden geçtiğindedir. Günümüzün hızlı dünyasın-
da okura en yakışan türün öykü olduğunu düşünüyö-
rum. Öyküde direniyorum. Romanı söz yükü olarak
görüyorum.bu benim insanlık edebiyat aleminin köşe
taşı büyük romanlarını bir kalemde sildiğim anlamına
gelmez! Tam tersine her romanda onları gör-
mek,onların ulaştığı ustalığa erişmiş kalemler için
zaman harcamak istiyorum. Çünkü okunması gereken
kitap çok, zaman az. Çok sözün insana yük olduğunu
düşünüyorum. Son zamanlarda okuduğum en başarılı
roman kanatsız kuşlar. Oya gibi işlenmiş, tıpkı ustalık-
la gol atan bir futbolcu gibi, yüz sayfa sonrasında
hangi kanadın hangi bulutu çizeceğini bile hesaplamış
ve konusunda engin bilgi sahibi olan yazarlar için, ister
roman isterse öykü olsun yazdığı, zamanımı harcaya-
bilirim.bizim yapıtlarımızda seçkin örnekler dışında ne
yazık ki başta bilgi eksikliği ve Türkçe yetersizliği,
uçmaya kanat dermansızlığı olmak üzere, pek çok
gedik gördüğümünden, seçtiğim, sevdiğim, denemeyi
düşüneceğim bir tür olamadı roman. Hele aristokrat,
hiç olamadı. Kim bilir belki de bizler, matbaa ve
yazıyla çok geç tanışan bir toplumun torunları olarak
gereken kıvamda olmadık. gene de emek eden, bu
yolda ter dökenlere, romanı öncekilerden devralıp,
büyük emekle, yaratı gücüyle bir yerlere, çok yerlere,
hatta bakın en sonunda Nobellere bile ulaştıranlara,
onların yapıt ve emeklerine saygıda kusur etmeyelim,
kseyniler sözümün dışındadır...

Yazarın notu: (Kseyni, Ayvalık yöresinde, Rumca'da yaban-
cı demek)

Ayşe KİLİMCİ, ilk kitabı 70 li yıllarda çıkan yazar, yirmiden fazla öykü, inceleme ve çocuk kitabı yazdı.

Çocuk ve Roman Yahya TÜRKELİ

Çocuk ve roman sözcükleri farklı yaşta bireylerde, farklı algılanır ve farklı çağrışımlara neden olur.

Kimin için çocuk; annenin içinden kopup gelen kandır, candır ve babanın sevgi yumağıdır. Kimin için çocuk gelecektir, ümittir. Kimin için de; çocuk, toplumların ileriye dönük büyüüp ve gelişen bir tohum, bir tomurcuk, bir çiçek, bin güzelliklerle yarının temsilcisidir.

Birey olarak yaşam sevincini içimizde her ne kadar duymasak bile, çocuğumuzu ve bütün çocukları aklımızdan çıkarmamız da olanaksızdır.

Roman ise; edebiyat adına ortaya konulan gerçek ve gerçeğe yakın konuları anlatan türü ve bu yazın türleri içinde ön sıralarda yer alan ve hemen her yaşta insanın okuduğu ve okuyabileceği bir üründür.

Yazın türleri içinde *en çok yazılan ve okunan romandır*, diyebilirim. Belki, bu konuda yapılmış araştırma raporları vardır. Araştırmaya da değer bir konudur.

Bir çok roman insanı etki altında bırakır. Romanı ortaya çıkaran yine insanın kendisidir. Genel olarak baktığımızda insan romansız yaşar, roman insansız yaşayamaz. Roman insanla kan bulur, can bulur ve ortaya çıkar. Roman insanın yaşamında, düşüncesinde ve ruhunda vücut bulur. İnsanın içinde, doğasında saklıdır diyebilirim. İnsan yeri geldikçe romanla bütünleşir, okur-yazar, bilinçlenir ve güçlenir.

Roman, çocuklar ve gençler başta olmak üzere hemen her birey üzerinde önemli işlevi vardır. Bireyin bilinç düzeylerinin gelişmesine, okuma zevkini tatmasına, duygularını açığa vurmasını, yaşamı paylaşmasına, kültürleşmesine... dolaylı da olsa katkı sağlar.

Roman, çocuklar üzerinde farklı etkiler bıraktığı gibi yakın ve uzak çevrede olup bitenlere hakkında bilinçlenmelerini de sağlar. Roman konuları genellikle gerçek ve gerçeğe yakın olayları işlediği bilinmekle birlikte hayal dünyasına da zorlamaktadır. Son yıllarda Harry Potter türü üretilen bilim kurgu romanları ise gerçeklerin ötesine çıkarak çocukların düşünsel - hayal dünyalarını farklılaştırma adına yazıldığı gibi toplumları farklı kulvarlara çekme ve maddi açıdan kazanç sağlamaya yönelik üretildiği de bilinmektedir.

Roman ağırlıklı olarak yaşanmış olayları olumlu yönleriyle aktarmaya çalıştığı gibi bir takım olumsuzlukları acıma, inanç ve siyasi yöne çektiği de görülmektedir.

Çocukların zihinsel gelişim özelliklerine baktığımız zaman 7-11 yaş arasında; olayları algılama, kavrama ve öğrenmede somut nesnelere üzerinde daha kolay öğrendikleri, 11-15 yaş arasında ise zihinsel gelişimleri olayları yarı somut ve yarı soyut öğrendikleri bilinmektedir. Bu varsayımdan hareket edildiğinde çocuklara yönelik üretilen romanlar yakın çevreden hareketle somut nesnelere bezeli olmalı ve gerçek ve gerçeğe yakın bir içerikli bezeyerek sunulmalıdır.

7-11 yaş grubu çocukların roman okuma yönüyle zihinsel gelişimleri fazla elverişli olmasa bile doğal yaşam ve doğal olaylarla örüntülü olmalıdır. Yaş düzeyi ilerledikçe doğal yaşam ve doğa örüntüsüyle birlikte insan ilişkileri, insanın ruhsal durumu, yaşamın çarpıklığı, insan yaşamına olumlu izler bırakabilecek doğruluk, dürüstlük, adalet, sevgi, saygı gibi değer yargılarını bir ders verir gibi değil üstü kapalı bir biçimde de verebilmelidir.

Romanlar genellikle günlük yaşamda çoğumuzun bakıp göremediği, insan ilişkilerini çekici, acı ve duygusal bir bağlamda

aktarmaktadır. Bu aktarma işleminde yazarın kendi yaşamından kesitler olduğu gibi çevrede yaşanan olayları ve olguları iyi bir gözlem ve analiz yaparak ve anlatır. Yazmada yazarın yeteneği önemli yer tutmaktadır. Anlatma yeteneğiyle ilgili olarak yeri gelmişken kısa bir anımdan söz etmek isterim. 1970 yıllarda yüksek öğrenimde öğrenci iken, çocukluk yıllarımdan bir kesiti içine alan; oavadan-yayla yaptığımız göç ile yayla günlerini kapsayan 60 sayfalık 'Göçebe' isimli bir çocuk romanı yazdım ve sınıf arkadaşlarıma dağıttım. Arkadaşlarımdan biri (Y.İçaçan) birkaç gün sonra bana, "Seni kutlarım arkadaş, bir göç olayını 60 sayfaya yazmışsın. Benim yaşamım çok çarpıcı ve dolu dolu geçti. Düşünüyordum, yaşamımı kaleme alıp yazsam 500-600 sayfalık bir roman olur, diye bir gün oturup yazmaya başladım. 15-16 sayfa yazdığımda anlatacak bir şey kalmadığını, gördüm," demişti. Bazı özlü sözler var yeri geldikçe söylenir. Yazmakta her baba yiğidin işi değildir. Yazabilme yetenek, kültür ve sözel-dilsel bir zeka işidir.

Erenlik çağı içine giren çocuklar karşı cinse aşırı ilgi duyar. İçinde aşk, sevgi ve doğanın güzelliklerini içeren romanları okumayı daha çok ister. Fazlaca örselenmeyen adalet duygularını etkileyebilecek olaylardan etkilenirler. İyi ile kötünün yarışında iyinin kazanmasını, yoksulla varılın aşk öyküsünde yoksulun üstün çıkmasını isterler. Duygu ve düşünceleri hep iyiden ve zayıftan yanadır. Dinsel inancın farklı yanlarını romanı çocuklara aşlamak isteyenler çıkabilmektedir.

Toplumsal kültürle birlikte teknolojik gelişmelerin de romana yansdığı görülmektedir. Televizyon, bilgisayar, video, kamera gibi görselliği ön plana çıkaran araçlar romanın içine girdiği gibi romanın okunmasını da etkilemektedir. Etkili bir film sonrası bilim-kurgu türü roman yazıldığı gibi.

Roman okumak, felsefi bir kitabı okumak kadar sıkıcı değil. Felsefi bir kitabı okuyanın eğitim ve kültür düzeyi okuduğu felsefi alana yakınlık gösteriyorsa, o kişi okumaktan zevk alabilir. Fakat roman bireyin zihinsel gelişimine yakın duruyorsa romanı herkes severek okur.

Çocuklar için yazılan roman, çocuğun zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimine uygun olduğunda, severek okurlar. Çocuklar için yazılan romanlar:

- *Çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal gelişimine uygun olmalı.
- *Dil ve anlatımı anlaşılır olmalı ve çocuğun sözcük dağarcığını fazla zorlamamalı.
- *Yakından-uzaya, somuttan-soyuta doğru çocuğu yolculuğa çıkarmalı ve çocuğa göre olmalı.
- *Düşünme ve hayal gücünü geliştirmeli.
- *Sonu bitmeyen ve merak uyandıracak kesitlere yer verilmeli.
- *Ağırlıklı olarak yaşamın gerçeklerini işlemeli.
- *Konular doğa ve doğadaki canlıların yaşamını ve aralarındaki ilişkileri içermeli.
- *Romanlarda korku, baskı, şiddet, kin, inat gibi olumsuz olaylara yer verilmemeli.
- *Romanların içeriğinde sevgi, saygı, arkadaşlık, işbirliği, paylaşma, yardımlaşma gibi değerler üstü kapalı bir biçimde aktarılmalıdır.

Çocuk romanlarında bulunması gereken özellikler bunlarla sınırlı olmayıp başka özelliklerde sıralanabilir.

Çocuk ve roman sözcükleri farklı anlam içerseler bile özünde birbirini tamamlayan ve derinliğine etkileyen unsurlardır. ✎

Nurten ALTAY

Şenol YAZICI

KIŞ YORGUNU

*Uzak ülkelerin fethinden geldik,
Bir bilsen, ne kadar yorgunuz.
Sonsuz yangınlar yiyen,
Dağlanmış ormanlar gibi yüreğimiz.
Hep bir kış günü huz'runu özledik.*

*Bir maviliğe kayar,
Kapandı kapanacak gözlerimiz.*

*Harlayan bir soba vardı düşümüzde,
Kestaneler patlar, ışıklar köhne tarabaları yalarken.
Çok uzaklarda bir ırmak akar:
Korkmayın; bizim dağların kurtlarıdır onlar.*

Biz, kediler gibi uyuyacaktık..

*Ne çabuk sıkıldık böyle,
Zemheri, içimizde toz duman,
Yeniden bahara açılan kapılar arar olduk.
Dört yanımız duvar ve kör kilitmiş oysa,
En akıllı seçimlerimizdi sorarsan,
Surlar ördük yüreğimize,*

Anlamsız bir ömrü uzattıkça uzattık..

*Kış yorgunuyum, bir kardan adamım artık.
Sakallarım mavi bir buz,
Büyür yalnızlığım,
Nasıl korkardım erimekten, bilmezsin;
Oysa erimekmiş kurtuluş,
Yetmedi güneşimiz,*

Buzdan yaşamlara tutsak kaldık.

*Çekilsin artık bulutlar ve kar,
Bir eski evde kapılar gıcırdasın ,
Azıcık aralansın bahara,
Uzun yağmurlarla yıkansın her yer.
Güneşler peşinde değiliz artık,
Bir minik kardelen doğsun yeter.*

Arsız bir çıplaklıkta öylece donakaldık.

Her yüzyıl bir devrimle gelir. Bu yüzyılın devrimleri genetik şifrenin çözümü ile Internet olmuştur. Yaşam devrimsel değişimlerin etrafında yeniden biçimlenir. Geri kalmış ülkeler teknolojik devrimlerin yaratıcısı ve yaratılmasında katkısı olmadığından bu değişimleri dolaylı olarak yaşar. Ancak aynı dünya gezegenini paylaştığından, tüm dünyadan ayrı, kendi yörüngesinde yaşayamayacağından da bilim ve teknoloji üretmese bile bu değişimlerden etkilenir.

Bunalım süreçlerinin ürünü olan roman, refah toplumlarında sürecini doldururken yerini her türlü teknolojik olanağı kullanan görsel ağırlıklı sanatlara bırakıyor. Evrimleşme sürecini geriden izleyen bilimsel gelişmeleri yetersiz günlük sorunlarını çözümleyememiş toplumlarda ise sürecini doldurmayı beklemede. Çünkü bu toplumlarda biraz da hiçbir tarafa ait olamamanın verdiği ortada kalma bir durum ile yazarlar yok olmuştur. Yeni yapılanmanın yarattığı yeni sanatçı kimliğine ulaşamayan, ancak eskisi de olamayan, eskilerin *edip* dediği yazarlar yok günümüzde. Düş dünyasını geride bırakan belgesel ağırlıklı diyebileceğimiz kurgusal romanlara rastlıyoruz. Oysa yazara sanatçı kimliğini veren onun düşler dünyası ile toplumları yeniden yaratma, dönüştürme çabasıdır. Bir insanda sanatçı kimliğindeki bu değer olsa bile çağının gerçekleri bu kimlikle ortaya çıkmasını önüyor.

Gelelim bizim gibi geri kalmış toplumlara. Kağıt tüketiminin azlığı okumanın da az olduğunun göstergesi. Yaşamın öncelikli sorunlarını, yaşam için gerekli gereksinimlerini çözümleyemeyen toplumlarda okuma düzeyinin yüksek olması ya bireylerin yaradılışında bir okuma tutkusunun olması ya da bunu alışkanlık haline getirmesi ile olasıdır. Ülkemizde sayısal veriler bu seçeneklerin olmadığını gösteriyor. Bir romanın sanatsal kimliği nasıl çıkar ortaya? Okuyucu ile aynı dünyayı paylaşarak, okuyucuyu etik ve diğer değerlerle ileri bir çizgiye dönüştürerek, okuyucunun yaşamı değiştirerek. Bunu da dilini etkili bir biçimde kullanması gerçekleştirir. Her yurttaş anadilini doğru kullanma yükümlüdür, ancak dili doğru ve etkili kullanmak sanatçıların işidir. Günümüz Türkiye'sinde çok okunan bir yapıt ya cinsel sömürülü pasajlar taşıyor ya da ulusun kabul gören değerlerine saldırıyordu. Sanat kimliğindeki yapıtlar ise alt sıralardadır. Niceliği az, niteliği çok olan bir okuyucu kitlesinin ise adı geçmez, belirleyicilik listelerinde.

Bir ülkenin yazar olmayan yazarı, eğer siyasal etkenlerle belirleniyor ve ödülleri bu ölçütlerle veriliyorsa bu romanın tüm dünyada da bittiğini gösterir. Sanat, etiğin, sevginin, insanlığın, insanın koruyucusudur. Biz dünyadan gider olduk, derken kalanlara bir insan kimliği bırakandır sanatçı. Ülkesinin sorunlarını dile getiremeyen, zorbalara kafa tutamayan, sevdalarına sahip çıkamayan, emperyalizme meydan okuyamayan sanatçı mı olurmuş? Ulusunun dilini değil etkili, doğru bile kullanamayan, varlığını borçlu olduğu bir kimliğin başına kitaplarında kuşları pisleterek vefasızlık örneği olan, ulusuna iftira atan bir kimlik ne olur? Olsa olsa Nobel'e aday olur. Biz bunlara Nobel'i alamazsınız demiyoruz, sanatçı olamazsınız diyoruz. ✨

Öykünün Kuması

Mehmet GÜLER

Öyküden başka kuması olan yazınsal tür var mıdır, bilmiyorum.

Dikkat ederseniz, öyküyü tanımlayanların hemen hepsi ne yapıp ediyorlar, öyküyü romanla karşılaştırıyorlar. Aslında karşılaştırma değil bu; öyküye bir rakip, daha doğrusu "kuma" bulma çabası. Şiirin, tiyatronun, denemenin, ne bileyim masalın, destanın böyle bir kuması yok. Üstüne kuma alan, daha çok kuması konuşulan öyküden daha talihsiz başka yazın türleri var mı?..

Öyküyle romanın karşılaştırılması, daha doğrusu öykünün üstüne kuma bulunması ne katar öyküye? Öykü adına bunu bir şans mı saymak gerekir? Bu ilişkilendirmeden öykünün kazanımları var mıdır? Yoksa öyküden neleri alıp götürür? Doğrusu üzerinde düşünmeye değer.

Öykü adına olumlu bir bakış değil bu. Öykü üzerine kuma aramaya kalkışmak, başta öyküyü küçültür. Romanı yüceltir mi, orasını bilemem?

Romanın öykü üzerine kuma kabul edilişi Orhan Kemal'in tanımında bile açıkça görülüyor: "Hikaye, bende romana geçişte bir merhale oldu." Orhan Kemal, her şeyden önce bir vefa adamıdır. Öykünün en içten dostudur. Yazın dünyasına şiirle, ardından öyküyle girmiştir. Böylesi bir kalem erinin öyküyü "romana geçişte bir merhale" olarak görmesi öykü tarafından hoş görülebilir mi?

Öykü, romanın bir minyatürü, alt basamağı olarak kabul ediliyor genelde. İlk kalem alıştırmalarının öyküyle yapılacağı, ustalaştıktan sonra romana geçileceği gibi genel bir kanı var. Pek çok yazara bakın, edebiyata öyküyle girmiş, sonra da romanda karar kılmıştır. Orada başarılı olduktan sonra da dönüp bakmamışlardır öykünün yüzüne.

Yazarlarda görülen roman sevdası, gizli bir biçimde okurda da var. Tuğla gibi kalın kitaplar, uzun soluklu yapıtlar ona daha albenili geliyor. Kütüphanesindeki kitapların niteliğiyle değil de niceliğiyle ilgilenenler çoğunlukta. Böyle olunca yozlaşma ivme kazanıyor. Kalın kalın romanlar okunmak için değil, rafları doldurmak, evin baş köşesinde kırtmak için var olmaya başlıyor. Roman alanını genişlettikçe öyküyü sıkıştırıyor, giderek onu yok ediyor.

Bir öykücü, niceliğe sevdalı okurların derekesine düştü mü kötü. Yazma konusunda kendi içinden gelen sesi değil, okurlardan gelen sesi dinlemeye başlamıştır artık. Yazın dünyasında popülizme düşmektir bu. Nitelikten çok niceliğe önem vermektir. Tecimselliği, ünü erek olarak seçmektir. Tüm bu kazanımları-eğer kazanımsa- öykünün üstünden yapmaktır.

Yazın dünyasına öykü sevdasıyla giren, o basamağı çıktuktan sonra tecimselliği öne alan öykücüler var. Tecimsellik öyküden çok romanda gizli. İlk ilan-ı aşkı öyküye yapan, kısa süre sonra etli butlu, pembe bez tenli romana sevdalanan yazarları öykü başışlamaz. Üstüne kuma getireni kim alkışlamıştır ki öykü alkışlasın? Acemilik dönemini öyküye, kalfalık dönemini öykü/romana, ustalık

dönemini romana ayıran yazarların balık etli son sevgilileriyle övünüp çalım satmalarını ilk aşklarına bir ihanet olarak görüyorum.

Açık söyleyeyim ki romanı severim. Hem de ilk göz ağrım öykü kadar severim. Ama kumalaşan romanı sevmem. Aynı anlayışla üreten yazarı da. Belli bir kuşkuyla bakarım onlara. Yazar da roman da birilerinin hakkını yemiş, sonra da gelip başköşeye oturmuş gibi gelir bana.

Öyküyle yazın dünyasına girmiş biri roman da yazamaz mı. Uzun soluğu, uzun kurgulama gücü buna elveriyorsa romanın geniş sularında kulaç atamaz mı? Elbette ki atar. atmalı da. Ama ihanet derekesine varan bir vefasızlık örneği vererek değil. Öykünün sırtından romana pirim yaptırarak hiç değil. Roman da, öykü de kendi yatağında gelişmeli. Birbirine kuma olmadan. Birbirinin hakkını yemeden. Ta ilk günden itibaren üstüne kuma gelecek korkusuyla yaşayan bir öyküyü mutlu saymak olası mı? Başka türlerin böylesi bir korkusu yok. Bu korku öyküye özgü. Bu yüzden şanssızdır öykü. Sonradan kuma görmüş evliliklerin hangisi şanslıdır ki öykü şanslı olsun.

Öykü-roman ilişkisinde hep öykü kaybediyor gibi geliyor bana. "Az nereye, çoğun yanına" örneğine benziyor. Öyküden kesilip romana ekleniyor pek çok şey. Oysa bağımsız iki tür bunlar. Şanssızlığı romandan daha az oylumlu olması. Üstelik öykü romana göre daha yaşlı. Bunları doğuran tarihsel koşullar da farklı. Öyleyse, öykü romanın gölgesinde tanımlanmamalı, bağımsız bir tür olarak ele alınmalı. Öykü tam anlamıyla bağımsızlaşmadığı, romandan sınırlarını tümünden ayırmadığı, aradaki gemileri yakmadığı sürece, romana geçmek isteyen yazarların ilk kalem alıştırmaları olarak görülüp duracaktır. Romanın gölgesinde kalacaktır. Üstüne gelecek kumayı bekleyip duracaktır. Bu da öykünün aşağılık kompleksini geliştirecektir. Yaşanan genelde bu.

Görülen o ki, her yazınsal türün kuması yok, ama öykünün var. Hem de etli butlu. Alımlı, vamp bir kadın. Kendinden zayıf, küçük gözükken öyküye hiç acımayan bir kuma. Bu yüzdendir ki pek çok öykünün evini yıkılmış, ocağını söndürmüştür kumalaşan roman.

Üstüne kuma getirilen öykü kolay kolay belini doğrultamaz. Kumalar daha çok sevilme ereğiyle alınırlar. Genç bir kuma doyumsuzluğunu yaşayan romanın, sevgilisini bazı geceler öykünün odasına göndermesi beklenemez. Örneğin, Yaşar Kemal'i, Adalet Ağaoğlu'nu, Selim İleri'yi bu saatten sonra yeniden öyküye kazandırmak kolay mıdır? İyi bir öykücü olan Cemil Kavukçu'nun romanla kırıştırmasını o güzelim öyküleri alkışlayacak mı? Kurşun yatağından çıkmıştır artık, geri dönmez. Amatörlüklerini öyküye, ustalıklarını romana ayıran bu ve benzer yazarları öykü dünyasının saygıyla, minnetle anacağını sanmıyorum.

Bir yazar, öyküyle mi girdi yazın dünyasına, yine öyküyle çıkmalı derim. Hem de amatörük ruhunu hiç yitirme-

den. Tomris Uyar bunlardan birisiydi. Tüm yazınsal türler gibi öykü de sevilirdi, üzerine titrendikçe güzelleşir. Terk edilerek, üstüne kuma getirilerek, değişiklik olsun diye ara sıra da dönüp yatağına girilerek o sevilmez. Sevgisizlik de onu geliştirmeyi. Genelde ilk göz ağrımızdır öyküler. Onları çocuk doğuramamış yaşlı, dişi düşük kadınlar derekesine düşürmek, üstlerine kuma getirmek bir haksızlık. Öyküyü bu derekeye düşürenleri gördüğümde, öyküyle roman kardeş değil de iki kuma mı yoksa dediğim anlar çok oluyor. Haksızlığa, vefasızlığa uğramış öykünün sessiz ağıdını duyduğum anlar da..

Sonradan romanla flört edip, bu alanda da başarılı olmuş, ama yine de öykücü kalmış bir Sait Faik'i, Sabahattin Ali'yi bugünkü yazın dünyamızda bulmak o kadar zor ki. Öykü'nün bu kadar şanslı da olmasa, kumalar tümünden yiyip bitirecek onu...

ÖYKÜYLE ROMANI YARATAN GERÇEKLER

Çağdaş öyküyü "halk öykü geleneğine bağlamak ne kadar yanlışsa, o gelenekten koparmak da o kadar yanlış geliyor bana.

Halk öyküleri, XV ve XVI. yüzyılda sahneye çıktı ve daha özgür dönemlerde destanların yerini aldı. Halk öykülerinin en gelişmiş, en lirik olanı, Oğuz Türklerinin Kuzey Anadolu'da yarattıkları Dede Korkut Öyküleri'dir. Bu öykülere Köroğlu, Kerem ile Aslı, Aşık Garip, Leyla ile Mecnun, Tahir ile Zöhre, Elif ile Mahmud, Asüman ile Zeycan, Kan Kalesi, Hazreti Ali'nin Cenkleri... gibi halk öykülerini de ekleyebiliriz. Bu öyküleri kölecî, feodal dönemlerde halk doğurdu. Kapalı ekonominin sözlü ürünleridir bunlar.

Burjuva sınıfı, Amerika'nın bağımsızlığından, özellikle de Fransız İhtilali'nden sonra aristokrasiye karşı örgütlenecek var olmuş, tarih sahnesine çıkmıştır. Bu sınıf, bireyin hak ve özgürlüklerini savunmuş, "kast" sistemini yıkmıştır. O zaman ilerici olan bu sınıf, bireyin özgürlüğünü laik, demokratik, çağdaş bir anlayışla savunmuştur. Bu sınıfın ilerici konumu, yaşam karşısında yaratıcı tavrının ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Romanın doğması bu sınıfın tarih sahnesine çıkmasıyla başlar. Çünkü romanın doğması için orada yüksek bir sınıfın olması, yazınsal yaratıcı tüm boyutlarıyla ortaya koyacak bir dilin gelişmesi, basım olanaklarının var olması(roman gibi uzun bir yapıt ezberlenemeyeceği için) ve bireyin gerçek anlamda özgürleşmesi, eğitilmiş bir okur katına çıkması gerekiyordu. Romanın doğu toplumlarında çıkmamasının temelinde yatan ekonomik ve sınıfsal neden işte bu alandaki geri kalmışlığıdır. Romana, aydınlanmacı felsefenin aydınlanmacı ürünü olarak bakmak da yanlış olmaz.

Romanın Doğu toplumlarında çıkmamasına karşın, halk öykülerinin Doğu toplumlarında önemli bir yer tutması, bu iki yazınsal türün farklı döl yataklarının olduğunu, farklı kanallardan aktığını düşündürüyor mu?

Thomas Mann, bu konuda şöyle diyor: "Romanı biçim ve kültür tarihi bakımından destanın feodalizminden ayırıp, onu çağımızın en önde gelen sanat biçimi, modern sanatın kalıbı halinde sokan da, halka yakınlığı ve doğuştan demokratlığıdır. Romanın 19. yy.da İngiltere'de, Fransa'da,

Rusya'da ve başka bazı ülkelerde şaşırtıcı bir parlak devir yaşaması rastlantı değildir. Bu, romanın, çağa uygun demokratlığı ile modern hayatın anlatım çabasına tabii bir şekilde uyuşu, kendisini çağın temsilcisi sanat biçimi saydığını, toplumsal ve psikolojik konulara tutkusuyla bağlıdır. Roman, modern sanat eseri olarak, 'şiiir' basamağından sonraki 'eleştirme' basamağını temsil eder. Romanın destana karşı durumu, 'yaratıcı bilincin', bilinçsiz yaratma'ya karşı durumu gibidir."

Roman "yaratıcı bilinci" temsil ederken, destanın "bilinçsiz yaratmayı" temsil ettiğini söylüyor. Peki, halk öykülerini(hikâyelerini) hangi kategoriye sokmak gerekir? Destanla roman arasında durduğu için, olsa olsa "yarı bilinçli bir yaratmadır" o.

Türk kültürü "halk hikâyeciliği" açısından oldukça var-sıl. Destan çağından çıkan Türk toplumu, uzun bir dönem halk hikâyelerini önemsemiş, onları ağızdan ağıza taşıyarak işleyip geliştirmiştir. Bu hikâyeler bize Batı'dan gelen modern öyküye öncülük etmemiştir. Ama onun gelişmesinin önüne set de çekmemiştir. Hatta belli bir kolaylık bile sağlamıştır. Türk öykücülüğünün ilk yılları Batı'dan alınan modern öyküyle, halk hikâyelerinin birbirine aşılması, emiştirilmesi biçiminde geçmiştir.

SONUÇ

Modern öykü bize Batı'dan geçmiştir. Romanla öykünün kültürümüze eklenişi at başı birlikte gider. Batı'da öykünün tarihi romanın tarihi kadar eskidir. Bu iki tür zaman zaman birbirinden etkilenseler, kesişseler de bağımsız gelişirler. Herkes kendi koşullarında kendi yatağından akar. Sırf küçük oylumlu olduğu için öyküyü romanın çömezi durumuna düşürmek, bir büyük ülkenin küçük ülkeyi yağmalamasını seyretmek gibidir. Öykü, romanı üstünde kuma gibi görmediği, özgürlük bayrağını dalgalandırıp kendi şarkısını söylediği zaman, kuşku yok ki daha sağlıklı gelişecektir. Bu bağımsızlık öyküye yarar sağladığı kadar da romana yarar sağlayacaktır. Ezen, sömüren ülkenin haksızlık sendromundan kurtaracaktır onu.

Mehmet GÜLER

1944 Sivas/ Çepni doğumlu. Çocuk Edebiyatı yazarı. Türkçe Öğretmenliği yaptı. 1970'den bu yana, ağırlığı çocuklara yönelik olarak yirmiden fazla kitabı yayımlandı.

Veysel DİKMEN

Romanın aristokratlığı ve ölümsüzlüğü onun dünyaya bakışından gelir. Stendhal, "Roman yaşama tutulmuş bir aynadır" der. Aynanın yansıttığı şey, genişledikçe, derinleştikçe anlam kazanır. Roman, yalnızca yaşamın yüzeysel sunumlarını o bize yansıtmaz; o söze dökülemeyen, ruhsal labirentlerin içerisinde gezinerek gizemli noktalarına ulaşır, yaşamın anlamını da sunar bize. Roman bir tür büyücüdür. Bilinemeyeni senin yapan bir ruh gezgini. Roman insan ruhunun kutsal kitabıdır.

* Adına ne denilirse denilsin ister merak, ister yaratma güdüsü, isterse yoğun emeğe dayalı işçilik, roman insanoğlunun kendini keşfetme serüvenidir. Roman insanoğlunun düşü, sevgi dolu bir yaşam yaratma çabasıdır. "Yaratılan bir dünya, yaşanan bu dünyadan daha mutluluk, barış ve sevgi doludur.

* Geçmişin romancıları tıpkı Tanrı gibi kendi peygamberlerini yaratarak topluma ve insanoğluna önderlik edecek tipleri yarattılar. Oysa post-modern edebiyat kapitalist sömürü ve globalleşen dünya düzeninde insanoğlunu toplumun içine gömdü. Toplum yüceltilirken insanoğlu yok edildi. İnsanın yok edildiği makineleşmiş toplumların artık önderlere, kahramanlara ihtiyacı yok. İnsanoğlu kapitalist dünyanın bir dişlisi ise, postmodern roman insanı da bozulmuş, değiştirilmiş ve silikleştirilmiş bir gölge gibi duruyor karşımızda.

* Yazar tıpkı Tanrı adına söylemi olan peygamber gibidir. Peygamberler belli dinlerin sözcüleridir. Oysa yazar evrensel, ırklar, dinler üstüdür. Dünyanın neresinde olursak olalım, hangi dine inanırsak inanalım, o tanrılar dağından tüm yeryüzüne seslenen bir Zeus'tur. O insanlığa yönelik söylemleriyle Tanrı üstüdür. O yeni peygamberler sunarak toplumun bloklaşmasını, bölünmesini yüreğine sindiremez. O bütün insanları seven gerçek bir babadır. O sömürüyü, savaşları, nefreti körükleyen değil, sevginin taşlarından bir sevgi mabedi yaratandır.

* Topluma karşı söylemi olmayan kişi yaratan değil, üretendir. Geçmişin tozlu raflarında bırakılmış, "sanat toplum için mi sanat için mi?" sorusu aslında hep güncelliğini korudu. Postmodern edebiyat somut insanoğlundan soyut insan tiplerini yarattı. Sömüren düzene, soyan sisteme karşı durmaması için. Postmodern edebiyat yapay bir dünya, sahte kahramanlar yarattı. Oysa toplumcu gerçekçilik dünyayı yaşanılabilir hale getirebilmek için büyük mücadeleler verdi. Dünyayı yeryüzü tanrılarının at koştuğu bir alan olarak görmek yerine dünyanın yalnızca insanoğluna ait olduğunu haykırdı. Yazar dünyayı sömürönlere, zulmedenlere peşkeş çeken post modernizmin sahte peygamberlerinin karşısına çıkan; insanoğluna sahte peygamberlerin kanlı elleri yerine, sevgiyle yıkanmış temiz ellerini sunan kişidir. Yeryüzünün tüm kötülükleri karşısında susan Tanrı'nın karşısında insanoğluna seslenen, ona karşı çıkan tek kişi söylemi olan yazardır.

* Yazar, yeni bir gerçeklik, yeni bir dünya, sevgi dolu bir insan yaratmazsa neye yarar? İnsanoğlunu dünyayı tapılmaya layık en büyük varlığı; dünyayı o yüce varlığa sunulmuş gerçek bir cennet olarak görmüyorsa neye yarar? Kendi yarattığı sevgi ve düş dolu bir dünyanın Tanrısı olamıyorsa neye yarar? Kapitalist dünyanın var ettiği zulüm makinelerinin karşısında o da susuyorsa neye yarar? Kendi korkularının yarattığı yel değirmenlerine saldırmaktan bile korkan bir Donkişot değilse neye yarar? Açlıktan ağlayan çocuklarının sesini duymuyorsa neye yarar? Din adamlarının peşine takılıp dünyayı yeni bir din savaşına, yeni bir Haçlı Seferine hazırlayan sahte inanmışların peşine takılıyorsa neye yarar? Neye yarar, kendi yarattığı yeni tanrılara tapıyorsa?

* Romanımızda 40 Kuşluğu insanı aradı, özgürlüğü aradı. Onun üzerine sıvanmış geçmişin küllerini silkeleydi, insanoğlunu kozasından çıkarmaya, insan olmanın nedenini, niçinini sorgulamaya başladı. Varoluşun nedeni içerisinde özgür olmanın yollarını aradı. Kendi küllerinden doğan Anka kuşu olmayı düşledi. 68 Kuşluğu ise, düzeni, sistemi sorguladı. İnsanoğluna nasıl özgür ve sömürsüz bir dünya yaratırım diye kavga verdi. Kapitalist dünyanın karşısına sosyalist bir bilinçle, devrimci bir ruhla çıktı. Yeni bir dünyanın ancak üretime sahip olanlarla, işçilerle kurulabileceğine inandı. Faşist dünya düzenini, devrimci iççilerin yıkabileceğini söyledi. Mevcut dünyanın papazların, imamların, hahamların dünyası değil, üretenlerin dünyası olduğunu söyledi.

* *Günümüz Türk romanının yolculuğu nereye?*

Nereye mi? "Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan." Aslında bu gemi çoktan yol aldı. Ya da zorunlu bir yolculuğa çıkarıldı. 1923 Kemalist devrimlerinin bugün zaafa uğratılmasının en büyük nedeni gerici düşüncenin korunması, Mustafa Kemal'in yol arkadaşlarının onun ölümünü fırsat bilip hemen yol ayrımına girmeleriydi. Mustafa Kemal'e arkadaşları hiç ama hiç inanmadılar. İmansaldı onu sağken onaylar görünmezlerdi.; o devrimler sürer çağdaş bir dünya yaratılırdı. Mustafa Kemal'in arkadaşları 1950'den itibaren önce ekonomik düzene sırt çevirdiler, sonra liberal ekonominin bir neferi oldular. Önce ekonomik düzen bozuldu, ardından kültürel düzen. Toplumcu gerçekçi yazarları, John Steinbeck'leri William Faulkner'leri, Erskine Calwelleri kendi ülkesinde silen Amerika'nın sömürü düzeni Türkiye'de Nâzım'ları, Sabahattin Ali'leri, Orhan Kemal'leri, toplumcu gerçekçi yazarları yok etti. Köy Enstitülerini kapattı. Ülkesine sahip çıkan aydınları yok etti. Yerine Demokrat Parti iktidarıyla birlikte ABD'nin post modern edebiyatını getirdi. Konuşan, direnen, soran, sorgulayan toplumcu yazarlar yerine kelimelerle geviş getiren yazarlar getirdi. Kurulu düzenden yana, onunla özdeşleşen, susan, konuşmayan, sorgulamayan yazar tipleri yarattı. Gerçek yayınevlerinin karşısına büyük

sermayenin desteklediği devasa yayınevleri kurdular. Toplumcu gerçekçi yazarları onun keski makinelerinde kesip bir kenara attılar. Vitrinleri düzene muhalif, sistemi sorgulayanın, işkence gören kitapları yasaklanan yazarlar yerine, beyni beslemeyen, sadece göz boyayan renkli basın sayfaları ile TV camlarını süsleyen fiyakalı yazarlar ürettiler. Toplumun karşısında yaşama dönük söylemi olmayan mevcut dünyayı yok sayıp fantastik bir dünyanın sözcüleri olan düşleriyle, gerçek dışı konularıyla toplumu uyutan masalcı nineler, dedeler yarattılar. Kendi tapınaklarını, putlarını kendileri yarattılar. Yayın organlarıyla da bu putlara tapınacak müritlerini çoğalttılar.

Yeryüzünde insanlık tarihi ile birlikte çok putlar yapıldı, çok putlar kırıldı. Birçok peygamber gelip geçti. Büyük çoğunluğu unutuldu. Sistemin sözcüleri olanlar sistemle birlikte yok olurlar. İnsanoğlunun karşısında olanlar da onun yüceliği karşısında yok olurlar. Bilimi ve akılı yok sayanlar zamanla yok olurlar. Gerçek dünyaya sırtını dönenler gölgelerle birlikte yok olurlar. Reklamın yarattığı sahte kahramanlar zamanla yok olurlar. Hammurabi kanunlarının adaletiyle ruhları beslenenler yaşar; Babil'in asma bahçeleriyle beslenenler ise unutulurlar. Akla tapınanlar sonsuza dek yaşar; düzenin şarabını içenler tatlı düş görürler ama, acıyla uyanırlar....

Aklın ışığındaki gerçeklik sonsuza dek yaşar. Roman yaşam gerçekliğiyle ne denli özdeşleşirse o denli anlam kazanır. İnsanla ve onun aklıyla ne denli kucaklaşırsa o denli gerçek olur. Sevgiyi yüreğine bastırarak yola çıkarsa o zaman roman olur. Aşk acısını da yaşamın coşkusunu da benliğinde barındırırsa o zaman roman olur. İnsanoğlunun cennet ödülü ve cehennem korkusuyla makbul insan yapmaya çalışmayan sevginin ışığıyla mutlu ve barış yüklü bir dünya yaratmaya çalışan yazar da sonunda Tanrı olur.

28.11.2006

Veysel Dikmen,

1950 Ayaş doğumlu. İlk ve ortaöğrenim Ankara'da tamamladı, AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu. 1973'ten itibaren bankalarda ve resmi kurumlarda yöneticilik yaptı. Yazıları Adam Sanat, Dünya Kitap, Kitap Gazetesi'nde yayımlandı. *Sıcak Tanrıdan Soğuk Ekmek* (1992), *Düşlerin Şarkısı Yok* (1993),

Gözyaşlarımı Size Bırakıyorum (1996), *Büyük Ölüler Meydanı* (2006) adlı romanları ve *Babilonya Şarkıları* (2000) adlı mitolojik öykülerden oluşan yapıtı var.

k o c a t o r o s

yaşar kemal'e

1

*ben bir yağmurcuğ kuşu tanıyorum
dünyanın dört yanında
kanat çırpan*

2

*demirciler çarşısı cinayeti'ni
ve diğerlerini
bir o gördü / bin o öldü*

3

*çukurova yana yana bitmedi
ne ağacın çürüğü kazındı
ne baldaki tuz eridi*

4

*kimler geldi geçti : kimi dev kimi cüce
bir memed çivilendi yüreğimize bir memed
ince mi ince*

5

*bir destandır destan
bir kıoca yürek
bir kıoca roman*

BİR ROMANCININ PORTRESİ / Samim KOCAGÖZ

Asım ÖZTÜRK

Konak iskelesinden kalkan vapur, körfezin kirlı sularını yara yara sizi Karşıyaka iskelesine götürürken içinde sahili kuşatan yüksek apartmanları aşamayan bir martının sıcak asfaltı düştüğünü duyarsınız. Sahile çıkılacakmış gibi sokulan vapur, birdenbire yan döner ve iskeleye bildik bir sıcaklıkla yanaşır. Konak'a gidecek yolcularla ağzına dek dolu camlı bölmeden insanlar bir bir vapurdan inenleri izlerken, siz de bu gözlerin umursamaz ama didikleyici bakışları altında önlere geçip gidirsiniz. Geride gölgeleri gözlerde kararıp giden bir iki görüntü kalır. Vapur iskelesinin hemen karşısındaki sokağa girmeyin, palmiyelere uyup yolun ve sahilin solundan yürüyün. Kendinizi arabaların saldırısından kurtarabilirseniz karşı kaldırıma atın. Biraz önce içindeki martılara geçit vermeyen yüksek binaların küçük küçük bahçelerinin yanından yürüyüşünüzü sürdürün. Kirletilmiş ve doldurulmuş bir körfezin çığlıklarını ve inleyişlerinin duya duya yürürken içindeki güzellik bahçelerine nasıl girilip, çiğnendiğini anlayacaksınız kentlerde. Yapay yeşillikler bir türlü silemeyecek gerçek yeşillerin bırakıp gittiği yeşilleri. Yeni adıyla Girne bulvarının önüne geldiğinizde başınız kocaman ve suçlu bir topa çarpacaktır. İçinizde savaş alanlarının kanlı ürperti, yıllarca cephelerde tüketilmiş kuşakların geride bıraktıkları acılar canlanacaktır. Kıyıya paralel yürümeyi bırakın, hemen topun namlusunun bir ok gibi gösterdiği geniş ve yüksek binalarla çevrilmiş bulvarda içeriye girin. Kaldırımlarına tımanarak çıktığınız yoldan biraz yürüyünce içeride yüksek apartmanların arasında bahçeli tek katlı, tüm kentsel çirkinliklere karşı direnen bir ev sizi karşılayacaktır. Önündeki boşlukta her gün sürü sürü çocuk civıltısı, küçük bir demir kapının arkasındaki sürgüyü çekince ardınızda kalacaktır. Gösterişsiz ama güzel evin bahçesine girdiğinizi anlayınca içindeki yabancı soğukluğun yerini sıcak ve hiç çekinmeden çalabileceğiniz bir kapı alır. Düzenli bahçedeki çiçekler ve ağaçlar uzun yıllar yerlerinde kalabilmenin güvencesiyle, sevinçle geleni karşılar. Tül perdeleri çekilmiş pencerenin ardında iki göz sizin gelişinizi görmüştür. Hemen ayağa fırlayarak kapıyı aralayıp "gel gir" deyişle birlikte içeriğin sıcaklığına bürünürsünüz. Yüreğindeki insan sevgisinin sıcaklığı ve tüm görgüsüyle sizi karşılayan Samim KOCAGÖZ'dür. Salonun rahat, yalın görüntüsü, içindeki yabancılığı alır gider, pahalı olmayan, üzerine oturmak için alınmış koltuklardan birine yerleşince duvardaki resimler sanatın ve sanatçının yaşamlarına tanıklıklarıyla, sıcak sözcüklerle ilk konuşmayı başlatırlar.

Daha çocukluk döneminde ilkokulu bitirdikten sonra ailesinin oturduğu Söke ilçesinde ortaokul olmadığı için öğrenimine belirli bir süre ara verip İzmir'e gelmesi iki yıl sonra olmuştur. Bu arada sürekli, evde bulunan aile kitaplığından yararlanarak dönemin yazarlarını bir bir okumuştur. Özellikle ilgisini kendi yaşamının da bir kesiti olan köyü ve köylüleri anlatan romanlar çekmiştir. İzmir'de öğrenimini sürdürdüğü yıllarda ilk öykülerini yazmaya başlamıştır. Kendisinin de adını anımsayamadığı bir öyküsüyle derece bile almıştır. Bu yıllar Samim Kocagöz'ün birikim ve daha sonra ele alacağı konular gözlemleme yılları olmuştur. Yazılarını geçirdiği Söke'de köylülerle olan ilişkisini kesmemiş, onların Cumhuriyet sonrası yaşamlarındaki toplumsal değişiklikleri özellikle yerinde gözlemleyerek çok sağlıklı romanlar ortaya koymuştur. Kırk beş yıla yaklaşan yazarlık yaşamında unutulmaz öyküler, unutulmaz romanlar; bunun da ötesinde unutulmaz bir kişilikle örnek bir sanatçı tipi çizmiştir. Bizim en sağlıklı romancı ve öykücülerimizden biridir desem abartmamış olurum. Onun romanlarını ve öykülerini tek tek ele alacak olursak dönemine tanıklık eden onurlu

bir sanatçıyı görmüş oluruz. Tanıklığı salt gözlemlerle somutlaşmamış, bu tanıklığından sonuçlar çıkarmış, yarınlara kendi ulusumuzun özgün sesini iletmıştır. Onun roman ve öykülerine anlatı gözüyle bakamayız, böyle bir yargının var olduğunu da sanmıyorum. Türk romanında yerini saptarken böyle bir tanıma girmem gerekiyordu. Son yıllarda özellikle okurların gözünden amaçlı olarak uzak tutulmak istendiği, belirli çevreler tarafından bu konuda çaba harcandığı bilinmektedir. Samim Kocagöz'ün daha uzun yıllar okunup üzerinde ayrı ayrı toplum bilim dallarının inceleme yapacağını sanıyorum. Bu nedenle bugün bazı kitaplarının baskılarının kitapçılarda bulunmamasını genç kuşaklar için büyük bir eksiklik olarak görüyorum. Kendi toplumumuzu ve Cumhuriyet döneminden sonra geçirdiği evreleri onun romanlarında bir yaşantı biçiminde görmemiz olasıdır. Toplumumuzu bu denli kucaklayan ve değişim sürecini en iyi algılayıp veren romanlar ve öyküler yoktur dersem olaya yüzeysel olarak yaklaşmadığımı iyi incelemeciler görecektir. 1939'da ilk öyküsünü(YARINTI) SES dergisinde yayınladığı sıralar artık Samim Kocagöz, Edebiyat Fakültesinde öğrencidir. Böylece daha önceden beri yazıp yazıp bir kenara koyduğu öyküleri dergilerin sayfalarında okurun ilgisine sunmaya başlamıştır. Öğrencilik yılları aynı zamanda Türkiye'nin de en karmaşık dönemlerinden biridir. Daha sonra bu dönemi kapsayan bir romanı(ONBİNLERİN DÖNÜŞÜ) olayları ince ve gerçekçi bir yaklaşımla irdelemiştir. Bir sanatçının yaşamındaki olayları onun sanatından ve ürettiği yapıtlarından soyutlayamayız. Samim Kocagöz de en iyi tanıdığı çevreleri ve dönemleri, yaşamının büyük bir kesitini oluşturan dönemi, büyük bir aynadan yansıtarak tüm okurlara ciddi bir sanat anlayışıyla sunmuştur. Edebiyat Fakültesinde öğrencilik dönemini bitirip hemen ardından Lozan'a gider ve orada Sanat Tarihi ve Felsefe Tarihi derslerine devam eder. İkinci Dünya Savaşının en yoğun olduğu günlerdir, bu günler. Dönüşünde Söke'ye yerleşir ve yazmasını sürdürür. İlk romanı BİR ŞEHRİN İKİ KAPISI'nı 1942'de Söke'de yazmaya başlar, 1994'de Lozan'da bitirir. Bu ilk romanı o dönem İsviçre'de elçi olan Yakup Kadri okur ve kendisini över. Bir karşılaşmamızda olayı şöyle anlattı Samim Karagöz: İstanbul'daki arkadaşlar mektup yazarak Yakup Kadri Bey'in de İsviçre'de bulunduğunu ve gidip onu görmemi istiyorlardı. Gittim elçiliğin katibi Yakup Kadri Bey'in bulunmadığını belirteip beni görüşürmedi, bunun üzerine yanımda getirdiğim romanı ve kaldığım pansiyonun adresini bırakarak ayrıldım. Bir iki gün sonra kaldığım pansiyonun sahibi bayan beni telefonla Türk elçisinin aradığını söyleyince sevindim. Yanına çağırıldı gittim, görüştük ve bana övücü sözler söyledi. Daha sonra Samim Kocagöz Türkiye'ye döner ve kitabın bir suretini dosya halinde arkadaşlarına okutur. Çok beğenilir ve TAN gazetesinde yayınlanmak üzere Sabahattin Ali tarafından götürülür. Zekeriya Sertel'le görüşülür ve TAN'da tefrika edilmek üzere alınır. Kısa bir süre sonra İkinci Dünya Savaşının etkilediği bazı gruplar Tan gazetesini basar ve gazetede ne buldularsa tümünü yakarlar. Bu olayların ardından kitap 1948'de basılabilir ve bu baskıyı Remzi Kitabevi yapar. Bu romanın Türk romanında seçkin bir yeri vardır. Gerek olayın geçtiği yıllara ışık tutması açısından gerekse kurgu olarak roman tekniği bakımından çok iyi yazılmıştır. Küçük bir kasabadan hareketle Cumhuriyet sonrası Türk toplumundaki hem yenileşmeleri, hem de yeniliği yozlaştırıcı öğeleri ve kişileri yerli yerinde bulabiliriz. Kurtuluş Savaşına katılmayanların daha sonra Kurtuluş Savaşını veren ve yoksulluk içinde yaşayanlara karşı sürdürdükleri davranışlarını okuruz. Kurtuluş Savaşı döneminde İngilizlerle işbirliği eden bir toprak sahibinin, bir kasabanın

yönetiminde nasıl etkin olduğunu görürüz. Gerçek bir olayı abartmasız ama sonuç çıkararak romanlaştıran özgün bir biçime sahip olan Samim Kocagöz, seçtiği kişilerde çağdaş olmayı, vatansever olmayı yapay bir biçimde sunmamıştır. Öyle sanıyorum ki, romanlarındaki kötü insanları bile severek anlatmış, onlara karşı özel bir nefret duymamıştır. Menderes'in taşkınına önlemeye çalışan bir mühendisin örnek davranışlar içinde kasabanın önde gelenlerinin tuzağına düşmeden doğruyu bulması, bu konuda sonuna dek direnmesi hiç de düşsel bir davranış değildir. O dönemin Türk toplumunu, hatta bugünün Türk toplumunu inceleyen sanırım Samim Kocagöz'ün romanları ayrı ayrı açılardan okunup değerlendirilmelidir. Romanın bir yerinde karısıyla birlikte çağrılı bir akşam yemeğine giderken roman kahramanlarından Mustafa şöyle der: "Artık kasabamızda hanımların kocalarının kollarına girmeleri ve birlikte yürümeleri yadırganmadığından, onun koluma girmesine ses çıkarmadım." 1942'ler Türkiye'sinden küçük bir kasabayı anlatan bu roman, bugün yazılmış gibidir. Bugün bile birçok kasabada, birçok şehirde hanımlar kocalarının birkaç adım arkalarından yürümektedir. Bu kısa tümece bile Samim Kocagöz'ün topluma ne denli içten ve gerçekçi bir biçimde baktığını göstermektedir. İnsanı soyut bir olgu gibi ele almaz, onları içinde yaşadıkları ortam ve doğa ile öylesine iyi bütünleştirir ki, hiçbir zaman romanların ve öykülerin içinde kahramanlar yadırganmaz, ayrı konularda düşünülmez. Sürekli üreten bir yazar olarak Samim Kocagöz'ü dergilerde izlemek olanaklıdır. Son yıllarda yazdığı öyküler bile Türk toplumunun gerçek birer yansımasıdır. Türk toplumunu çok iyi bir biçimde vermiş derken, onun bir romancı gibi verdiğini belirtmek isterim. Son yıllarda özellikle seçkin yazarlar okurların gözünden uzak tutulmak istenmiş ve geçici özentili romanlara yöneltilmiştir. O nedenle elinize aldığınızda bırakamayacağınız, severek, içten burkularak okuyacağınız bir roman ikinci baskısını yıllardır yapmamıştır. Sanırım bugünlerde Adam Yayınlarından ikinci baskısı yapılacaktır. Amacım bir portre çizmek ama ona yaraşan bir portre çizmek isteyince ister istemez öznal kendi yargılarımı yazmadan edemedim. Onu Türk roman ve öyküsünde okurların önüne tüm baskısı bitmiş kitaplarıyla birlikte çıkarmalı ve üzerinde ayrıntılı biçimde durulmalıdır. Sanırım günümüzün sorunlarını daha yıllar önceden haber verdiğini, bizi uyardığını göreceğiz. BİR ŞEHRİN İKİ KAPISI romanından sonra 1954 yılında aynı yoğunluk ve duyarlılıkla YILAN HİKAYESİ romanı gelir. Samim Kocagöz'ün yakın çevresini ilgilendiren bir göl olayı ele alınmıştır. Göl çevresinde bulunan köylerin doğa ve insan ilişkilerini değişik kesitlerden verir. Olayı tüm toplumun önüne koyarak daha sonraki yıllarda gölün devletleştirilmesini sağlamıştır. Böylesine büyük bir işlevi yerine getiren roman günümüzde gerekli bir ilgiyle okura tanıtılmamaktadır. Romanın girişinde doğa ile insan ilişkisi verilirken, romanın geçtiği zamanı belirlemesi açısından çok önemlidir. Toplum kendi içinde sorunlarına yanıt arar duruma gelmiştir. Bu nedenle yeni arayış yollarını denerken göl olayı onlar için bir odak olmuştur. Türkiye'nin belirli bir kesitini yansıtan roman, kendi dönemine her alanıyla ışık tutarken, değişimi ve oluşumu da yansıtmaktadır. Demokrat partinin kuruluş aşamasını ve köylülerin Kurtuluş Savaşı sonrası aradıklarını bulamamak nedeniyle onların özlemlerini dile getiren bu partinin etrafında toplanmalarını anlatır. Gölün çevresinde oturdukları halde, gölü denetimine alan ağa tarafından balık bile tutturulmayan baskılı bir yapıdan kurtulmanın yolları aranmaktadır. 1945-1950 arası Türkiye'si anlatılırken küçük bir kasabanın yakınındaki göl çevresinde geçen olaylar seçilmiştir. Samim Kocagöz'ün romanlarında olsun, öykülerinde olsun emekçi insanlar hep ön plandadır. Bu nedenle onun yapıtlarına bir anlamıyla gerçek bir yaklaşımla emekçileri anlatan en iyi yapıtlar gözüyle de bakabiliriz. Gerçek olaylardan yola çıkarak oluşturduğu yapıtlarını kendi sanatçı

süzgecinden geçirerek ona günün ve geleceğin sorumluluğunu da ekleyerek okuru en azından bilinçlendirmektedir. Göl(Bafa gölü) uzun yıllar çevresinde yaşayan köylülerin yaşamını etkilemiş, kavgalar, dayak yemeler, tutuklevlerine düşmeler sonrası çözümlenememiştir. Bir konuşmasında, romanın kahramanlarından İsmail'i tutuklevinden tüm köylülerle birlikte davul zurna ile aldıklarını ve köye getirdiklerini anlatmıştı. Öcünün alınmasını ister İsmail'in babası, balık tutmak için çıktıkları gölde ağanın adamları tarafından yakalanıp götürüldükten sonra yediği dayağın acısıyla. İsmail, bu düşünceleri kabul etmez, olayın böyle çözümleneceğini bilir ve köylülere çözüm yolları önerir. Her romanında olduğu gibi bu romanında da olumlu bir tip, sürekli doğruları söyler ve doğru davranır Samim Kocagöz'ün. Olayların dilsel akışı içinde anlatılmasından yana değildir, ona toplumcu öyle yaklaşır ve pekişen değerler buluruz. Toplumumuzun bir başka kesitini ele alan ONBİNLERİN DÖNÜŞÜ 1957'de yayınlanır. Samim Kocagöz'ün öğrencilik dönemlerini etkileyen İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye üzerindeki, bunun ötesinde üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri işlenir. Salt öğrencilerin yaşamlarını yansıtan bir roman değildir okuduğumuz, aynı zamanda Türkiye'nin giderek ekonomik yapısını belirleyen gelişmelerin de ivmesi verilir. O dönemde tırmanan faşizm, Türkiye'deki öğrencileri de etkiler ve onlar arasında yaygınlık gösterir. Böyle bir ortamı anlatırken, tek bir yönüyle olaya yaklaşmayan Samim Kocagöz, seçtiği tiplerde yine sıcak bir sevgi, yine dönemini en doğru biçimde yansıtan bir ilgiyle onları anlatır. Yaşamın içindeki çelişkileri verirken onları gerek adları, gerek yaşama biçimleri olarak yerli yerine oturtur. Bir konuşmasında romanı kafasında on üç yıl kurduğunu, oturup on üç yıl sonra kaleme aldığını söyleyince sorumluluk duygusunu daha iyi anladım. Onun yaptığı salt dönemine tanıklık etmekten çok, dönemini yaşayan biri olarak gelecek kuşaklara karşı duyduğu sorumluluktu. Toplumun hangi kesitine bakarsa baksın sürekli bu düşüncenin, yapıtlarını etkilediğini sanıyorum. 1962-1963 yıllarında yayınladığı ve Kurtuluş Savaşı'nı konu alan KALPAKLILAR DOLUDIZGİN romanıyla Cumhuriyet döneminin başlangıcını oluşturan kesiti vermiştir. Birçok romancımız Kurtuluş Savaşı aşamasını değişik romanlarında ele almışlar, ama Samim Kocagöz kadar olaya derinlemesine inememişlerdir. Uzun yıllar belgelerin ve anıların taranmasıyla hazırlanan bu roman, İzmir'in işgalinden başlayarak, yeniden kurtarılmasını kapsayan süreyi anlatmaktadır. Salt anlatı mıdır, salt belgelerin yazıya dönüştürülmesi midir bu roman? Kesinlikle bu tür yüzeysel eleştirilere karşı koyacak kadar güçlü bir romandır. Onda bugünün geçmişe dayanan köklerini, bugünün sorumsuzca tüketilen değerlerini bulabiliriz. Kurtuluş Savaşı'nı kazanan bir sürü adsız kahramanın, bugün nasıl yaşadıklarını öğrenmemiz açısından ve onların kurtardığı bu ülkeyi bugün bekleyen sorunlar açısından dönüp dönüp okumamız gerekir. İşte bu romanda da Cumhuriyet döneminin bir kesiti vardır. İşe nasıl başladığını ve nerelere geldiğini belirlemesi açısından Türk romanında ve toplum biliminde önemli bir yeri vardır. Bir başka değişimi ve dönemin önemli olaylardan birini ele alan iki dikkat çekici roman: BİR KARIŞ TOPRAK(1964) – BİR ÇİFT ÖKÜZ(1970). Yine en çok tanıdığı çevreden yola çıkar, Söke yakınındaki Yörüklerin bir kısmının giderek koşulların değişmesi nedeniyle toprak satın alıp, toprağı ekip biçmeleri işlenirken, onların değişimde eriyip tükenmeleri anlatılır. Toprağı ekip biçmesini bilmeyen bu insanların açık göz bir ağa tarafından nasıl toprakları ellerinden alınarak tarlalarda çoban ve işçi yapıldığı işlenir. Bu o dönemin genel akışı içinde çok farklı yerlerde de benzer biçimlerde yapılıyor, küçük toprak sahipleri gerek su baskınları, gerekse kuraklık yüzünden, edindiği borçları ödeyemediğinden toprağını satmak zorunda bırakılıyordu. Satın aldıkları toprakları kendi aralarında bölüşen Yörükler, bir yandan

da Yörüklük geleneklerini sürdürüyordu. Değişimin içinde yorulan, tükenen, güzel ama gününe yanıt vermeyen geleneklerini yitiren insanların acı dolu yaşamı. İçlerinden yapıyı kavrayan biri çıkıp, su basmayan toprakları hemen alır ve yıl yıl diğer Yörüklerin topraklarını da kapatır. Artık diğer akrabaları, diğer Yörükler onun yanında toprak işçisidir. Oysa Yörüklük sürdürülürken, kendi içinde yasaları olan bu topluluk, belirli bir eşitlik içinde yaşamlarını sürdürüyordu. Değerlerine bağlı toplumlara ya da toplulukların kısa sürede yapı değiştirmesi büyük sorunlara neden olduğu gibi, en azından bir kuşağın bu sorunlar içinde boğulup gittiği dönemlerdir. Böylesine hızlı değişim açığozu daha varsıl kılarken, az topraklıyı yoksullaştırmıştır. Bugün bile benzer olayları yaşadığımız bilinmektedir. Büyük toprak sahibi giderek birbirinin devamı olan ikinci romanda toprağından kaldırdığı pamuğu kendi işletmesinde değerlendirilmiştir. Büyük toprak sahibi kişinin işlerini yürütebilmesi için yönetimle nasıl iç içe olması gerektiği vurgulanmıştır. Toprak sahibi önce büyük tüccar, sonra yerel parti yönetimlerinin başkanı ve giderek ülke yönetiminde söz sahibi olmuştur. Böylesine gerçekçi bir yaklaşımla verilen olaylar geçmiş yıllarda yaşanan, belki günümüzde bile yaşanması olanaklı olan olaylardır. Romancı buna okurun dikkatini çekerken en azından kendi ülkesi hakkında bilgili de kılıyor. Kuşkusuz her romanın aynı işlevi vardır, ama bu iki romanın yapıyı belirleme açısından ayrı bir işlevi vardır. Çobanlıktan gelip toprak işletmeciliğine, oradan da sanayi işletmeciliğine geçiş olayı son kırk-elli yılımızın olayıdır. Bu değişim içinde bir sürü değer, kültür öğesinin koşullara uymaması nedeniyle değiştirilmesi, yozlaştırılması gözlemlenir romanlarda. Bu yanlış yapılanmanın getirdiği sorunlar ve toplum üzerindeki yıkımlar 27 Mayıs 1960'a dek sürer. İZMİR'İN İÇİNDE(1973) sona erdirilmek istenen dönemin romanıdır. Yine Türkiye'nin bir başka değişim kesiti. Gidişin toplumda yaptığı yıkımların onarılması için girişilen bir önleme hareketinin bir il düzeyinde gündeme getirilmesi ve irdelenmesidir. İzmir yazarın oturduğu kenttir artık, bunun ötesinde dışsatımın ön planda yapıldığı bir liman kentidir. Büyüyen şirketlerin gelişimi verilirken bunların salt, ticaret yoluyla büyümedikleri belirtilir, olayın ardındaki kaçakçılık ve dışındaki şirketlerle işbirliği anlatılır. İzmir'de yaşayan sanayici ve tüccar bütünlüğünün yaptıkları Türkiye geçişinin büyük aynasına yansıtılır. Her türlü yolu deneyen, yasaların bile dışına çıkan bu tür kuruluşları, kamuya yansımayan yaşam biçimini gerek çocukları, gerekse kendileri açısından geniş olarak verir. Başlangıçta bir aşk romanına sivanır gibi olursunuz, tenis kortlarında varsıl çocukların şımarıklıkları gözler önüne serilirken, bu yaşamın alın teri dokere kazanılmamış hazır paralardan kaynaklandığını görürsünüz. İki tip çıkar bu romanda karşımıza. Birinci tip yerli sanayinin temsilcisidir, çok büyümeğe gözü yoktur. İkincisi, yani yurt dışında parası ve ortağı olduğu şirketler bulunan kardeşi vardır ki, o tüm ulaşabildiği alanlarda tekeller kurarak yürütmek eğilimindedir. Kişilere para ölçütleri içinde bakılan bir kesimde, 27 Mayıs 1960 devriminden sonra damatları olacak birisini bile haksız yere suçladıkları görülür. Samim Kocagöz'ün romanlarında süreç bir mozaik gibidir. Sürekli birbirini tamamlar. 1976 yılında yayınlanan TARTIŞMA romanı da bundan sonra gelen dönemi bir partinin içinden irdeler. Tüm bu olayları ele alışında Samim Kocagöz tarafsızdır, ama gerçeğin yanındadır. 1960 sonrası yeni bir anayasayla kazanılan özgürlüklerin kullanımında kitleleri etkileyen kurumların yapısına bir örnek verilmiştir sadece romanda. Bu örnek diğer kurumlara yönetilebilir ve özellikle bunların da kendi özleştirmelerini yapmaları, ardından da gerekli düzeltmelere gitmeleri sağlanmalıdır. Belirli kalıp düşüncelerden sıyrıldıktan sonra zaman zaman düşülen hataların nerede ve ne zaman başladığı söz konusu olduğunda durup düşünmek ve TARTIŞMA romanını okumak gerekir. Bu roman bir döneme tutulmuş aynadır. Orada kendimizi görssek de bundan olumlu sonuçlar çıkaracak biçimde yararlanmalıyız.

Romanlarında ele aldığı kesitleri romanların yazılış düzeni ve sırasına göre vermek istediğinden kimine göre yanlış bir yerleşime olabilir. Romanlarını okuyup bitirdikten sonra kafamızda o yerleşime kendiliğinden yerini almaktadır. Romanlarının arasında hiç de onlardan geri kalmayan öyküleri de vardır. Onlarda da yine aynı sorumluluk ve aynı duyarlık işlenir. Okuru ortada bırakan ve bir sonuca götürmeyen öyküsünü okumadım; sanırım Samim Kocagöz de yazmadı. Bunun en güzel belgesi TELLİ KAVAK(1941)-SIGINAK(1946) adlı öykü çalışmalarıdır.

SAM AMCA(1951), Dünya Öykü Yarışmasında birincilik almıştır. İçindeki öykülerde sanayi ile tarımın bütünleşmesi ve makineleşen tarımın getirdiği yenilikler ve sorunlar anlatılır. Hep insanca ve insani yüceltmeye yönelik. Makineleşen tarım sonrası işini yitiren bir sürü insanın ortada kalması anlatılırken, hiçbir zaman makineleşmenin karşısında bir tavrın varlığından söz edilmez. Plansız makineleşen bir toplumun açtığı yaraların onanılması değil, zamanla yaralı bedenini ortadan kalkması beklenilmiştir. Böylesine insanları sorunlarıyla karşı karşıya bulunan toplumlar, hiç kuşkusuz değişimlere kısa sürede ayak uyduramazlar. Yılları izleyen aralıklarla öykü kitapları ardı ardına gelir. Tüm toplumsal içerikle yoğunlaşmış öykülerdir. CİHAN ŞOFÖRÜ(1954), AHMET'İN KUZULARI(1958), YOLUN ÜSTÜNDEKİ KAYA(1964), YAĞMURDAKİ KIZ(1968), ALANDAKİ DELİKANLI(1979). En azından iki kitap oluşturacak kadar dergilerde yayınlanmıştır öyküleri. Son yıllarda yayınladığı KÖPRÜ öyküsü, unutulacak öykülerden değildir. Tüm kesimden insanların sorunlarına ayrı ayrı ışık tutan Samim Kocagöz, kent insanının ve kentteki işçilerin sorunlarına da değinmiştir. O, yazdıklarıyla döneminin hem yürekli bir eleştirmeni, hem de sorunlarını ele alıp bunlardan yüce değerler üretebilen bir yazardır. Bilinçli kişiler onun Türk romanına katkılarını ve katacaklarını çok iyi bilirler. Bunun dışında özellikle yazımın başında da belirttiğim gibi, bazı çevreler ön plana çıkmasını, kitaplarının okunmasını istemiyorlar. Bugün, son yıl içinde basılan iki kitabını(KALPAKLILAR DOLU DİZGİN - YILAN HİKAYESİ) kitapçılarda bulabilirsiniz. Oysa Türkiye dışına taşan ünüyle Dünya edebiyatında gerçek yerine oturtulan Samim Kocagöz, yıllar sonra da okunacaktır. Birçok öyküsü ve romanı yurt dışında değişik dillere çevrilirken büyük ilgiler görmüştür.

Tüm bunları ortaya koyan sanatçının karşınızda alçakgönüllü, bilgili tavırlarıyla sizinle konuşmayı derinleştirdiğini görünce zaman o sohbet içinde akıp gidecektir. Her gün düzenli çalışan bir yazarın birikimi ve deneyimiyle olayları tartışır sizinle. Evinin o sıcak havası sizi kucaklar her zaman uğrayıp konuşma isteği uyandırır içinizde. Çalışma odasını saran kitaplık, yılların birikimiyle doludur. Yeni çalışmalarınız var mı diye sorsanız -yeni çalışmalarının sürekli var olduğunu bile bile- yine o candan sıcaklığıyla "elimizden geleni yapıyoruz" der.

Körfeze akşamın kızılığı çöküyordur artık, güneş mor tepelerden kayarak düşüyordu sulara. Usunuzda uzun konuşmalar sonrası kalan sözler, dönüp dönüp yinelediğiniz adlar vardır. Sizi kapılara dek uğurlayan bir genç, düşüncede sürekli çağdaş bir insan vardır. Güçlü bir sanatçı vardır.

Asım ÖZTÜRK

Şair. İzmir çıkışlı bir çok derginin mutfağında yer aldı.

Ona yakın kitabı olan şairin Dil Yurdum adlı şiir kitabı sonbaharda yayımlandı.

Dil Yurdum
Asım Öztürk

İÇİMİZDEKİ ROMAN KİŞİLERİ

Hülya SOYŞEKERCI

Çocukluk ve ilk gençlik yaşlarımdan bu yana okuduğum sayısız romanın bende bıraktığı izler, birçok roman kahramanına ait imgeler, belleğimin en gizli köşelerinden süzülerek bütün canlılıklarıyla, sık sık gözlerimin önünde beliriyorlar. O romanlardaki ayrıntıları, bazı olayları, betimlemeleri unutmam olmama karşın, roman kişilerinin zihnindeki sahnede bütün canlılığı ve etkinliğiyle rol aldıklarını gözlemliyorum. Bu durum, romanın her şeyden önce insanı anlatan, onun iç dünyasını ve yaşantılarını konu alan ve irdeleyen bir yazın türü olduğu gerçeğinden kaynaklanıyor bana kalırsa. Roman sanatının kurgusal merkezinde insan vardır; insanoğlu kendi gerçeğinden izdüşümler bulduğu oranda ilgi duyar okuduğu romana ve o romandaki kişilere. Romanların çoğunu yüzyıllar boyunca unutulmaz kılan, içinde yaşayan kişiler değil midir sonuçta?

Bu düşüncelerim daha çok gerçekçi roman geleneğine ait yapıtların kişilerini kapsamakta. Bu arada romantizm döneminin ustası Victor Hugo'nun *Notre Dame De Paris* romanındaki Quasimodo'yu, *Sefiller*'indeki Jean Val Jean'ı da anmak gerekiyor elbette. Bunların yanı sıra epeyce eski bir roman kişisi, çoğumuzun belleğine kazınmıştır; adı Don Kişot'tur onun. Roman sanatını başlatan romanın cesur şövalyesidir o. Bende en çok iz bırakanları düşündüğümde özellikle realist dönem roman karakterlerinin somut biçimde içinde yaşadıklarını duyumsuyorum. Anna Karenina'nın iç dünyasındaki fırtınaları bilinç akışı tekniğini kullanarak aktaran Tolstoy'un adını edebiyat tarihinin en görkemli sayfalarına yazdıran da yarattığı kahramanlardır. Dostoyevski'nin hassas ruhlı, kırılğan ve naif karakterleri, ruhsal dünyalarındaki labirentlerine çağırır bizleri sürekli... İnceledikçe, araştırdıkça içsel labirentlerinde kaybolursunuz *Karamazov Kardeşler*'deki Alyoşa'nın, *Suç ve Ceza*'daki Raskolnikov'un ve *Budala*'daki Prens Mişkin'in... Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ındaki Bazarov'u; o nihilist, muhalif, her şeyi sorgulayan, tartışmacı Bazarov'u çoğumuz unutmamışızdır. Sanki içimizden biri gibidir; dünyanın birçok yerinde, insanların arasında başka adlarla hâlâ yaşamaya devam etmektedir. Ama ben roman kişisi dendiğinde ilk olarak Madame Bovary'i anımsarım. Romana adını veren bu karakter, sürekli arayışlar içinde olan, kendi dar dünyasını aşmaya çabaladıkça bataklıkla saplanarak düşlerine yenik düşen bütün kadınların, roman gerçekliği içindeki ilk temsilcilerindendir. Özgürleşmenin, kendini arayışın, topluma ters düşmenin bedelini, yaşamına son vererek ödeyecektir Madame Bovary. Tıpkı Türk yazınındaki unutulmaz karakterlerden biri olan Bihter gibi. Halit Ziya'nın Bihter gibi belleklerde yaşayan başka bir roman kişisi ise Ahmet Cemil'dir. Mavi düşlerine yenik düşerek simsiyah bir gecede gerçeklerin farkındalığını yaşar o da... Halide Edip'in *Handan*'ı, Yakup Kadri'nin *Seniha*'sı, Ahmet Celal'i, Reşat Nuri Güntekin'in ele avuca sığmaz *Feride*'si okurların belleğine kazınmış kişilerdir. Bu arada halk söylenceleri içinden geçip Yaşar Kemal'in usta anlatımıyla yeniden doğan İnce Mehmet'i, bilge yaşlı kadın Meryemce'yi de anmak gerekiyor. Orhan Kemal'in köyden kente göç eden emekçi kesimin toplumsal çelişkilerini anlattığı canlı roman kahramanları, kitap sayfalarında olduğu kadar, hayatın diyalektiğinde de yaşamalarını sürdürmekte. Selim İleri'nin 70'li ve 80'li yıllara damgasını vuran romanlarında anlattığı küçük burjuvaların bunalım ve iç çelişkilerle dolu evrenine günümüz penceresinden baktığımızda değişen çok fazla şeyin olmadığını da gözlemlemekteyiz.

Yazar, roman karakterlerine, ne kadar çok ruhsal derinlik kazandırırsa, onlar da o kadar çok unutulmazlığa erişmekte. Çünkü roman kişilerinde insana ait bütün evrensel duygular, yaşantılar içselleşmiş durumdadır. Roman gerçekliğinin her şeyden önce bir kurgu olduğunu da unutmamak gerekir. Özellikle klasikleşmiş romanlar, kaynağını insan ve toplum gerçeklerinden aldıkları, bu

kaynaklardan beslendikleri için, gerçeğin izdüşümünü içlerinde tüm somutluğuyla taşır. Bir üst gerçeklik olarak roman, temeldeki tarihsel, toplumsal ve psikolojik gerçeklerin yansımalarını barındırır. Toplumu, tarihi ve olayları kurgu dünyasında, olabirlikler bağlamında anlatırken, bir yandan da gerçekler dünyasına göndermeler yapar. Dolayısıyla, gerçekler dünyasından yola çıkan roman sanatı, gerçeğin izdüşümlerini aktarırken, karakterlerini de yaşayan insanların benzerleriyle oluşturur. Roman kişileri gerçek yaşamdaki kişilerin aynısı olmamakla birlikte, bir ya da birkaç karakterin bir potada dönüştürme uğratılmasıyla ve yazarın onlara düşsel boyutlar kazandırmasıyla yaratılırlar. Gerçeği bire bir yansıtmayan, gerçeğe metaforik anlamlar yükleyen ve okuru şaşırtan romanlarda da kişiler önemlidir. Franz Kafka'nın roman karakterleri başlı başına bir inceleme alanı oluştururlar. *Dönüşüm*'de, bir sabah uyandığında kendini böceğe dönmüş durumda bulan Gregor Samsa'yı, *Dava*'nın karakteri K.'yı yaratan Kafka, onların kişiliğinde bürokrasiye ve akıldışı toplumsal mekanizmalara göndermeler yapar.

Milan Kundera, kuramsal yapıtı *Perde*'de şöyle yazıyor: "*Kafka, gerçeğe benzemeyenin üstüne gerçeğe benzerlik maskesini geçirir, bu da romana ve bütün romanlarına taktik edilmez sihirli bir çekicilik kazandırır.*" (s.76) Aynı yapıtı Kundera'nın şu değerlendirmesi de dikkati çekiyor: "*Bir kahramanın canlı, güçlü kuvvetli, sanatsal açıdan başarılı olması için onun hakkında her türlü bilgiyi sıralamak gerekli değildir; onun da sizin ve benim kadar gerçek olduğuna inandırmak gereksizdir; güçlü ve unutulmaz olması için, romancının onun için yarattığı duruma ilişkin alanı tamamıyla doldurması yeterlidir.*" (s.69)

Bazen de yazar kendi iç dünyasını, içinde kopan fırtınaları kendi yarattığı roman karakterine yükler. Onun ağzından, onun bakış açısından anlatır kendi iç gerçeklerini. Bazı yazarlar da vardır ki tamamen kendilerini dile getirirler romanlarında; ruhsal dünyalarını açmazları, topluma uyamamaktaki sıkıntılarını, tabuların ve dar sınırların cenderesindeki boğuntularını içtenlikle, bütün çıplaklığıyla anlatırlar. Ülkemiz yazını açısından, Tezer Özlü bu cesur yazarların en başında gelir bence.

Karakter yaratmak kolay değildir ve roman yazarlığının püf noktası karakter yaratmadaki ustalıkta gizlidir. Leyla Erbil de, toplum sorunlarını, toplumun erkek egemen niteliğini ve kadınlara uygulanan görünür ve görünmez baskıları daha çok "ruh hastası" gibi görünen bunalımlı karakterlerinin ağzından aktararak, bizleri düşündürmeye ve yorumlamaya çağırır. Dili de bu "hasta" karakterlerin zihninden geçerek değiştirir ve kendine özgü bir roman dili yaratır. Son kitaplarından *Cüce*'deki Zenime, bu bağlamda gerçekten son derece farklı, sıra dışı bir roman kişisidir.

Günümüzde yazılan romanlarda karakterin ağırlığının biraz azaldığını; buna karşın özgün ve değişik kurgu tekniklerinin denendiğini gözlemlemekteyim. Günümüz romanı, algılamaları sürekli parçalanmış, gerçeği bir bütün halinde görmeyi başaramayan ve sanal dünyada giderek daha fazla tutsak kalan çağımız insanının nahifliğini duyumsatırmasına, merkezine insan gerçeğini almaktan giderek uzaklaşmaktadır; öyle ki metnin kendisi, roman karakterlerinden daha fazla öne çıkmaktadır. Sanki roman metni başlı başına bir karakter olmuştur. Bu, elbette tartışılması ve değerlendirilmesi gereken önemli bir olgudur. Roman kişilerinin silikleşmesi sorunsalını irdelemek için, dünyada ve ülkemizdeki toplumsal, ekonomik, kültürel değişim ve dönüşümlere eğilmek, günümüz insanının bireyleşirken yalnızlığa, parçalanmışlığa ve sanallığa sürüklenmesindeki temel etmenlerin neler olduklarını çözümlenmek gerekmektedir. Sonuçta, unutulmaz roman kişileri bizim zihinlerimizde yaşamaya devam etmektedir; ancak yeni ve güçlü roman karakterinin yaratılmasının artık çok güç olduğu bir çağda mı yaşamaktayız? Bence bunun yanıtı, en güçlü ve yenilmez eleştirmen olan "zaman"ın bilgeliğinde gizlidir. ☘

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

1. *Edebiyatta farklı bir yeri olan romanın aristokratlığı ve ölümsüzlüğü konusundaki düşünceleriniz nelerdir?*

1-- **Roman**, ilk anlatılardan günümüze kadar gelen bir söylem olgunlaşmasının ürünüdür. Yani kendi içinde bir yetkinliği taşır. Günlük hadiselerden mitik ve epik türlere geçiş ve sonra daha üst dramatik yapılar oluşturmak insanın evrende yaşadığı gelişme ve değişme süreciyle de ilgili bir durum. Bu anlamda romana son bir anlatı türü-ölümsüz bir anlatı türü dememiz en azından tarihsel eyitişim açısından çelişki yaratabilir. Zira her devir kendi ruhunu – anlatı/ naration bazında- taşıyacak çeşitli araçlar buluyor; sözgelimi mitler, sonra destanlar, mesneviler, realist-mensur hikayeler, roman... Bundan sonra ne olacak? Bana öyle geliyor ki, anlatı yapılarında minimalize etme eğilimi doğrultusunda bir roman içeriğine sahip küçürek öyküler (short-short story) kalacak. Daha şimdiden Türkiye’de de bu yönde büyük bir gelişme var. Ferit Edgü’nün temsilciliğini yaptığı bu tür incelenmeye değer bir anlatı perspektifine ulaşmış durumda. Biliyorsunuz zamanımız “bast-food” çağı; zaman ve hız her şeye hakim. Bu devir de kendine mahsus bir anlatı yapısını öne sürecektir. Tıpkı mesnevi türünün Şeyh Galib’in Hüsn ü Aşk’ı ile son noktasına ulaşıp düşmesi gibi, roman da Balzac ile ulaşabileceği en yüksek noktaya ulaştı. Elbette yine yeni güzel romanlar yazılacaktır. İnsanlığın düşünce rezervindeki varoluş açılımı, kendini gerçekleştirme itilimi roman türü ile kendini açığa vuracaktır lakin, romanın da kendini çağın ruhu ile sentezlemesi kaçınılmazdır.

2. *Uzun soluklu bir işçilik roman. Yaratıcı güç kadar, tam donanımlı bir zeka da isteyen bir işçilik. Sizce yazarı aylar, yıllar süren bu uzun yola çıkararan nedir?*

2- **İnsan**, varoluş gereği bir üst açılım gücünü kendinde potansiyel olarak taşır. Bir varolan olarak insan, ileri atılma ve sınırlarını aşma arzusunun görünümüdür. Evreni kendinde deneyimleyerek daha bir üst konumda kendini bilmek isteyen insan, sözün büyüğü dünyasına sığınır. Batılı felsefecilerin dili, ‘düşüncenin evi’ diye tanımlaması boşuna değildir. Demek ki sözün mekansal bir niteliği de var ve insan, zaman zaman tinsel anlamda o kutsal mekana sığınır. Orada kendini ifade eder, geçmişin bilgisine ulaşır, değişir ve dönüşür. Roman, sözle kurulan bir dünyadır. Ve dünyaya bırakılmışlığını hisseden insan, yalnızlığını bu büyüğü eve sığınarak ve burada bir dünya kurarak gidermeye çalışır. Bir dünya kurmak hem çok zor hem de aynı oranda kışkırtıcı bir süreçtir. Türk yaratılış mitolojisinde olduğu gibi, kişiöğlü Tanrı’nın dünyasında kul ya da efendi olarak yaşamak yerine, kendi kurduğu dünyanın tanrısı olmayı daha yeğler. Burada insanın varoluş isteği, yaratma eğilimi ve özgürlük itilimine özellikle dikkati çekmek isterim. Sanatçılar, kişisel ve toplumsal bilinçaltına biriken büyük enerjilerin açığa çıktığı zayıf noktalardır. Ne var ki bu zayıf noktalar, duyarlılık bilinci ve kendine çağırının sesi olarak en güçlü noktalardır. Bu nedenle sanatçı, deli ile dahi arasın-

daki en keskin noktada duran insandır. O, dünyada bizleri körleştiren ezberlenmiş ilişkileri ve bilinen gerçekleri dışlamasıyla Erasmus-vari bir deli; derin insani hakikatleri sezmesi, bilmesi ve dönüştürmesi bakımından da bir dahidir. İnsandan tanrısal nitelik sökülüp alınmadığı sürece, sanatçılar yeni yaratımlarla insanlığın hafıza bahçelerini şenlendirmeye devam edeceklerdir.

3. *Unutmadığımız, yazarını unutturan roman kahramanları vardır. Sizce bu kahramanların gerçeklikle ve yaşamla ilgisi nedir? Günümüz romanının yarattığı kahramanlar bu düzeyi yakalayabiliyor mu, neden?*

3- **Doğru**, bazı roman kahramanları yazarlarını unutturur. Sözgelimi Don Kişot, Oblomov, Emma Bovary, Goriot Baba, Raskalnikov ve daha başkaları... Bu bağlam hemen ‘roman mı hayatı yapar, hayat mı romanları’ sorusunu akla getiriyor. Elbette karşılıklı bir etkileşimden söz etmek mümkün lakin yine de romanların / metinlerin hayatı yapan yönüne daha çok vurgu yapmalıyız. Gustave Flaubert, Emma Bovary’nin öyküsünü yazarken, çok güzel bir kurgu ile onun manastırda iken okuduğu romanlardan bahseder. Emma, o romanlardan yaşam ödünçlemesi yapar ve gerçek yaşamda o fantastik kurguyu arar. Zira bu kurgusal dünya onun gerçeğine dönüşmüştür. Gerçek sandığı dünya ile içinde yaşadığı gerçekler arasındaki çatışma Emme Bovary’nin trajedisini oluşturur. Çünkü yaşamın gerçeği, kurgusal gerçekliğe daima galabe çalar. İşin garip tarafı çok akıllı başlı görünen insanların, kurumların vs, bu kurgusal gerçekliği hakikat sanıp yazarlarını sorgulamaya kalkışması ve sanatçıları yönlendirmeye, onları dümdüz görünen dünyanın basit, alelade ve pragmatik kuralları bütününe aptalca uymaya davet etmeleri, hatta zorlamalarıdır. O zaman dünyanın büyüğü bozulacak ve insanlar derin konuşmadan, zengin konuşmadan yoksun kalacak ve kendi içlerinin sesini duyamayacaklardır. İnsan kendine yabancılaşması, insanın en büyük felaketidir. Lakin güdüleme, yargılama ve yönlendirme bağlamında gelişen bu komik durum, yalnızca şimdi ve bizde değil, eskiden beri ve tüm dünyada varolagelen bir sorundur.. Sözgelimi Gustave Flaubert, ‘mevcut toplumsal yasalara ve ahlaka mugayir’ suçu işlemekle yargılanır. O da, ben bunları yazdığım için insanlar böyle yapmıyor, insanlar böyle yaptığı için ben bunları yazıyorum’ diyerek kendini savunur ve romanın nasıl bir yansıtma amacı taşıdığını gösterir. Bu durum sanatın hayatı yapan, yönlendiren ve değiştiren gücünü gösterir. Egemen güçler, erlerini paylaşmaya yanaşmadıkları gibi buna yönelik ima yollu bile olsa eleştiriye de asla tahammül edemezler. İnsanlık tarihindeki toplama kampları, sanatçılar için yapılan tutuklamalar, kıyımlar ve daha başka susturma yöntemleri, sanatın gücünden korkan tiranların egemenliklerini korumak üzere buldukları utanç verici ve akıl almaz yöntemlerin bazılarıdır. Tüm bunlara rağmen, sanatçılar çağdaş Prometeler gibi kendilerini feda ederek büyük insan gerçeğinin resmini çizmeye devam ederler.

Tarih içinde yazarını en çok unutturan roman kahramanı şüphesiz Don Kişot'tur. Don Kişot, içimizdeki öteki'nin, yaban'ın, saf yaşama arzusu'nun kişileşmiş biçimidir. Alışkanlıklarımızla körleştiğimiz dünyanın uysal, kurumlaşmış, bilinen ve ezberletilmiş bütün görüngülerini reddeden Don Kişot, ne kadar soylu, ne kadar erdemli bir kalkışımın görüntüsüdür. Zaman zaman içimizden böyle bir kahramanı hep kutsamaz mıyız...

İnsanlığın psikik tıkanma süreçlerini ancak böylesi trajikomik tiplerle aşmak mümkündür. Dede Korkut anlatılarındaki Deli Dumrul tipi de görünür dünyanın komikleşmesine karşı, böylesi bir bilinçaltı protestosu değil midir...

Sonuç olarak şunu söyleyebilir ki, roman kahramanları gerçek yaşamdan yapılan ödüncülemelerle kurgulanan tiplerdir. Gerçeklikleri ve güçleri, yazarının ya da yaratıcısının gücü kadardır.

4. Okuyan herkes romandan etkilenir, bir şey alır. Böyle büyük bir gücün yaratıcısı yazar, romanında nasıl bir tavır sergilemelidir? Bir öğretilerle sınırlanmış olmak zorunda mıdır, yoksa yazar sınırsız özgür müdür?

4 - Yazar sınırsız özgürdür. Nasıl tanı sınırsız özgürse yaratıcı yazar da öyledir. Onu bir -izme, bir ideolojiye, bir dine angaje kılmak gücünü yarı yarıya azaltmak ve daha kötüsü köreltmek anlamı taşır. Yazarın illa ki 'yararlı olmalıyım' diye bir amacı olamaz. O zaman gidip daha başka işler yapsın. Nitekim bu tür yazarları, zamanın tarih sahnesinden nasıl sildiğini herkes görmektedir. Honore de Balzac, borçlarını ödeyemediği için alacaklıların hışmından kaçıp soyluların yardımına sığındığında bile, kalemine bu angaje zehrini bulaştırmaz. Doğrusu sadece para kazanmak için yazdığı romanlar vardır ama bunların da angaje bir içerikleri yoktur. Fakat elbette büyük bir roman, yerelden evrensele açılan bir insanlık öyküsünü içinde taşır. Onda her okuyucu -bütün giydirilmiş kimliklere rağmen- daima kendini bulur ve yaşar. Büyük yazar, kökensel bir varoluş itilimidir, onu hiçbir angaje yönlendirmeye sığdıramazsınız. Günümüzde belli yerlere hoş görünmek, Aziz Nesin'in deyişiyle 'dünyaya açılan belli kapılardan geçmek' ve ödül almak için ilhamını paraya-şöhrete tahvil etmek isteyen yazarlar vardır ve bunlar hakkındaki gerçek hükmü de zaman verecektir. Ancak kimseyi yazdığından dolayı suçlamamak, yargılamamak ve yönlendirmemek de gerekir. Nasıl yaratılıştaki mükemmellikte basitlik yan yana, içi içe ise, sanat dünyasında da böyle olacak. İnsanların algı düzeyleri arttıkça iyiyi kötüden, mükemmeli alelâdeden ayırt edecektir.

Romancının görevi insanları doğruya, hayra, iyiliğe yönlendirmek veya muhalif olmak falan değildir. Bunu dini, politik veya diğer etik iddialı kurumlar yeterince yapmaktadır ama yine de insanlığın geldiği durumu görüyorsunuz; dünyamız kan revan içinde. Sanatçının genel anlamdaki görevi; insanı, kendi kökensel güçleriyle çıplak bir şekilde yüzleştirmek ve az önce söylediğim gibi algı, beğeni ve

empati düzeyimizi yükseltmektir. Ancak sanatkar bunu doğrudan değil dolaylı yollardan yapar ve çoğu zaman kendi de okuyucu da bunun farkına varamaz... Algı ve beğeni eşliğimiz yükseldikçe dünyaya bakışımız değişeceği gibi dünya da daha yaşanır bir dünyaya doğru evrimleşecektir.

5. Bir romancı "muhalif" olmak zorunda mıdır?" Yakın döneme kadar dünyada ve ülkemizde türlü baskılara uğramalarının altında ne yatıyor? Günümüzün romanlarının çoğununsa adı neden ancak bir pop şarkısı kadar kalabiliyor gündemde?

5- Kanımca bir yazar, illa muhalif olacağı diye roman yazmaz. Biz muhalif olmayı genellikle siyasi içerikli enstrümanları içinde taşıyan bir yapı olarak düşündüğümüzden hep sanatkara böyle bir görev atfetmek isteriz. Oya bu siyasi angajmanların ötesinde sanatkar, zaten yaşamın ölüm karşısındaki en büyük savunucusudur. Zira o, yaşam denen kutsal büyü'nün, alışkanlıklar ve sürekli düzen duygusunun oluşturduğu körleşme alanlarında yitip gitmesine asla razı olmaz. Bu anlamda onun muhalifliği ontolojik bir gerekliliktir, bir varoluş nedeni ve kesinliğidir.

Türkiye'de ve dünyada ne yazık ki belli dönemlerde sanatçılar üzerinde yoğun baskılar uygulanmıştır. Özellikle despotik idareler ve sitemlerde sanatçıların varlığı, tiranik algıyı tahrip ettiğinden en büyük düşman olarak görülmüş ve susturulmak istenmişlerdir. Sözelimi Stalin Rusyasında hangi halktan olursa olsun muhalif bütün yazarlar en acı şekilde yok edilmişlerdir. Kırgızistan'ın Bişkek kentindeki Çontaş vadisinde pek çok aydın ve sanatçının fırınlarda yakıldığı bilinmektedir ve bu insanların yanmaları için fırınlara yakacak odun ve kömürleri kendi ailelerince taşınmıştır. Hitler Amanyasındaki Nazi kampları zulmünü aratmayan bu yer, bugün Atabeyit gömütlüğü olarak müzeye dönüştürülmüş ve yakın tarihimizin yaralı/acılı bir bellek mekanı olarak insanın nasıl vahşileşeceğini haykırmaktadır. Ne yazık ki, ülkemizde de zaman zaman sanatçılara yönelik baskılar olmuştur / olmaktadır. Sözelimi gelecek yıl 100. doğum yılını anacağımız Türkçe'nin büyük bir yazarı Sabahattin Ali de hunharca katledilmiş ve toplumsal bilincimize büyük bir zarar verilmiştir. Maalesef dünyada ve bizde bu tarz örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sanatçıların hangi düşünceden olurlarsa olsunlar, mutlaka rahatça konuşmaları, yazmaları gerekir. İnsanlığın yaşama refleksi olan sanatçılar, dünyamızın sigortasıdır.

Bir doktor arkadaşım cüzamlı hastaların duyu kaybına uğradıkları için uyuduklarında farelerin burunlarını, kulaklarını yediği halde duymadıklarını söylemişti. Sanatçıları susturulan toplumlar; cüzam hastaları gibi kesin bir yok oluş tehdidi ile karşı karşıya kalırlar. Mehmet Emin'in söylediği gibi "Bırak beni haykırayım

susarsam sen matem et/ Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet/ Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir” Sanatçıların konuşmasından / haykırmamasından / uyarmasından değil de aslında susmasından / susturulmasından korkmak gerekir. Zira sanatçıları susturulan toplumlar kısa sürede sürüleştiremeye girerler ve yok olurlar.

Lakin şunu da söylemeliyim ki, toplumlar genellikle sürü psikolojisi ile hareket ederler ve çoğu zaman da kendileri bu yüksek algı düzeyini tahrip etmeye yeltenirler. İşte sanatçı tüm bu zorbalığa rağmen varolan’dır.

Günümüz toplumu, bir hızlı tüketim çağını yaşamaktadır ve Roland Barthes’in de söylediği gibi her şeyi anlık tüketip atmaktadır. Onun için değer ve kişilik geliştirmek yerine imaj oluşturmak daha önemlidir. Görüntü her şey, anlam hiçbir şeydir. İsmet Özel’in söylediği gibi “dilce susup bedence konuşulan bir çağ”da yaşamaktayız.

Moda’nın kendisi bile kendini sürekli tüketerek varolmaktadır. Televizyon ve diğer görsel nitelikli kitle iletişim araçları, tek tip bir yaşam taslağını bütün modern araçlarla kitle üzerine adeta boca ederken, insanların düşünmeye ve anlamaya vakitleri bile yoktur. Sanayi toplumunda insan sağlığı ve esenliği ancak “verem olmak üretimi düşürür!” babından önemlidir. Böylesine sözün düştüğü (humulation) ve anlamın yok olduğu/ buharlaştığı bir zamanda romancıların okunmaması normal mi karşılanmalıdır?! Yine de kanımca iş, romancılara düşmektedir...

6. Totaliter sistemler ve darbelerin sanatçıya etkisi nedir ve neden 12 Eylül darbesi romanımıza yansımakta güçlük çekti, çekiyor?

6- Çünkü darbeler, birçok bakımdan bellek mekanlarını tahrip eder ve zincirin halkası kopar. Roman başta da söylediğim gibi anlatsal bir yetkinliğin ürünüdür ve hemen büyük romanlar yazılmaz. Bir Goriot Baba’nın çıkması için binlerce roman egzersizi yapılmıştır. 12 Eylül’deki darbe, benzerleri gibi yaklaşık her on yılda bir kendini yenileyerek oluşmakta olan anlatı yetkinliğini, demokratik gelenekleri, siyasi kurumlaşmaları yok etmiş ama kurtarıcı olma iddiasındaki tüm sorunları daha da karmaşık hale getirmekten öteye geçememiştir. Şunu da söylemeliyiz ki, bütün sorun toplumun estetik beğeni düzeyi, demokrasi kültürü ve dilin dünyasında kendini yeniden doğurmasıyla ilgilidir. Bütün bu ölçütler, dikkate alındığında daha çok yol almamız gerektiğini söylemeliyiz. Bellek mekanları savaşlarla, darbelerle ve moda zorbalığı ile defalarca tahrip edilen toplumlar uzun süre ‘global afazi’ dönemleri yaşarlar, yani bilinç ve yeti kaybı... Galiba böyle bir dönemden geçiyoruz.

7. Bizde roman geleneğinin sorunları nelerdir ve günümüz Türk romanının yolculuğu nerededir?

7- Romanı bir anlatı türü olarak ele alırsak eğer, teorik anlamdaki temel sorunların oldukça eskileri gittiğini görürüz. Türk kültürü ve önemli aşamalar kaydetmiş anlatı birikimi, İslamiyet’i kabul ettikten kısa bir süre sonra, Arap ve Fars kültür hegemonyasının tehdidi ile karşı karşıya

gelir. Arap ve Fars edebiyatının yalnızca dili, sözcük dağarı, gramer kuralları değil; imge sistemi, ifade tarzı, mitolojik dünyası, izleksel birikimi ve hatta verili tipleri de edebiyatımıza girer. Türk kültürü, dini bir şablon taşıdığından, bu kültürlerden gelen etkilenmelere savunmasız bir biçimde açılır ve kısa sürede benimsediği ‘öteki’yi, kendini ihmal eden bir boyutta yüzyıllarca yineler. Bütün sorun da bu özgün bir yaratımla dönüştürülemeyen yineme’de yatar. Yüzyıllarca Arap ve Fars öykülerini anlata anlata kendi öykülerimizi, tiplerimizi, dilimizi ve anlatı geleneğimizi unuturuz. Her şair, klasik anlamda konusu ve tipleri verili/belirlenmiş bir Arap, Fars öyküsünü yeniden anlatmak zorunda hisseder kendini. Bu bakımdan pek çok şairin Leyla vü Mecnun’u, Yusuf u Züleyha’sı ve İskendename’si var. Bu sürekli yineme, sanatçıları yerel ve ulusal anlamda özgün bir anlatı tipi veya konusu yaratmaktan men eder. Yaratıcı yetenek, süreklilikten kopunca işlemeze hale gelir ve körelir. Anlatılar, bilinen olay ve tiplerin macerasını yeniden söylemek üzere çoğu zaman külfetli söz oyunlarına başvurmak zorunda kalır. Anlatılarda özellikle romanda, onu var eden üç önemli unsur, yani özgün bir tip yaratma, özgün bir vak’a icat etme ve bunu özgün bir biçimde dile dönüştürme işlevi yok olur. Belli Bir süre sonra da yaratma yetisi dumura uğrar. Öyle ki, Dede Korkut öyküleri gibi, kuramsal açıdan mükemmel bir anlatı kurgusuna sahip bir toplum, bu öyküler yazıya geçtikten -ki öykülerin oluşum aşaması İslamiyet öncesine gider- yaklaşık 400 yıl sonra Tanzimat döneminde yeniden öykü yazamaz, inandırıcı bir tip yaratamaz ve özgün bir vak’a üretemez hale gelmiştir. Bu durum tam bir bilinç yitimidir.

Başkalarının öykülerini büyük bir kutsanmışlıkla anlatmak—bazen onlardan daha güzel anlatmak elbette takdire değer bir iştir. Lakin bunun yalnızca taklit ve hayranlık düzeyinde kalması, belli bir zaman sonra insanın kendine, yeteneklerine ve kaynaklarına yabancılaşmasını sağlar. Dede Korkut öyküleri, dünya edebiyatına örnek olacak büyük numunelerdir. Böylesine güçlü bir anlatım deneyimine sahip olan Türkçe’nin, 19. yüzyılda -öyküleme geleneği bakımından- yeniden başa dönmek zorunda kalması büyük bir talihsizliktir. Tanzimat ve özellikle Cumhuriyet dönemi; romanda tip, tema /konu ve anlatı bakımından Türkçe’nin diriliş dönemleridir.

Günümüz romanına gelince, kim ne derse desin Nobel almış bir romancımız var. Bu durum başlı başına bir şeyleri açıklıyor olmalı. Romanımızın ve dolayısıyla Türkçe’mizin geleceğinden umutluyum.

Ramazan KORKMAZ,

Fırat Üniversitesi Edebiyat ana bilim dalı öğretim üyesi. Cengiz Aytmatov ve Sabahattin Ali üzerine araştırmalarıyla tanınmış yazarın roman ve öykü

üzerine kitapları var.

KÜRESELLEŞME

Zeynep ALİYE

ABD Başkanı George Bush, 2 Ağustos 1990'da Yeni Dünya Düzeni'ni müjdeliyordu. Tam da Fukuyama'nın "İnsanlık olarak her şeyin sonuna gelip dayandık" kehanetiyle eş zamanda.

İnsanlık için gidilecek yer kalmamıştı.

Berlin dahil tüm duvarlar yıkılmıştı. Artık Dünya tek'ti. Bilimde, sanatta, kültürde, ekonomide varılacak son noktaya varılmıştı.

Sosyalist blok çözülmüş, çökmüş, Defne dalını başına, erguvan renkli giysilerini sırtına geçiren ABD, senatoyu oluşturan G 8'lere sahip'lik şallanını takmıştı.

Çünkü 'dinimiz ayrı ama Allahımız bir' zihniyetinin, küresel ölçekte birleşme, dayanışma zamanıydı. Tekno kapitalizmin vardıdığı aşama, insanlığın değilse de emperyalizmin gerçek 'Saadet Devri' olabilirdi.

Ve dev bir elma şekeri sunuldu insanlığa: Madem görünürde düşman kalmamıştı. (S. Huntington'un Medeniyetler Çatışması teziyle öngördüklerini saymazsak). Geldiğimiz yer, yar'ın yanağından gayri her şeyi paylaşma zamanı ve zemini olabilirdi.. Diğer deyişle, Sosyalizmin hedeflediği noktaya ulaşıyordu insanlık. Thomas Moore'un Ütopyası, Camparelli'nin Güneş Ülkesi'ydi gerçekleşen... Bir tek farkla: bu kez adı, Yeni Dünya Düzeni'ydi.

Neo liberalist politikayı ideoloji olarak belirlemiş öteki adı Küreselleşme olan yepyeni, insanlı bir sistem. Özellikle de insanlı.

Uzak değil; hatırlayalım, yola hangi sloganlarla çıktığımız: 'Çok seslilik, çok renklilik, çok kültürülük'. Kavramların açılımına gelince: Daha çok demokratikleşme; Özgürlük; Eşitlik; Refah; Daha az çalışarak daha çok kazanma; Bilgi, sermaye, insan dolanımında sağlanacak sınırsızlıkla, öteki adıyla, "Ulusal" olanın, (devletler, sınırlar dahil) ortadan kalkmasıyla 'Dünya vatandaşı olma' şansı.

İnsanlığın yarattığı değerlerden tüm toplumlar yararlanacaktı bundan böyle.

Bu, hem kendi olmak hem de öteki'yle paylaşarak, ekonomik, politik, kültürel anlamda birlikte gelişip güçlenmek demektir ki, sonunda, en küçüğünden en büyüğüne tüm toplumlar aynı platformda, kendini ifade etme şansı bulacaktı.

Farklı kokular, renkler, görüntüler sunan, ama birlikte birbirini zenginleştirerek var olan halkların oluşturduğu görkemli bir kültür bahçesiymi amaçlanan.

Ama tabii ki, Godot'un beklenişinde olduğu gibiydi olası gelişmeler. Yorumlar farklıydı. Merak, heyecan, korku, tedirginlik, coşku karmaşasıydı yaşanan. Ama aklın kısa yollarından birinin sesi çığlık çığlığa bağırarak tüm ötekileri bastırıyordu: "Zaten sosyalizme, komünizme insanlığın ileri kapitalizmden sonra geçeceği de varsayılmıyor muydu? Öyleyse, desteklemek gerekiyor. Çünkü gelinen aşama tam da bu."

Yaşanan kavram karmaşasına karşın, güzel şeylere kavuşmak isteyen, yalan da olsa güzel şeyler duymak isteyen, vaatlerle avunmayı yaşam felsefesi haline getirmiş büyük çoğunluğun yanı sıra, kimi ciddi sol çevrelerce de yoğun bir tezahüratla karşılanması, ortaya çıkabilecek olası toplumsal muhalefeti de duraksattı. Karşı görüşlerin bir süreliğine de olsa önüne geçilmesine yol açtı.

Yıl 2006.

Ülkemizde 1980'li yılların ikinci yarısında açık açık gözlenmeye başlanan Küreselleşme-Neo liberalist politikaların üzerinden 20 yıl geçmiş. Peki bu sürede gerek kültürel gelişme, gerek demokratikleşme, gerek emek ve sermaye çelişkisi açısından gelinen nokta nedir? İnsanlığın gelişimi ne yönde olmuştur? Bu süreç kimin yararına işlemiştir? Gerçekten vaat ettiklerini yerine getirebilmiş midir Neo liberalizm?

İşin bir başka yönü, bu vaatleri yerine getirecek yeteneği, potansiyeli, ve daha açık söylemek gerekirse, böyle bir hedefi var mıdır

Neo liberalizmin? Diyelim ki zorlu bir geçiş dönemi sonrasında, insanlığın nihayet rahat bir soluk alabilme şansı söz konusu mudur? Yoksa daha çok küreselleşme demek, daha çok işsizlik, yolsuzluk, yoksulluk, daha çok kimliksizlik, daha çok göz altı, daha çok yalnızlık, kimsesizlik mi demek?

Yaşadıkça görüyoruz ki, bilgi, dolaşım, iletişim küreselleşirken insanlar da, kişilikler de, dünya politikaları da bu arada yuvarlaklaşıyor, erozyona uğruyor, müthiş deformasyonlar yaşanıyor.

Dolaşımdaki bilginin neredeyse % 80'i aynı kaynaklardan yayılıyor dünyaya. Yani insanların haber alma özgürlükleri, kendilerine sunulan özgürlükle sınırlanıyor.

Hala her iki haftada bir dil dolanımdan kalkıyor.

Küresel dil ilan edilmiş olan İngilizce giderek Türkiye gibi geri kalmış ülkelerde ana dilden daha değerli muamele görüyor.

Ne tarım ülkesi ne sanayi ülkesi olmayı başaramamış, yaşamını mirasyedi ömeği ithalata dayandıran ekonomik politikaların uygulanmasıyla sebze, meyve, tahıl, deriyi, silahı, makineyi dışardan ithal eden bir Türkiye ortaya çıkıyor.

Gelirini, kaynağı bilinmez dolarlara, eurolara dayandıran, Mafyası uluslar arası mafyalara işbirliği halinde yani küreselleşmiş, en fazla kara para aklanan ülkelerin üst sırasına yerleşmiş uyuşturucunun ipek yolu bir Türkiye.

İlkokuldan üniversiteye, kamu kuruluşlarına her tarafta 'sınır tanımaz suç çetelerinin' fing attığı, yolsuzluğun, rüşvetin, talanın sıradan işler bahsinden sayıldığı, tarikatlarla, cemaatlerle, tekkelerle dergahlarla kuşatılmış 'yurdumTürkiye'.

Modern çağ'dan ortaçağ karanlığına pupa yelken yol alınırken bir yandan da Hristiyanlığa göz kırpan bir Türkiye.

İnsanlar ağızlarında futbol, türban, konut kredisi emziğini çekiştirip duruyorlar.

Ve ideolojisizlik maskı altında kendi ideolojisini pompalayıp duran, Neo liberalizm, ulusal kültürümüze ait tüm değerleri silip süpürüyor. Ve bunu Truva atı misali, kendi içimize yerleştirdiği işbirlikçilerinin kontrolünde gerçekleştiriyor.

Oysa toplumların tarihsel süreçler içinde oluşturdukları kültür her şeyden önce, kalıtsal olma özelliğini taşır. O, geçmişten geleceğe onurla taşınacak bir mirastır. Kültürüne yabancılaşmış toplumlar, köklerinden kolayca kopartılır, kolayca 'başkalaştırılırlar'.

Geçmişimizle bağımızı sağlam tutmak, gelecekle de bağımızı sağlam tutmak anlamına gelir. Ve bunu en iyi sağlayabilecek olan kültürel öge Edebiyat'tır. Temel bileşenleri Felsefe, tarih, sosyoloji, psikoloji, olan edebiyat her dönemde çağının aynasıdır çünkü.

Sürekli muhafazakar, milliyetçi hükümetlerle yönetilen bir Türkiye'de yaşıyoruz. Ve yine bu yönlerini öne çıkartıp oy avcılığı yapan politik grupların, bugüne dek geçmiş kültür miraslarımızı günümüze taşımak bağlamında bir gayretlerini görmeyişimiz ne denli ikiyüzlü politikalar izlediklerinin de ayrı göstergesidir.

Kültürümüze sırt çevirmek, Türkçemize sırt çevirmek demektir. Ona sahip çıkmamak, onu küçümsemek, onu reddetmek, geçmişle bağımızı tümünden koparmak anlamına gelir. Bu, bireysel ölçekte de, toplumsal ölçekte de yalnızlığa kilitlenmek, güçsüz düşmek demektir.

Tekno kapitalist bir ülkenin, üstelik geçmiş kültürel birikimi olmadığı için kapitalizmin yarattığı kültürü kendi kültürü olarak kabul eden ve bunu öteki ülkelere ihraç etmeye kalkan ABD gibi bir süper ülkenin empozelerine boyun eğiyoruz.

Oysa dediğimiz gibi kültür kalıtsaldır, toplumsaldır, tarihseldir. Bir toplumun kültürü ötekine bol ya da dar gelir. Halk tarafından yüzyıllar kapsayan bir süreçte yaratılmış, var edilmiş bir kültür yerine tekno bir kültür ikame etmeye kalkmanın sonu kuşkusuz hüsrandır.

Oysa hani Küreselleşme farklılıkların bir arada güçlenmesi, daha sağlıklı olması, birbirini zenginleştirilmesi demektir? Gün günden çeviri kitaplarla ya da çeviriye benzer kitaplarla dolan kitap piyasamızla, yayımlanan kitapların en fazla yüzde yirmisinin çeviri eser olabildiği İngiltere'yi karşılaştırıyorum. Ana dilini korumak için kollar sıvamış, kotalar uygulayan Fransa'ya, aynı çaba içindeki Alman-

ya'ya, İtalya'ya bakıyorum. Ve bizdeki aşağılık kompleksini anlamaya çalışıyorum...

Ayrıca sözünü ettiğimiz bu G 8 ülkelerinde 'Çok satan kitaplar' listesine baktığımızda karşılaştığımız 10 yapıttan en az 5 tanesinin küresel ölçekte aynı biçimde Çok Satar Kitaplar listesinde yer almasının asla bir raslantı olmadığını da biliyorum.

Uluslar arası tekeller ideolojisizlik maskı altında kendi ideolojilerini pazarlamaktadırlar yalnızca.

Tüketici yaratılmıştır yurtaş yerine.

Tüccar zihniyeti hakim olmuştur yayın piyasasına da. Bunun sonucunda, büyük sermaye gruplarının girdiği yayın piyasasında, 'tüketim-tüketici' mantığına uygun yapıtlar yazmaya yöneltilmiştir çoğu yazar.

Ve soruyorum, hani kültürlerin birlikte, birbirini zenginleştirerek var olacakları sera benzeri alanlar?

Tekno kapitalizmin yarattığı üretim fazlasından niye yararlanamıyor ki insanlık?

Niye bu kadar işsiz ve aç insan var yer yüzünde?

Niçin giderek cahilleşiyor insanlar?

Niçin dolanımdaki para 200 büyük şirketin kasasına doluyor sürekli.

Niçin daha çok gözaltında hissediyoruz kendimizi?

BÖP, nasıl bir gelecek planlıyor Türkiye ve komşularıyla ilgili?

Yalan söylüyorlar bize. Kandırıyorlar bizleri.

Her türlü bilgi, enformasyon, kültür akışını tek yanlı olarak gerçekteşiren bir politikadır küreselleşme patronlarının uyguladığı.

Ulusların özgün renklerini, kokularını yitirmeleri pahasına, köşullarını kendi bitki örtüsüne göre hazırladığı bir bahçedir sunulan.

Çünkü zaten Neoliberalist politikaların savunucuları, tümden yok sayarak, yok etmeye yönelerek yaklaşır kültürlere. Narkissos örneğinde olduğu gibi, "En güzeli benim kültürüm, en önemlisi benim kültürüm" mantığıyla hareket etmektedirler.

Çünkü "Beyaz Adam"a göre herkes, her şey Batıcı olmalıdır. Zaten Batılılaşmayı kibar deyişle orientalist öteki adıyla 'barbarların' başarması olanaksızdı. Çünkü Batı batıdır, Doğu da doğudur. Doğu nasıl batı olabilir ki? Sınır çizilmiştir bir kez, Belki ancak, İstanbul'un Avrupa bölümü Avrupalı sayılabilir, bir de tabii ki Diyarbakır. İlerde muhtemelen Kars, hatta Trabzon.

Bizim gibi geri kalmış kültür-söz-lerden istenen yalnızca, gelişmiş batı kültürünü taklit etmeleridir.

Düşünüyorum da biyolojik klonlama konusunda ayağa kalkan din adamlarımız, malum 'ulema'mız, kültürel ve düşünsel klonlama eylemine nasıl ve niçin bu kadar sessiz kalabiliyor.

Batı, gerçekleştirmekte olduğu, Kültürel ve düşünsel klonlamayla bir örnek kültürler yaratmaya çalışıyor yeryüzünde. Kültürünü ve kültürün en önemli ögesi dilini saldırılar karşısında koruyamayan ulusların varlıklarını sürdürmelerinin olanaksızlığını Batı çok iyi biliyor.

80'li yıllardan itibaren dilde yükselişe geçen yozlaşma, savruk-luk biraz da bu açıdan ele alınmalı. Hele bu özensizlik doğrudan yazarlar tarafından yapılıyorsa daha da tehlikelidir durum.

Her yazar öncelikle Türkçe'nin güçlenmesi, daha yaygın, yeterli bir kültür dili haline gelmesi için çaba harcamakla sorumlu tutmalıdır kendini. Dilin olanaklarını geliştirmelidir. Ulusal değerlerle ilgili ahkam kesen her bireyin de en az ülkesinin yazar'ı kadar bu konuda sorumlu, bilinçli davranması zorunludur. Ulusal kültür, hepimizindir. Türkçe hepimizindir. Dilimiz düşüncemizdir. Ses bayrağımızdır, ana yurdumuzdur, ağızımızda anamızın sütüdür.

Sömürge bir kimliğe büründürülmesine ramak kalmış yurdum insanı, oyunu bozacak mı, yoksa oyunun bir parçası olmayı sürdürece-cek mi?

Göreceğiz.

Zeynep ALİVE

Öykücü / Samsun Doğumlu , Türkçe Öğretmenliği yaptı, İstanbul'da yaşıyor.

Yaşar MİRAÇ

yola

indim karanlıkları
tartaçsız bir höyükte
buldum doğrulukları

yaşadım incecikten
dudaksız bir ibrikte
susadım gümüşleri

aldım iki ham elma
çekirdeksiz bir dalda
soydum ayrılıkları

unuttum çakaralmaz
fişeksiz bir tüfekte
kördüğüm boşlukları

çaldım uzaklıkları
çelsiz bir kemeçede
türkümün yankıları

bağladım bilinçermez
uyaksız bir şiirde
giydiğim çarıkları

sonra yola koyuldum

Trabzon doğumlu Yaşar MİRAÇ, edebiyat eğitimi gördü. 1980 yılı Türk Dil Kurumu şiir ödülünü Trabzonlu Delikanlı kitabıyla aldı. Sonraki yıllarda kitapları yasaklanan şair, bir süre yurt dışında kaldı, şimdi İstanbul'da yaşıyor.

Nazım MUTLU

AZALDIĞIM YERDE

*Oyun gibidir gelişin
oyun gibi gidersin elimde el izlerin.*

*Telaşına ver ki giderayak
bütünlüğüm eksilir dönüp yürütünce yüzümü
gülüm içi kadar sıcak gölgemsin oysa
taşın içi kadar taze aydınlık
uzaklığına dolaşır aklım
düşümleirim vedanın gövdesine
sonra kesik turnaklarıyım mor gecelerin
küllükte ve günahkâr.*

*Oyun olur kaçarsın
bütün sokaklar birikir içimde çıplak
azaldığım yerdeyim
azaldığım yerde hep kendimle buluşmalarım
kendimle kavgalarım çift bıçaklı ölümdede.*

*Düşmelerim güzelcedir
düşmelerim kaldırımında gri taşlara eğlence
sonrası karanlığın ışığı
ağır ağır bir telaşın bitişi
keremce.*

UMUT

Soğuk, yanaklarına dokunuyor. Gözlerini yaşartıyor bir süre sonra. Kararlı görünüyor, Adalar seyrinde sahil boyu yürümeye. Bostancı caddelerinin kaldırımlarından iniyor, havanın soğuk soluşunu içine çeke çeke.

Adalar'a kalkan vapur iskelesi önünde, hangi tarafa yürümeliyim diye düşünüyor. Başı bir Fenerbahçe tarafına doğru yöneliyor bir Maltepe yönüne. Kararsızlığını önünden geçen tüyleri kırılmış köpek fark etmiş olmalı. Duruyor. Dikkatle bakıyor yüzüne. "Haydi bu tarafa" der gibi sürüyor yanında, Maltepe'ye doğru.

Arkadaşı oluyor köpek, kuyruğunu sallaya sallaya sakince devam ediyor yoluna. Arada bir arkasına dönüp kontrol ediyor. Her dönüşünde göz göze geliyorlar.

Güneşin varlığını hissettirmeyen soğukla, önünde yoldaş olmuş kır tüylü köpek ve gözlerini alamadığı titretilen denizle yürüyor. Görünmez gibi... Martılar geçiyor neredeyse saçlarına dokunarak...

Pazar sabahı uykularından vazgeçmiş insanlar çoğalmaya başlıyor. Yürüyorlar. Onlar da görmüyor başak saçlı kadını. Kolu çarpıyor birinin. Belki, görünmek istemiyor kadın.. Derinlerde gözleri...

Kargalar, içi tüketilmiş yiyecek kutularını sallıyor gagalarıyla. Bırakılmış bir lokma yiyecek bulabilmek ümidiyle... İstanbullu Karga'ların önlerinden geçerken gülümsüyor.

Küçükyalı'ya gelmek üzereyken, arkadaşı köpek bırakıyor yoldaş olmayı. Bakışıyorlar ayrılırken.

Oturuyor çay bahçesinde. Gözleri Adalar seyrinde. Nefesiyle çıkan buhar, karşıyor çayının dumanına. Adalar; uzak...

Ağzında çay tadı, gözlerinde, yakın gibi uzaklar....

Soğuk... İçti titredi. Kedilerin, köpeklerin, kargaların arasından geçecek yine evine dönmek için...

Oysa, beyaz tüylü tavşanlar olsa etrafta, otlayan koyunlar, yanlarında kuzuları... Kelebekler uçuşsa rengarenk... Uğur böcekleri papatyaların üzerinde... Güller... Kırmızı, pembe, beyaz... Onların içinden geçse...

Gözlerinden yaşlar süzülüyor; soğuktan...Başladığı yere dönüyor. Bostancı' da. Ada vapuru kalkıyor iskeleden, yarı boş. Kaldırımlı caddelerden yürüyor, yukarılara doğru. Apartmanından içeri giriyor. Buhar, kesiliyor nefesinden. Dairesinin önüne gelince duruyor adımları.. Kapısının önüne bırakılmış büyükçe bir paket görüyor gözleri !! Üzerinde kendi adını okuyor!... Gözleri çok şey gördü bugün. Hayal mi diye düşünüyor bir an...Tutabiliyor... Gerçek!! Yüzünde şaşkınlık, sevinç, merak, karışık bir duygu...

Paket ellerinde içeri giriyor. Heyecan, ışık saçan gözlerinde. Gönderenin kim olduğunu merak ederek bakıyor. Peki neydi içinde ki ? Yavaş yavaş açmaya başlıyor. Yokluyor parmaklarıyla. Tabloya benzetiyor. Kutusundan çıkarıyor. Özenle sarılmış!.. Kenarına iliştilmiş notu okuyor. " Nice mutlu yıllara" yazıyor. Hızla, sarılmış paketi açıyor. Yanılmıyor... Bir resim tutuyor...

Çimenlerin üzerinde zıplayan beyaz tüylü tavşanlar, uçuşan kelebekler, rengarenk güller, annelerinin yanında otlayan kuzular... Ortalarında, papatyalardan taç yapmaya çalışan, başak saçlı, pembe yanaklı, gözleri derinlerde bir kadın...

Yüzünde tebessüm, gözlerinde, doğum gününe karışan "uzak" anılar... ✨

Yeni Bir Dergi

Koridor

3 Aylık Dergi

Tandoğan / Ankara

ARİSTO OSMAN

Marisel P. E. N. E. R.

*"Her şeyin kanıtlanması imkânsızdır, çünkü sonsuz bir geriye doğru kanıtlama ilerleyişi sonucunda hiçbir kanıtla-
ma ortaya çıkmayacağı görülür.*

Aristo"

Zeytinlik ve çamların arasından uzanan orman içi yola saptılar. Araba Behramkale'ye yaklaştıkça sabırsızlandı Osman.

Yan koltukta oturan solgun yüzlü, umarsız bakışlı kadın, Aristo Niyazi'nin Hicran'ına benziyordu. Hey gidi müebbet Niyazi hey! Buca hapisanesinin en fiyakalı adamı! Kendi kendine lakap takmıştı. Her yeni gelene anlatırdı:

"Rivayet odur ki; Yunanlı düşünür Aristo, Behramkale'de aşık olduğu bir kızla evlenmiş, o gün bugün eniştesidir Behramkale'nin. Ben de eniştesiyim oranın!"

Bıkıp usanmadan anlatırdı ceviz içi rengi saçları beline kadar dökülen dünya güzeli Hicran'ı.

"Osman, bak oğlum. Tarihe yenilik katamıyorsan yaptıklarının değeri yoktur. Bu yüzden her şey... tarihe bir iz bırakabilmek için. O bok soyunu gebertmeseydim kendimi gebertecektim. Tarihin sahnesinden sildim orospuyu. Kamındaki piç benden filan değildi. Gözümü bile kırpmadan, bıçağı taa ense köküne kadar, süngü gibi batırdım. Ölmesi uzun sürdü, dayanıklıymış! Eeee, iki candı ya; ikisini de kullandı karı!"

"Bilerek yapmadım" diyenlere nasıl da kızardı Aristo Niyazi. "Bilerek" öldürmüştü Hicran'ı.

Her Allahın günü ondan söz eder, bazen ipin ucunu kaçırır nasıl seviştiklerini ballandıra ballandıra anlatırdı. Mahkumlar, onunla sevişememiş olmanın hüznünü taşıyan sorular sorarlardı bazen. Ölü bir kadını bile isteyecek denli aç bedenlerin salmaya başladığı kokuyu hissedince; kalın kaşlarını çatar, keserdi sözü. Sonra, bir hüznün çöker, içine dönerdi Niyazi.

Osman da diğerleri gibi, Hicran'ın öykülerini dinlemeye bayılırdı. Bazı geceler, etkisinden kurtulamayıp rüyasında gördüğü bile olurdu. Tenine hiç dokunmadığı, üstelik şimdi ölü olduğunu bildiği bir kadını neden görürdü düşünde, o ismi duyduğunda neden allak bullak olurdu, bilemezdi.

Acıktığını fark etti. Hicran'ın güzel yemek yaptığını da anlatmıştı Aristo Niyazi. Kadının pişirdiği aşın dumanını çekti canı.

"Abi, kolonya..."

Şaşkınlıkla sıçradı. Düşüncelerinden koptu.

"Sağol hemşerim!" dedi muavine.

Yan gözle kadına baktı Osman. Kuğu gibiydi buzlu badem rengi boynu. Aristo Niyazi'nin çamdan yaptığı resimlikte soluk bir sureti vardı Hicran'ın. Çok güzeldi ...çok gü-zel!

Yanında oturan adamın ter kokusu Osman'ın anılarını geri getirmişti. Hele ayakları! Öldürücü bir koku salıyordu! Kafası arada bir önüne düşüyor, bazen aniden uyanıp gözlerini açıyor ve olup biteni büyük bir ilgiyle izliyormuş gibi yapıyordu. Derken yeniden kendinden geçiyor, derin nefesler alarak uyuyordu.

Gövdesini cama dayadı, gözlerini hızla değişen manzara daktı. Kol kola girmiş zeytin ağaçlarını, dağ, taş demeden her yanda bitmiş sarı çiçekleri, aylak çalıları, dalları birbirine dayanmış çamları izledi. "Belki de ben duruyorum, hareket eden onlar..." diye düşündü. Saatine baktı. Zaman geçmek bilmiyordu. Otobüs kıvrıla büküle giden yolda ilerledikçe "zaman" da dev bir lastik gibi geriliyordu sanki.

✂

Kokunun etkisi ile midesi ağzına geldi. Tepesi iyice attı, burun kanatları titredi, ya sabır çekti. "Hiyar ağası geberdi kaldı üstüme!" diye mırıldandı. Kasılıp kalmıştı kolları, hareket edemiyordu. Bu, bir tür kölelik gibi geldi ona. 'Kapatılmış'lık duygusu yaşadı yeniden. Kurtulmalıydı, bu kocaman beden çekilmeliydi üstünden. Adam, omzuna doğru son bir hamle yapıp horlamaya başlayınca dellendi:

"Oha! Bu kadarı da fazla!" diyerek kuvvetle itti adamı. O anda öldürebilirdi bile onu.

Adam sıçrayarak uyandı, toparlandı.

"Abi, su içer misin?"

"Ver bir bardak..." dedi muavine adam.

Osman'ın gözü kadına takıldı yine... Yanındakiyle hiç konuşmadığına bakılırsa yalnız yolculuk yapıyor olmalıydı. Pis kokulu adam şu kadını ellemeye de çalışır inerken, diye düşündü.

"Koridordan yürüyormuş gibi yapıp dizlerini kalçalarını sürterek yararlanır sıkışıklıktan. Kadın, tıpkı Hicran gibi, masum güvercin bakışlarını umarsızca dolaştırır, o gövdenin baskısından kurtulmak için kenara çekilir... Güzeli kokuyordur... Kuğu gibi... bembeyaz bir boyun... damla sakızı tadında... Ne güzel öpülür o boyun... Ve hatta ne güzel..."

Kulağına teğet geçen sesle irkildi Osman:

"Hayrola? İş için mi gidiyorsun Behramkale'ye?"

Ter kokan adam uykusunu almıştı besbelli. Ters ters yanıtladı Osman:

"Gezmek için..."

"İzmir'de bir işim vardı da, hallettik neyse... Behramkale'de lokantam var, Odunluk iskelesinin karşısında, beklerim."

"Sağ ol!"

"Gezeceksin demek?"

"Öyle sayılır."

"Yalnız ha!"

Yalnızsın... Yalnız...Yalnız...Kulaklarında uğuldadı Osman'ın. Uyuyor gibi yapıp gözlerini kapadı. Tek bir damlanın, tek bir harfin bile değiştirdiği hayatlarda, koskoca "yalnızlık" sözcüğünü görmezden gelmek ne kadar zordu!

Garip bir şekilde yaşamın dışında kaldığını duyumsadı. Lanetli bir gezegen gibi, yörüngesinde dönüp durduğunu

düşündü. Işığı gören tutsakların hissettiği ilk duygu olan acı ve göz kamaşmasını yaşadı. Bir an bu durumla başa çıkamayacağını bile düşündü. Özgürlük öyle kolay bir duygu değildi. Cesaret istiyordu, risk almayı gerektiriyordu... Özgürlük ve tutsaklık, soluk alışla veriş arası kadar yakındı birbirine.

Köyün kekik ve zeytinyağı kokan daracık sokaklarını dolaşırken, Aristo Niyazi'nin gözleriyle bakmaya çalışıyordu çevreye. Taş evlerin hepsinin ayrı bir tanıklığının, ayrı bir öyküsünün olduğunu biliyordu. Kim bilir kaç ölü çıkmıştı bu evlerden? Kim bilir... kaç ölü... ölü... Ölümünden hep korkmuştu Osman. Bunu çocukken dile getirirdi hep. Ama abisi "Oğlum psikopat mısın?" diyerek sustururdu onu. Korkusuna rağmen çok cazibeli buluyordu ölümü, öldürmeyi. Aristo Niyazi kadınının nasıl öldürdüyse o da yapmalıydı bunu. Behramkale'de bulacaktı o kadını, tıpkı Aristo Niyazi gibi. Abisinin sözleri dikiliverdi karşısına: "Oğlum psikopat mısın?"

Otobüsteki adam geldi aklına birden. İnerken sürtünmüş müdür ki kadına? Yoksa kadının da hoşuna gidip de... Ceviz içi rengiydi saçları... tıpkı Hicran'ınki gibi!

"Oğlum, psikopat mısın?"

Dokuz on yaşlarında çocuklar, ninesi yaşındaki kadınlar sokak sergilerinde el emeği ürünlerini satmaya çalışıyorlardı. Oysa Niyazi bunların hiçbirinden söz etmez, sadece Hicran'ı anlatırdı.

Kapısının önündeki mor salkımların altında alçak iskemlesine oturmuş yaşlı kadına yanaşıp gözleriyle selam verdi. Sergiye göz gezdirdi. Yün çoraplar, nazarlıklar, dantel örtüler, rakı şişelerine doldurulmuş renkli sıvılar, zeytinyağı, dağlardan toplanmış yöresel şifalı bitkiler...

"Kekik suyu var, zeytin var..." dedi yaşlı kadın. Ses tonu; satın almazsan, üsteleyeceğim, der gibiydi.

"Şunlar ne? Merak ettim?" diye sordu Osman.

"Çitlenbik ağacından yapıyoruz o nazarlıkları. Vereyim sana, götür yavukluna! Nereden geldin sen?"

"İzmir'den..."

"Sevgiline al işte..."

"Sevgilim yok ki..."

Yaşlı kadın başörtüsünü düzeltip uzattı nazarlıkları. Vücudunu ağır ağır hareket ettirerek oturduğu yere iyice bir yerleşti.

"Sen al! Olur elbet bir gün."

Elindeki nazarlığı Osman'a uzattı:

"İzmir'den geldin demek! Hicran'ınki gibisin desene..."

Birden Osman'ın şakakları hareketlendi. Midesinde bir şamandıra oraya buraya sallanmaya başladı heyecandan. Şaşkındı.

Yaşlı kadın için, Hicran'ın neden köye hiç gelmediğini bilmek çok önemliydi.

Kuşkuyla baktı Osman'a.

"Sen geldin mi buraya daha önce?"

"Yok, gelmedim!"

"Hicran'ınki de senin gibiydi..."

"Kim?"

"Hicran'ın kaçtığı adamı diyorum. İzmir'deymiş evi. Tennure sahip olamadı kıza. Evin babası başlarında olsa

bunlar olur muydu hiç? Bohçasını kaptığı gibi gitti işte... Ayı gibi, çirkin bir adamdı."

Osman'ın dudağının kenarına gelip bir anda yerleşen hüznü fark etmedi yaşlı kadın, anlatmaya devam etti:

"Bir gün buraya birkaç adam geldi. Elllerinde aletler, kağıtlar, kalemler filan... Hicran da komşularla bir olup kapılarının önünde dikildi baktı bu adamlara. Adamlar toprağı ellediler. Kafa salladılar. Yerlere uzun uzun metreler koyup, kağıtlarına yazı yazdılar. Televizyonda mı ne göstereceklermiş burayı. Aha şu yukarıdaki çeşmede ellerini yıkadılar. 'Pistir' diye içmediler. İçselerdi yine gelirlerdi zaten. Bak sen de bir bardak iç, gör bak, yeniden gelirsın buraya..."

"İçerim..."

"Kız, İzmir'de gelen adamların şoförüyle anlaşmış nasıl olmuşsa. Adam birkaç defa daha geldi köye. Sonra istemiş anasından Hicran'ı güya. Anası Tennure de 'Babasız kıızı düğünsüz vermem.' demiş. Adam kabul etmemiş. Her gelişinde hediyeler getirirdi bunlara. Sonra, Tennure dedi ki; güya İzmir'de yapmışlar düğünü derneği.

Sen 'İzmir'den geldim' deyince, birden o garibim geldi işte aklıma. Bir zaman derdini kimseye diyememiş Hicran. Dili varmamış, utancından anasına bile söyleyememiş. Sancıları çoğalıp da artık dayanacak gücü kalmadığında açmış yüreğindeki derin yarayı anasına. Birbirlerine sarılıp ağlamışlar. Sofralarındaki bir lokma ekmek taş olmuş, geçememiş boğazlarından.

Anasının gözyaşları pınar oldu o zamanlar. Yine de bildirmediyüreğindeki acıyı. Sır ne kadar gizli olursa olsun, ana yüreği dayanır mı evladının gözleri önünde ölümüne kıvrınmasına? Dayanamadı sonunda. Su yolu ettiler hastaneyi. İki gün. İki koca gün. Bir kadın doktora denk gelmişler... O demiş kız hamile diye... Çocuk kaç yaşında kim bilir şimdi..."

Osman lafı dolandırmadan sordu:

"Tennure hanım yaşıyor mu peki?"

"Bak, şu iki sokağın bitiştığı yerde büyük bir ev var ya, işte orasıydı evleri. Tennure kızın izini yitirince sattı evi, sonra parayı verdi büyük abisine. Büyük abisi de çatır çatır yedi parayı. Tennure humma gibi bir şey oldu dediler, iki gün yattı, sonra felç oldu. Abisinin karısı bakıyor şimdi. E, ne diye çenemi yoruyorsun benim, boşver Tennure'yi, Hicran'ı. Al hadi bir şişe kekik suyu..."

Kadın başörtüsünü çekiştirip devam etti:

"Olur ya, Hicran'ı İzmir'de bulursan, bir haber götür oğul, gelip bir görsün anasını! Çocuğu doğurduysa getirsin buralara!"

Osman bunu yapacağım anlamında salladı kafasını. Nasıl desindi ki, Aristo abime yamuk yapmış karı, öyle sandığın gibi toy değilmiş, nasıl desin ki dost hayatı yaşamışlar nikah mikah yokmuş, nasıl desin ki abim günün birinde sustalısını Hicran'da köreltmış...

✂

Amcasının oğlundan ödünç aldığı fotoğraf makinesini torbasından çıkardı. Hicran'dan bir soluk getirmişti bu kadın. Hicran gibi birini bulup fotoğrafını çekmek umuduyla gelmişti buraya. Önce fotoğrafını çekecek... tıpkı Niyazi gibi çamdan bir çerçeveye yapacak... içine fotoğrafını koyacaktı kendi "Hicran"ının...

"İzin verirken bir fotoğrafını çekebilir miyim nine?"

"Yooo... sakın çekme! Beş yıl önce bir turist çektiydi, birkaç saat sonra avluda düşüp ayağımı kırdım. O gün bugündür amcan izin vermez fotoğrafımı çektirmeme."

"Peki çekmem o zaman..."

Yaşlı kadının susuz kalmış gibi çatlakmış, bin bir çizgili yüzü gizli bir mutluluğun içinde muştı verir gibi aydınladı.

"Amaaaan... Bacağın kırılacağı varmış... Bizim bey uydurdu bu 'uğursuzluk' sözünü, hurafelere çok inanır. Felaket habercisi gibidir. Can çıkarmış da huy çıkmazmış, gençliğinde de böyleydi. Çok istiyorsan bizimki görmeden çekiver bir fotoğraf..."

Eli varmadı, gönlü varmadı onu ikircimde bırakmaya. Fotoğrafı çekmedi. Elindeki nazarlığı usulca bıraktı, kadınla esenleşip uzaklaştı Osman.

Yokuşu tırmanıp Athena Tapınağı'na çıktı. Yüzünü rüzgâra verdi. Körfez ayaklarının altındaydı. Aristo'yu anlamaya çalıştı. Niyazi'yi düşündü...

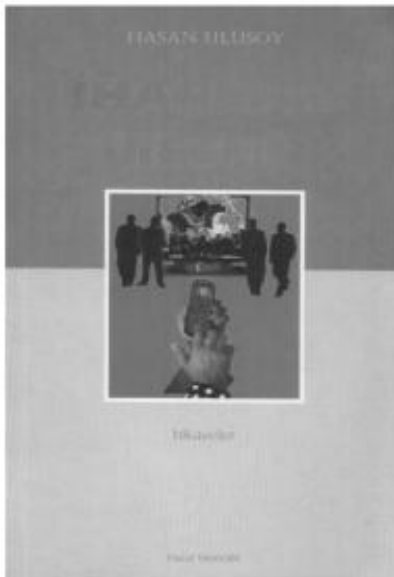
Otobüsteki güzel kadını geçirdi aklından.

Aristo lakabı Niyazi'den çok, ona yakıştırdı. Bir gün yeni koşuşunda, o da 'Aristo Osman' olarak anılacaktı!

Mavisel YENER

Çocuk Edebiyatı yazarı. 1962 Ankara doğumlu, İzmir'de yaşıyor. Çocuklara yönelik yapıtlarıyla tanınan Mavisel YENER'in yeni kitabı **Dolunay Dedektifleri** Bilgi Yayınları'ndan Ekim 2006'da çıktı.

Hasan ULUSOY,
**İHANETİN
RESMÎ
ÖYKÜ**
KIRIKKALE

Seyir Defteri

*Acı yatağı derya
Vurduğu her bordaya
Bırakır safranından*

Yaş düşürür deftere biter seyir!

*Emer tuzundan zehrini
Boğulur kimi
Dalgasının içinde bin öykü demirlerin*

Geminin seyri derindir

*Kolaydır ayrılması jilete
duygusu keskin!
bürümek hele yosuna
varsa karaya vurmak bir de*

toprağa seyir, zamanla kavuşmak özlemidir.

*Rotadan seğirir uzak limana
çizmek gerekir damardan kökünü
oluk oluk safran birikir*

açıktan olur seyir! hayal

*gemisinde kim kimle eşleşir?
Bozuk dümenle, sise boğan!
Deler bordosunu hayatın*

Kaptanın defterinde yaralıdır bir çok seyir!

Ayşe KESKİN / Trabzon

ayva kokusu

Fadime Y. KAROĞLU

Yatak odasının baş köşesinde duran ve kimselere kıyıp veremediği; iki yanından pirinç saplı, önü aynalı, dört bir tarafı kabaralı yer yer boyası dökülmüş, yeşile çalan çeyiz sandığına uzun uzun baktı. Kızı Neslihan'ın düğün günü yaklaşıyordu. Şimdilerde çeyiz de, sandık modası da kalmamıştı ama neylesin anne değil mi?

Sandığın kapağını kaldırıp şöyle bir göz gezdirdi. Sonra burnunu dayayarak, yayılan mis gibi kokuyu burnuna çekti. Büyük gümüş kancalı iğneyle kapattığı Çin işi bohçayı özenle çözüp, içinden kenarları karanfiller işlenmiş mendilli çıkardı ve gözlerini kapatarak derin derin kokladı. Kendi kendine:

-Tüğüm tüğüm, diye mırıldandı.

Ahşap, kanatlı kapının üzerindeki tokmağı tıklatmak için sıçradığında, eli hep havada asılı kalır:

"-Fittirik!.. Sen misin?" diyen Nurhan Teyze'nin o kendine has gırtlaktan gelen nidalı sesi, anne sıcağı gibi içini sarardı.

Huzur veren bu evin kapısından içeri girer girmez burnu hep mutfakta olurdu Figen'in. Annesinin bilmediğinden mi, yoksa sevmediğinden mi, evlerine hiç girmeyen, oysa Nurhan Teyzesinin eksik etmediği, ortası tarçınlı, elma ve cevizle doldurulmuş, kaymaklı ayva tatısına bayıldığını seziyor olmalı ki:

- Kız Fittirik, sen seversin! deyip, önüne koyuverirdi, tabak dolusu tatlıyı.

Büyüklerin, kız çocukları kahve içmez; kararır sonra, deyip yasakladıkları, başka yerde bir türlü içemediği, üzeri bol köpüklü, taze kavrum kokusuyla kahveler, ayaklı fincanda gelirdi. İkramların her biri bir şölendi. Kendini önemli hissettiren bu insanları akrabalarından çok seviyordu. O yüzden de, zamanlı zamansız damlayıverirdi Nurhan Teyze'sine.

Safnaz Abla başında oyaly tülbandi ile dikiş makinesinin başında, acelesi varmış gibi hep bir şeyler işler dururdu. Kimde yeni bir örnek görülse Safnaz Abla'nın çeyizine işlenir, bilmem kaçınıc sandığın, kaçınıc işlemleri arasında yerini alırdı.

Safnaz Abla, Nurhan Teyze ile Talip Amca'nın üç çocuğunun içinde tek kızlarıydı. Şöyle helal süt emmiş, evine bağlı, efendi bir damat adayı, kızları için istedikleri en güzel çeyizdi, ama yine de, en güzel işlemler, nakışlar, her şey onun içindi. Ağabeyleri okumaya büyük şehirlere gittikten sonra boşalan arka oda, sıf sandık odası olmuştu.

Figen, Nurhan Teyze'nin, sandık odasını, havalandırmak ya da çeyiz eklemek için açtığına, bulduğu ilk aralıktan odaya sızar, merakla sandıkları sayardı. Bir defasında da Nurhan Teyze'nin sandıklardan birine ayva koyduğunu görmüş:

- Nurhan Teyze, neden saklıyorsun ayvaları sandığa? Pişirmeyecek misin?

- Bunlar, Safnaz da, sen de çeyizlerinizi her elinize alıyorsunuz da tüğüm tüğüm kokacak.

Dayanamayıp sormuştu:

-Tüğüm tüğüm ne demek? Çeyizlerimiz mi? Nasıl yani, benim de olacak mı?

- Nasıl denir, buram buram demek. Tabi ya, ne sandın? Bu sandıklardan biri de senin Fittiriğim.

- Bak şu karanfil işlemeli mendile, bunlar iki tane. Biri senin diğeri ablanın, demişti.

Şimdi, kompartımanlarından öbek öbek sarkan, pembe, beyaz kırmızı renkleriyle her biri, birer camgüzeli duran anılarıyla

yüklü uzun bir posta treni, çocukluğunun doyamadığı yamaçlarını yara yara geçiyordu. Atlayıp gitmez miydi? Onca yıl aradan sonra yol uzun gelmişti ona. Sonunda varmıştı.

Sokağın başında durdurdu arabayı. Şöyle salına salına eski günleri anarak, yayla gibi geniş sokaktan geçmek istedi ya, o amavut kaldırımlı sokak, daracık geldi gözüne. Evcilik oynarken; bebeğini yüzmeye götürdüğü ve hiç doymayacakmış gibi içtiği kepenek suyunun oluk oluk akan sokak çeşmesinin, serçe parmağı kalınlığında akan, zavallı bir kurnadan başka bir şey olmadığını görmek yüreğini burktu. Sonra, mahalleye eğreti kondurulan kat kat betonarme binaların arasından, inadına gülümseyen Nurhan Teyze'nin tek katlı ahşap evi, yüreğine biraz olsun su serpmişti. Hiç değilse bazı şeyler yerli yerindeydi.

Kafasına binlerce soru üşüştü birden: Safnaz Abla evlenmiş miydi? Nuran Teyze biricik kızının çeyizlerini kendi elleriyle mi, sergilemişti, konu komşuya görsünler diye? Gelin hamamından sonra, ayva kokulu sandıktan çıkardığı kendi bindallısını; özenle giydirip kınalar yakmış mıydı ellerine Safnaz'ının? Oğulları bir tarafaydı, Safnaz'ı bir tarafa. Bunları bir bir dinlemek istiyordu Nurhan teyze'nin ağzından.

Sihrî bozulmasın diye, yavaşça kapıyı açtı, elini çekmeden aralıktan içeri kafasını uzatarak, etrafı kontrol etti. Sürpriz yapmaya istiyordu. İçeriden makine sesi geliyordu. Sessizce süzülürdü. Sağ taraftaki oturma odasında, yatakta Nurhan Teyze'nin iki büklüm yattığını, Safnaz Abla'nın ise arkası dönük, makine başında yine bir şeyler işlemekle meşgul olduğunu görünce, arkadan iki eliyle gözlerini kapatarak:

- Bil bakalım ben kimim?

- Bilmem ki, ne zamandır kimsenin uğradığı yok.

- Vay hayırsızlar!

Daha fazla meraklandırmadan ellerini sevgili Safnaz Abla'sının gözlerinden çözerek geri çekildi.

Yalandan:

- Öh! Kimse yok mu?

Safnaz bir yandan ak düşmüş saçlarını oyaly yazması ile beceriksizce kapatmaya çalışırken, bir yandan da sitemkâr:

- Ah! Figen Ah! Sen yok musun?

Figen Abla'sına; sonra da yatağın üzerine abanıp, Nurhan Teyze'sine sıkı sıkı sarıldı.

Yatakta dirseklerine dayanıp, doğrulmaya çabalayan Nurhan Teyze, o hiç eskimeyen güzel sesiyle:

- Kim gelmiş? Safnaz mı?

- Benim, Nurhan Teyze! Senin Fittirik kızın, ikinci kızın Figen! Ayva tatlısı yemeye geldim.

- Safnaz'ın kızı mı? Kızı mı olmuş? Niye getirmedin torunu mu?

Figen şaşırılmış, düş kırıklığına uğramıştı. Ne diyeceğini bilemeden, üzgün Safnaz Abla'sına baktı.

Safnaz:

- Uzun zamandır böyle... Hayal dünyasında yaşıyor. Ne yaparsın; yaşlılık?..

Figen pırlanta gibi sakladığı çocukluk anılarını, sandıktaki ayva kokusunu, Nurhan Teyze'sinin sıcacık sevgi dolu, Fittirik, diyen sesini ve damağında kalan kaymaklı ayva tatlısını... cam kırıkları gibi yüreğine doldurarak mahalleden ayrılırken, Ağustos sıcağında tir tir titriyordu.

Fadime Y. KAROĞLU

1962 doğumlu, öykü yazıyor. Yalova'da yaşıyor. İlk yazılarını **Kimse-siz** ve **maviADA** dergilerinde yer aldı. **Kuşlar Geçiyor** adlı öykü kitabı Ekim 2006'da çıktı.

Esra REKİS

HARAŞO

"Utanma, yavaşça üstündeki bluzu çıkart. Sanki etrafta kimsecikler yokmuş gibi. İyi dinle beni, çünkü bu son konuşmamız olacak seninle. Sana nasıl kadın olunacağını öğreteceğim. Utandığını asla belli etmeyeceksin aksi takdirde bununla alay eden bir oda dolusu insan müsveddesi ile başa çıkman gerekir. Başını her daim dik tutacaksın üzerinde hiçbir şey kalmayınca değin. Bu mesleğin en zor tarafı budur, sen saygı duymazsan anadan üryan soyunmaya, kimsecikler saymaz seni ve diğer senin gibileri. Zaman geçtikçe yanından bir de bakmışsın gözlerin seni açlıkla izleyenleri görmüyor, kör olmuşsun. Bu mesleğin en zor tarafı da budur, sana dikilen tüm gözlere vücudunun en mahrem yerlerini gösterirken onları görmemeyi başarmak. Lakin dikkatli olmalısın, asla kimsenin kendini önemli zannetmesine müsaade etmemelisin. Bu yüzden çivit mavisi gözlerinin bir bakışıyla dünyası değişecek onlarca ucubenin tekine bile bu zevki vermeyerek, güzelliğini ilahileştireceksin."

Umarısızca başımı öne eğmiş dinliyordum karşımda mesleğimin inceliklerini obur bir iştahla anlatmakta olan dünyanın en eski mesleğinin temsilcisi acuze. Neden ve nasıl buraya geldiğimin bir önemi yoktu artık. Zira burada olmaktan başka bir seçeneğim yoktu. Bu yüzden seleflerimin düştüğü hataya düşmek istemiyordum. Ne bir maznun ne de bir kurban arayarak kendi talihsizliklerinin cürümünü başkalarının sırtına yığan herkesi lanetliyorum. Her neyse uzun lafın kısası bu gece bu izbe mekanda üzerimdeki birkaç parça giysiyi çıkarırken aklımda nöbet bekleyen bu eser miktardaki cümleyi unutmamak için kendimi zorlayacağım, zira buna ihtiyacım olacak, hicap duymamak için yaptığım kepezellikten.

Buraya neden ve ne zaman geldiğimin hiçbir ehemmiyeti yok şu saniye. Sadece geldim ve kimsenin üstüne yıkmak niyetinde değilim bunun nedenini. Karanlığın ve bir dünya tiksiniç ışığın vücudumu aydınlattığı olsa olsa on metre kareyi geçmeyen sahnemsi bir yükseltide yaptığının sanat olduğunu kendime tekrarladığım o lanetli anda çocukluğumun ve ilk gençliğimin geçtiği soğuk ve kasvetli bahçesinde kameriye ve bir dünya "beni unutma" çiçeklerinin olduğu o bahçeyi düşüneceğim. Karnı aylarca helal bir lokma ekme yememiş ve bir kadeh adı şarap içmemiş onlarca ağzından salyalar akan düşkün adamın önünde üstündeki sayılı giysiyi çıkarırken gözlerimi aralarındaki en pespaye olanın gözlerinin ta içine kenetleyeceğim. Pisliği pislikle temizlemek istiyorum. Hepsini, daha ne olsun?

Onlarca kilometre öteden, sadece bedenimin ve güzel olduğundan şüphesiz emin olduğum yüzümün dışında yüreğimin ne hissettiğinden bihaber, beni bir et parçasından başka bir şey olarak görmekten aciz bu çapulcular için geldim. Kaderim, vatanımın toprağından tıpkı 1920'lerde elinde çalgısı, koltuğunun altında anıları ve geride bıraktığı kocası, belki yavrusu olmasına rağmen sadece hayatta kalmak için, sadece bu adı dünyada bir gün daha nefes alabilmek için Pera'da kibrit satan, kafesantarlarda garsonluk yapan, Tanrı'nın sevgili kulu ise Tokatlıyan'da piyona çalıp şarkı söyleyen emsallerimden farklı değil. Tarih kendini utanmazca tekrarlıyor.

Eğer şu meşhur teorideki gibi fizyolojik ve ardından güvenlik ihtiyaçlarımız karşılanmamışsa ki Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ni kastediyorum, eğer karınız açsa, akşamleyin yemek için bir somun ekmeğin hesabını yapıyorsanız ve sadece bir tane elma için öz babanız kalender meşrep bir soylulukla sizi limandaki yabancı gemilerin mürettebatına satıyorsa, inandığınız tüm değerler, altında yattığınız fodal ve kokmuş adamın altında her Allah'ın günü eziliyor ve bunu yan odada borç çorbası içen ailenizle aynı çatı altında yapmak zorunda bırakılmışsanız; pılınızı pırtınızı sadece bir saniye içinde toplar, kurumuş gözyaşlarınızın parça parça ettiği adi pudranın yaşlandırdığı yüzünüzün aynadaki aksine bakıp histerik bir kahkahanın beraberinde yollara düşersiniz, geçmişinizin, geleceğinizin tüm size nefes veren muhteviyatınızın üstüne kusup, onlarca yolu tepip, bir daha asla ağlamamak için, kendinize söz verirsiniz.

Lakin, ne zaman bir kadeh sarı votka boğazınızdan aşağıya yakıcı rayihası ve bir o kadar baş döndürücü ve kanınızı alevlendiren tadıyla aksa, ne zaman o meşum kalabalıktan bir çift göz sırf gözlerinize baksa, ne zaman ki öncenizi anımsatan bir söz işitseniz göz pınarlarınız nemlenir ve siz defaatle olduğu gibi kendinize verdiğiniz sözü bozmuş bulursunuz kendinizi.

Sanırım bizim kaderimiz bu caddede son buluyor millet olarak, ne talihtir ki, devrimin başı ve sonu bizi hep bu latif ve endamlı caddeye sürüklüyor.

*

Elimde vişneli votkam, siyah kahküllü peruğum ve vatanımda unuttuğum hafızamla sıranın bana gelmesini bekliyorum. Odessa genelevlerinden buraya akan fahişelerin bir zamanlar şenlendirdiği bu sokakta, bu kez Bolşeviklerden kaçan Beyaz Ruslar yerine Bolşevik olduğu için kaçan yüzlerce "yoldaş"tan biri olarak garsona;

"Hey garson şu Haraşo'ya bir votka daha, limonu bol olsun" diyorum. Ve kalan votkayı yanımdaki hilkat garibesine kaldırıp, bir dikişte içiyorum...

Niyazi UYAR

KÜÇÜK MAVİ KUŞ

Küçük radyomda Pir Sultan deyişini, ne de güzel seslendiriyor, Arzu adında bir kız:

"Şu karşı yaylada göç katar katar

Bir güzel sevdası serinde tüter,

Bu aylık bana ölüm-den beter,

Geçti dost kervanı eyleme beni..."

Bir güzel sevdası serinde tüter. Karlı bir dağın yücesinden ta buralara kadar tutuyor. Ilgıt ılgıt esen seher yeli gibi değil; başımı döndüren döndürdükçe sarhoş eden bir rüzgâr bu. Durmadan da onun türküsünü söylüyor, ne güzel!

Yosun tutmuş taşlar, karla örtülmüş yürekler. Vurgun yemiş sevdalar, umudunu yitirmiş kuşlar. Şahinler, doğanlar, martılar, muhabbetler, küçük mavi kuşlar...

"Geçti dost kervanı eyleme beni,

Bu aylık ölüm-den beter,"

Ne kötü, ne kötü!

"Şu benim sevdiğim başta oturur,"

Ne güzel, ne güzel!

"Bir güzel sevdası ölüm-den beter,"

Ne acı, ne acı!

Küçük Mavi Kuş'un kapısının önüne bekçilik yapsın ona göz kulak olsun diye, kara bir yılan koymuşlar. Ne kuşu, ne yeli geçirdiği yokmuş! Kapı önünden bir şeyin geçmesi mümkün değilmiş! Oralarda Karayılan'dan gayri vizler sinek yokmuş! O bir sürünüyor, bir kuyruğunun üstünde, dört dönüyor-muş... Bir gün Küçük Mavi Kuş'un sevdalı bir başka yılan çıkıp gelmiş. Küçük

Mavi Kuş'un sevdalıymış ya, gün aşırı o da gelir olmuş. Karayılan'ın çatal dilini dışarda gördü mü, hiç bakmaz geçer gidermiş. Bu gelişler daha çok kuşluk vakti olurmuş. Gün öğleye vardı mı, mümkün değil uğramazmış... Yapamamış, böyle onulmaz bir sevdaya tutulunca kadere rıza göstermemiş. Bu böyle olmayacak deyip kozunu paylaşmaya karar vermiş. Güneşin en tepeye çıktığı saatlerde kızıl bir taşın üstüne yatmış, günün kızılığı, taşın yalımı kızdırdıkça kızdırmış yerinde duramaz olmuş. Öfkesinden enerjisinden oraya buraya koşturmaya başlamış. Kendini iyiden iyiye hazır hissedince Küçük Mavi Kuş'un kapısına varmış. Kapının altından süzülmüş. Başını kaldırıncı Karayılan'ı karşısında bulmuş. İki yılın öfke dolu gözlerle birbirini süzmüş, başlarını yukarıya kaldırıp "ben hazırım," demişler birbirlerine. Yaman bir kavgaya başlamış Küçük Mavi Kuş'un kapısında. Her yanları kan revan içinde kalıncaya kadar ısırılmışlar birbirlerini. Karayılan kavgada mertlik olmaz anlayışını doğrularcasına bir yolunu bulup hasmını yere sermiş. Yenik yılan bir zaman yattığı yerden kalkamamış. Yılanlığının yasasında: Sırtı yere gelen yılan bir daha oralarda dolaşmaz, alır başını gidermiş. O da bir daha o civarda görülmemiş...

O günden sonra bir Allah'ın yaratığının oralarda dolaştığı görülmemiş! Karayılan'ın ağzında zehri bir de İblis'i. İblis, Tann'nın lanetlediği ateş topu, Havva'yı bir elmaya kandıran İblis!

Meşeli Tepe'nin hemen eteklerine kurulan şehrin en ucunda bir başına kalmış. Kolu, kanadı, havası, suyu, her bir şeyi yok olmuş... O da lanetlenmiş yılan gibi bir başına kalmış. Gülmüştü güller açan, ağlayınca gökyüzü ağlayan Mavi Kuş, kara bulut çökmüş gibi karamış. Gülmüyor, konuşmuyor, yemiyor, içmiyordu. Karayılan'ın yılanlığına o da böyle tepki veriyordu. Elinden ne gelebilir ki? Garip kimsesiz, sefil bir mavi kuşmuş. Denizinden ayrı kalmış bir balık, dalından koparılmış bir gülmüş. Ama ne çare, hakikat buymuş işte.

Meşeli Tepe'den doğan ince derenin sesi-ne kulak veriyordu geceleri. Geceler sakittir. İnce derenin sesini net olarak duyabiliyordu. O nedenle hiç sabah olmasını istiyordu.

"Dışarıda deli dalgalar,

Gelip duvarları yalar,

Seni bu sesler oyalar,

Aldırma gönül, aldırma."

Sabahattin Ali şiiri ile dayanmaya çalışı-yormuş, 'aldırma, dayan Mavi Kuş' diyordu. Bir seher yeli çalıyordu kapılarını. Başkaca da bir Allah'ın yaratığı uğramıyordu semtlerine. Ötmek, ötüşmek yasakmış. Uzaktan, ta Meşeli Tepe'den aşip giden cinsleri, türleri belli olmayan öteki kuşlarla selam yollayabiliyordu yalnızca. Haftanın iki günü, bir salı bir de pazar günleri, evlerinin cumbasına çıkar, tahta çitaların arasından seyredebilirmiş. Bunun dışında gördüğü kireçle badanalanan duvar-larını. Önceki cumbalı günleri Pazar ve

çarşambaymış Çarşamba adı bir isyan, türküsünü söyletiyor diye cumbalı günleri: Salı gibi sallansın diye salıya alınmış. Pencereler demir panjurla, bacalar harçla kapatılmış. İğne deliği kadar bir delik bırakılmamış. "Zalimin zulmü varsa sevenin Allah'ı vardır," sözünün kifayetsizliğini düşününce, 'isyankâr oldum ben,' deyip hemen tövbe ediyordu. Arkadaşlarına sabır öneren Mavi Kuş'un sabrı bitiyordu sanki. 'Ne olur güzel Allah'im, büyüklüğünü göster de bu zulüm bitsin,' diye tam yedi senedir Karayılan'dan gayri gördüğü başka bir şey yokmuş. Küçük Mavi Kuş, kendi kendine durmadan şiirler türküler okuyarak direnmeye çalışmaktaymış, Karayılan'ın zulmüne. İçinden sesiz; ama öfkeli, cini gelesi haykırmaktaymış:

"Kara dağın Karayılan'ı

Gelir dolanı dolanı,

Yedi sene gurbet gezsem de

Unutmam seni vuranı

Yandım anam, anam

Öldüm anam, anam

Yağlı kurşun yedim

Anam oy oy

Bu dere ince dere değil:

"Bu dere Kızıldere

Tarihlere yazıl dere

Nice yiğitleri yedin

Ne olur biraz üzül dere..."

Ağıttan ağıta, türküden türküye, şiirden şiire geçip işte böyle karşı durmaktaymış Karayılan'ın yılanlığına. Şiirler, türküler, söylenceler, hikâyeler... İyi ki onlar vardır, iyi ki onları öğretmiştir Dede Kuş. Yoksa şimdiye çaktan Karayılan'ın yılanlığına teslim olacaktı. Onlarla karşı koyuyordu Karayılan'a. Ustaya hak verincesine onlarla direniyordu. Hani demiş ya Thales: "Bir ülkede türküler yapanlar, kanunları yapanlardan daha güçlüdür." Türkülerimiz, şiirlerimiz tükenmez umutlarımızdır bizim... Pir Sultanlar, Yunuslar, Karacaoğlanlar, inadına inadına "Enel Hak", diyen Hallacı Mansurlar, Mahsuniler...

Birden bire İblis'in Cennet'ten kovulması gelmiş aklına. Havva'ya yasak elmayı yediren İblis'i ağzında taşıyan yılanla, kendi Karayılan'ı arasındaki bağlantı az da olsa onu rahatlatmış.

Rivayet odur ki, Cennet'in kapıcılarından olan Yılan, İblis'i Cennet'e alınca onun gazabına uğrayıp dört ayağını da kaybetmiş! İşte o günden beri sürünür durur, beli yerden kalkmazmış. Haziranda kızgın güneş altında sokacak şey aramış! Hele bir de kuyruğuna basılırsa... Karayılan Küçük Mavi Kuş'u bir odaya hapsedmiş, gün güneş göstermezmiş. Bundan sonra güneşe, yele, dosta, yoldaşa hasret ölüp gidecektir.

Öyle olmuş, günler, haftalar, haftalar ayları, aylar yılları kovalamış. Yeni doğan güne bir dosta hasret ölüp gidecektir artık Küçük Mavi Kuş. Ötüşükleri, söyleştikleri cankuşların seslerini, sözlerini duyamamış. Mektep günlerinde dediği, 'Tann'nın bana vereceği en büyük ceza, sevenlerimden ayrı koymasındır.' Onları göremek ifade edilebilir, lakin seslerini duymamak ölümdür. Hele Muhabbet'ine hasret ölüme, bir daha sesini duymazsa... İşte bu ölümdür, ölüm-den de beterdur. Tam yedi yıldır türkülerle dayanmış Karayılan'ın yılanlığına. Bildiği türküler, şiirleri doksan bin defa tekrar tekrar okumuş. Hani Ali'm doğduğu gün doksan bin kötülüğün evi gark olmuş ya! İşte o da

doksan bin kez bildiği türkülerini, deyişleri, şiirleri okumuş kötülükler, çirkinlikler yok olsun diye... Artık bir kez daha tekrarlamaya mecali kalmamış. Ocaklığın başındaki çırayı yakmış. Hani papazlar başpapazı seçmek için bir odaya kapanırlar da seçim yaparlarmış ya; seçimin sonucunu bir dumana haber verirmiş ya... İşte başpapaz seçiminin ateşini yakmış Küçük Mavi Kuş...

Bu teslimiyetle yüzündeki güzellik, gözlerindeki fer, elinin yüzünün nuru uçup gitmiş. Ezbere bildiği türkülerini, şiirleri birden bire unutmuş.

Sevdaya, Muhabbete dair bildiği ne var, ne yok bilgisayar çocuklarının windowsu gibi çökmüş. Meşeli Tepe'nin ağaçları, ağaççıkları bir bir kurumuş. Göğün mavi bulutları kapkara karamış! Meşeli Tepe'den doğan ince dere de kurumuş buna sebep! Çıranın isli dumanı Karayılan'a umut dememiş; lâkin yaşama dair umudu yok etmiş. Dara çekilen Mansur'un, derisi yüzlen Nesimi'nin, recme edilen Pır Sultan'ın, kemikleri sızlamış. Küçük Mavi Kuş, adına uygun küçüldükçe küçülmüş, yok olmuş! Her sabah ona günaydın diyen gökyüzünün özgür kuşları artık onun üstünden uçmaz olmuş. Odasındaki kireç badanalar kara toprağın karasına dönmüş. Tekmil renkler, ya karaya; ya da griye dönmüş. Başını dik tutamaz olmuş. Odasındaki aynaların hepsini kırmış. Utancından kendine bakamaz olmuş. İşık saçan, güneş gözleri, ayın on beşi gibi parlayan yüzü tükenişin, teslimiyetin, onursuzluğun utancı ile çirkinliğin nişanesi olmuş...

Karayılan, güle oynaya, yüzünde gülücüklerle çalmış kapıyı.

"Tık tık!"

"Kim o?"

"Benim, tatlın, kıymetlin!"

"..."

Karayılan büyük bir keyifle, çözmüş zincirleri. İçeri girer girmez sarılmış Küçük Mavi Kuş'a. Küçük Mavi Kuş'un elleri buna cevap olmamış lakin. O gözü kapalı teslim etmiş kendini; sonra da döle yatmış... Bundan gayrı iki mevsim vardır artık, baharlar yaşanmayacaktır. Küçük Mavi Kuş'a hep kıstır, onun için gökyüzü hep siyahtır. Artık "buda gelir, buda geçer ağlama diyemeyecektir," Aşık Daimi gibi. Direnç günlerinde büyük bir aşkla söylediği bu türkünün sözlerini bir daha anımsayamayacaktır. Denizlerin, direncini gösteremeyiştir. Üç yiğit ömürlerin baharında işkencecilerin karşısında çelikten bir duvar gibi durmuşlar, Bir kere bile onurlu mücadelelerinden pişmanlık duymamışlar. Küçük Mavi Kuş, Karayılan'ın yılanlığına teslim olup Tuğrulların, Hasanların... daha nice firdöndülerin yolundan gitmeyi seçmiş.

Küçük Mavi Kuş'la Karayılan'ın tıpkısı bir Karayılan daha gelmiş dünyaya. Kimse "hoş gelir sefa gelir Ahmet Arif'in yeğeni," diyememiş. Dememiş zaten. Demeye dili varmamış kimsenin. Telsiz telefonun sesini duyduğu Muhabbet'ini de duyamaz olmuş. Muhabbet direnmiş, üç güzel senenin aşkına üç kere, on üç kere daha aramış Küçük Mavi Kuş'unu. On üçüncü seferinde, on üç'ün uğursuzluğundan midir nedir, hisşına uğramış Küçük Mavi Kuş'un.

"Sesin, avazın güzel! Ben güzeleliğe karşı intikam duyguları besliyorum! Artık seni duymak istemiyorum, ben doğu ekspresinde yerimi aldım. Mehmet Alilerin, yolundayım, arama beni, aramam seni. Ben artık senin Küçük Mavi Kuş'un değilim. Ben artık bir anaç'ım, Karayılan'a bir karayılan verdim. Artık beni arama, ben yokum, dayanamadım, senin gibi inançlı bir yaşamı seçmedim. Benden bu kadar, affet beni demeyeceğim. Ben kendimi affedemiyorum. Senin affetmen bir şeye karşılık olmaz. Seni rüyalarma bile kapattım. Seni rüyamda bile görmem utancımın derecesini artırıyor. Ben utancımın yan yana yaşamak istiyorum, utancımın baş başa kalmak istiyorum. Düne dair ne var, ne yok, hepsini dumana verdim. Meşeli Tepe'den esen zalim bir rüzgâr düne dair her şeyi alıp gitti. Dün yok, mektep yok, bodur çam ağaçları yok, kestone kızılı saçlarını okşayan ellerin yok, Arzu yok, Kamber yok, Leyla hiç yok... Yok... Hiçbir şey yok..."

Küçük Mavi Kuş, o günden sonra da dışarı adımını atmamış. Aradan iki yedi yıl daha geçmiş. Küçük Karayılan'ı büyümüş, Küçük Mavi Kuşların peşinden koşar olmuş. Peygamber Atı adını verdiği Küçük Karayılan'ını eli ekmek tutuncaya kadar bu işkenceye katlanırım demiş, sonra zaman uzun demiş, nasıl olsa bir mektebe girdi, bundan sonra başını kurtarır. Ben olsam da olmasam da bir şey fark etmez demiş!

Meşeli Tepe'nin üstünden kopup gelen akşam yeli deli bir rüzgâra; sonra bir kötülüğü haber vermeye çalışan felâket tellalına dönmüş.

Rüzgârın içinden bir ses Küçük Mavi Kuş'un kulağına bir şeyler söyleyip:

"Haydi, verdiğin süre doldu. Unutma söz verdin, yerine getirmen lâzım. Söz namustur, söz vermek bir şeye benzemez, sözü yerine getirmek, adam olmak demektir... Sen adamlığı ne bilirsin? Sen umudun, direncin, insan olmanın erdemlerini tükettin, sen insanlık tarihinin bütün türkülerini söyledin de direndin Karayılan'ın yılanlığına! Yüze yüze burnuna gelmişken pes ettin. Onca yiğidin direncine bir utanç abidesi olarak kazındın. Rehberim, dediğin Denizlerin, Pır Sultanların, Hallacı Mansurların, Galileo'ların kemiklerini sızlattın. Sen adam gibi adam olmanın ağırlığını taşıyamadın... Sen türkülerini, şiirleri, deyişleri kirlettin, sen umudu kararttın, sen sevdanın, sadakatin yüz karasını!"

Küçük Mavi Kuş, üç yedi yıldır bir güne bir gün evin cümle kapısından çıkmamış. Karayılan'ın yasakları ilk yedi yılın sonunda bitmişti. Bitmişti bitmesine de o yine de bayram benim neyime diyerek, bu utancın ezikliği ile yaşamıştı. Bugün bir çıkacaktı, pır çıkacaktı...

Meşeli Tepe'ye doğru yürüdü: Üç yedi yıl önce hatırladığı doğanın mavisini, yeşili, geçtiği yerlerde siyaha dönmüştü. Güneş bile utancından kızıla dönmüştü.

Meşeli Tepe'nin eteklerindeki bodur meşeler, çaltilar, pımallar, süpürge otları, fatmagüller, kurtkuyrukları, karadikenler, eşekdikenleri, kengerler, pıtrak otları... Onu görür görmez sırtlarını dönüyor; sonra da kömür karasına dönüyorlarmış. Aradan üç yedi yıl geçmiş, doğanın güzellikleri, tek mil yaratıklar affetmemişti Küçük Mavi Kuş'u. Bu utançla nasıl yaşayacaktı? Bu ağır bir yükü, daha fazla taşıyamazdı. Nasıl olsa Peygamber Atı iyi bir mektebe girmişti ya, ondan sonrası Karayılan'a kalmış. Meşeli Tepe'nin yücüne vardığında güneş, iyot yatağı Marmara'nın ufukla keşiştiği yere doğru yaklaşıyordu. Gün batımından esen 'dur acele etme,' diyen bir rüzgâr göğüslerini okşadı. Sımsıcak bir eldi bu el. Umuda arzuya yeniden merhaba demeye çağıran bir dost eli. Belki de Muhabbet'in eli... Sonra birden aksi istikametten gelen bir esinti, "Haydi durma geçtiğin yerlerin otları kurumakta, suları çekilmekte, bir dakika bile durma, oksijeni tüketme, haydi..."

Küçük Mavi Kuş, uçurumun ucuna kadar varmış, uçmayı unutmuş, süpürge sapı kanatlarını bir iki çırpışmış, bırakmış kendini uçurumdan aşağıya. Düşerken başını keskin taşlara çarpmış; yaman bir acıyla sarsılmış. Bu acı aklını başına getirmiş. Eline bir melengîç dalı geçmiş, can havliyle yakalamış. Öyle bir yakalamış, öyle bir yakalamış. Kesseler bırakacak değil... Yaşama yeniden merhaba demek için yardım dilenmiş. Muhabbet ve eski dostları hatırına gelince daha çok bağışmış. Yaşama davet çağrısını bir Anka duyarak gelmiş. Varmış, sırt vermiş, sonra da "atla, durma" demiş. Atlamış o da. Sonra uçmuşlar... uçmuşlar... uçmuşlar...

Niyazi UYAR, 1959 Manisa Demirci Doğumlu. İzmir'de Türkçe Öğretmenliği yapıyor. İlk yazılan **Kimse-Siz** dergisinde çıkan **UYAR**'ın, **Duşa Yolculuk** adında iki baskı yapan bir öykü kitabı var.

İki Koca Göz

Bakmaktan, görmekten, izlemekten, gözlemekten ve gördükleri karşısında sasırmaktan, sevinmekten, hırslanmaktan, üzülmekten ve belki de bunca sık ve yoğun kullanılmaktan "kocaman" olmuş gözlerimiz, bir de biz, tutkuyu imzalarımızda, ecza dolaplarımızda, kilerlerimizde, oymalı annee sandıklarımızda aramaya başladığımızdan beri aslında, yapayalnızdık...

Sonra, başa çıkamadık. Biz... Ben, ben, ben ve ben... Dördümüz biraraya gelip, başbaşa kalıp, önce hasret giderip, sonra çok kırmızı bir sofraya kurup kendimize, ruhumuz mutlak vecd halinde; ben, ben, ben ve ben başladık bodrum katımızda küçük reçeteler üretmeye... Dumanlı iksirler. Bir biz gördük, bir de Dionysos, anahtar deliğinden izledi bu çok kırmızı şöleni keyifle.

50 gr temas, 100 gr arzu, 2 tatlı kaşığı sabah gülücüğü, göz kararı ten kokusu, bir su bardağı şefkat. Iyice karıştırıp dinlenmeye bırakıyorsun. Yeterince dinlenmeli ki birbirinin içinde; erisin, ayrıklığı kalmasın, tek olsun. Sonra fırına... Birimiz, hangimiz olduğunu bugün hala bilmiyoruz, tarifteki bir çorba kaşığı "iyi niyet" i yanlış okuyup, "ihanel" koydu. Ağzımız acıdı, dilimiz yandı, midemize oturdu... Aç kalmayı tercih ettik.

Zorunlu diyetlere girdik. ÇOK yerken, HIÇ yememeye başladık. Küçüldük giderek. Bir tek kocaman olan gözlerimiz kalana dek. 2 koca göz olduk en sonunda. Beyazı çok beyaz, siyahı çok siyah 2 koca göz... Ruhumuz göz zarımıza yapıştı kaldı ama, ısrarla. Bir tek o bırakmadı bizi yine, gene, tekrar, yeniden, bir daha...

Ama sonra... O bile makyaj ister oldu. Sıcağa çıkmamaya özen gösterdik. Akar diye. Mazgallardan akıp gider diye 2 koca gözün üzerinden, gün aralarında özenle tazeledik. Öyle zayıfladı ki duygular üstünden düşmeye başladı. Boyundan aldık, yandan daralttık. Bu sefer de açınca kat izi yaptı.

Hal böyle olunca, komsulardan yeni reçeteler istemeye başladık dolar günlerinde... Yastık altımız kabarsa da, yüzümüzdeki, pardon, 2 koca gözümüzdeki yastık izi giderek silikleşti. Herkes uyanınca bir parça çocuk olurdu hani? Uykü kokardı avuç içleri? Unuttuk... Ben, ben, ben ve ben 2 koca gözümüzü daha da açarak baktık olan bitene. Bir adım geri bile çekilemeden, acizce yuvarlanmaya çalışarak geriye. Önce duramadık. Hızla odanın diğer köşesine doğru yol alırken, bir şeye takıldı beyazı çok beyaz, siyahı çok siyah olan sol gözümüz. Ben, ben, ben ve ben merakla bakarken ne olduğuna, anlayıverdik. Çok eskilerden kalan, önemsiz, çekmecelerimizdeki izlenmiş filmlerin ortadan yırtılmış bileti, artık hiçbir kapıyı açmayan eski ev anahtarları, kullanılmış piller, okunmuş ve artık unutulmuş okul kimlikleri, yaşanıp yaşanıp arınılmış depresyonların artığı haplar kadar önemsiz birsey olduğunu, takıldığının.

Anlayıverdik. Kırmızı sofraların büyüdü tariflerinden kalan 1 tatlı kaşığının üstünden sol gözümüze carpan "sabah gülücüğü"yle aydınlanıverdik. Ne mi yaptık? Sadece göz kırptık usulca, alt komşudan aldığımız ıspanaklı dondurma tarifinin arkasından...

Genç Kalemler

Küçük Olacaksam...

*Küçük olacağına elim
Serçe yüreği olsun
Serçeler ellerimde değil
Ellerim serçelerde doğsun*

*Küçük olacağına gözlerim
Ateşböceği olsun
Ateşböcekleri gözlerime değil
Gözlerim ateşböceklerine kousun*

*Küçük olacağına nefesim
Mavi bir kelebek olsun
Soluğum kelebeği değil,
Kelebek nefesimde uçsun*

*Olacağına sesim,
Sesim, dünya olsun...*

Sinem VARDAR / İZMİR

Bornova Anadolu Lisesi öğrencisi **S. VARDAR** şiir ve deneme yazıyor, müzikle, tiyatroyla ilgileniyor.

Nalan ÇELİK

Salon oyuncakçı dükkânına dönmüştü. Kırmızı, mor, sarı, metalik gri renklerinde minik arabalar, sürpriz yumurtadan çıkmış ördek, uzay gemisi, maymun maketleri, irili ufaklı toplar, fincan takımları, barbi bebekler odanın dört bir yanına dağılmıştı.

Kaan bir ara Fulya'nın oyuncak bebeğini ayağında sallamaya başladı. Zayıf bacakları yaramazlığını ele veriyordu. Diz kapakları, baldırları yara bere içindeydi. Ayağını her salladığında düz, sarı amerikan tıraşı saçları kahverengi gözlerine giriyordu. Bir yandan bebeği sallayarak uyutmaya, öbür yandan saçlarını düzeltmeye çalışıyordu. Nereden öğrendiğini anımsayamadığı, ama içine nedensiz hüzün dolduran bir mırıltıyla "uyusun da büyüsün" ninnisini söyleyerek bebeğin üstünü örttü. Fulya, şaşkınlıkla açılan mavi gözlerini Kaan'a dikmişti. Tombul küçük eliyle ağzını kapatıyordu. Daha önce hiç görmediği bir sahneydi karşılaştığı. İçinden bebeğin kız oyuncak olduğunu bilmiyor mu, cümlesi hızla kayıp gitti. Kucağındaki Fatoş bebeğini de Kaan'a kaptırmaktan korkarak iyice göğsüne bastırdı. Kahverengi kıvrık saçlarına gömdü bebeğinin yüzünü.

Bir buçuk kilo taze fasulyeyi hem yanlarındaki kılıçları temizleyerek, hem de kocasının sevdiği gibi boyuna ortasından keserek ayıklamaktan bıkmış Fulya'nın annesi Ayla, "Ne o Kaan kız mı olmaya meraklandın?" diye sordu. Kaan bebeği hemen bir yana fırlattı, suç işlemişçesine ayağa fırladı. Üstüne bulaşan tozları, pislikleri temizlercesine şortunu silkeledi. Küçük başını sudan çıkmış köpekmişçesine sallayarak Ayla teyzesine hayır demeye çalışıyordu.

Kaan'ın annesi Nermin, siyah, kalın çerçeveli gözlüğünü uzun parmaklarıyla yavaşça iterek yüzüne yerleştirdi. Koyu kestane perçemlerini manikürlü, damarlı büyükçe eliyle düzelterek okuduğu kitaptan bir an için başını kaldırdı. "Bıktım bu hayattan," sözleri mırıltıyla döküldü dolgun dudaklarından. Bir şeyler daha söylemek istedi, sözleri boşazında düğümlendi. Kocasının amca oğlunun Küçükçekmece'deki yazlığıydı geldikleri ev. Yıllardır maddi olanaksızlıklar nedeniyle tatile gidemiyorlardı. Hiç olmazsa Kaan birkaç gün deniz yüzü görecekti. Nermin bunları düşündükten sonra, kahverengi gözlerinde bir kıvılcım yanıp söndü. Söyleyeceklerinden tümüyle caydı. Gözlerini okuduğu kitaba indirdi. Kaldığı yerden okumayı sürdürmeye çalıştı. Ama akli bütünleriyle okuduklarından uzaklaşmıştı.

Çocuklar cırlı cırlı seslerle, itiş kakış bir süre daha oynadılar. Kaan, "Hadî biraz bahçeye çıkalım, Okan'ı da çağırıp tek kale maç yapalım," dedi sevinçle. Fulya istekle ayağa kalktı. Ellerini çırpıp olduğu yerde zıplıyordu. Sıyrılan gömleğini, etekliğinin içine soktu. Ayla taze fasulye için doğradığı iki irice soğanın mavi gözlerinden solgun yanaklarına indirdiği yaşları silerken, "Sen çıkamazsın Fulya," dedi burnunu çekerek. Fulya "Ama neden?" diyerek olanları anlayamadığını gösteren bir şaşkınlıkla bağırdı.

Kaan, önce Fulya'ya sonra da kadınlara soran gözlerle bakıyordu. Ayla, tencerede pembeleşen soğanların üstüne

kıymayı eklerken, yapması gereken çorbayla pilavı düşündü. Kocası en az üç çeşit yemek isterdi, üstelik bugün konukları da vardı. Her şeyin daha özenli olması gerekiyor. Yemekten sonra tatlı, meyve, kuruyemiş ikram edilmeli, demlik yatana değin ocaktan indirilmemeliydi. Kavurmak için tencereye koyduğu kıymayı tahta kaşıkla hırslı hırslı ezmeye başladı. Sinirle, önce tencerede öldürmeye başladığı kıymaya sonra çocuklara, sonra da kendinden geçerek kitap okuyan Nermin'e baktı. Omuzlarını silkti, aman boş ver dercesine. Sıcaktan boynuna yapışmış ince telli, permalı sarı saçlarını hemencecek toplayıp küçük bir topuz yaptı. Bahçedekilere dikti gözlerini nefretle. Kocası Ahmet doğumu yaklaşmış hamile kadınları anımsatan göbeğini okşuyordu. Sıcak havada, ağaçların altına oturmuş, amca oğlu Mehme'le bardaklarını tokuşturarak, keyifle buz gibi biralarını yudumluyorlardı. Erkeklerin kükremeyi anımsatan kahkahaları Ayla'nın beyninde şimşek gibi patladı. Allah kahretsin bu yazlığı, diye geçirdi içinden. Her yaz kocasının akrabalarına, arkadaşlarına hizmet ediyordu. Kendi akrabaları geldiğinde, kocası hep bir bahane bularak evden uzak kalmayı başarıyordu. En geçerli bahanesi de işle ilgili olanlardı. Ayla'nın bildiği tek şey yemek yapmakla ev işleriydi. Zaten kocası da kadınların iş yaşamına girmelerine sıcak bakmıyordu. Elâleme bir kadına bakamadı dedirtmem, derdi evliliklerinin ilk yıllarında konu her açıldığında. Mehmet'in konuşmasına kulak kesildi Ayla. "Kadınların iş yaşamından uzak tutulması, çalışmalarının engellenmesi barbarlıktır, ilkelliktir," diyordu üst perdeden çıkan sesiyle. Kıymayı karıştırmayı bıraktı Ayla. Bir elinde tencere kapağı öbüründe tahta kaşık, dikkatle dinlemeyi sürdürdü. Ahmet "Çok haklısın abi," diyordu otuz iki dişini gösteren bir sırtış eşliğinde. Ayla hırsla, kaşığı mutfak tezgahına fırlattı. Fırlatılan bardak ya da vazo olmadığına sevindi. Bu sıcakta hem elektrik süpürgesi hem de kocasının süpürge den beteri sesiyle iğneleyici sözleri, kesinlikle çekilecek şeyler değildi. Yine hey heylerin üstünde galiba, cümlesini duymaktan bıkmıştı. Pişmanlıkla soğan, yağ, salça bulaşmış tezgaha baktı. Tahta kaşığı yeniden sessizce, yenilmişçesine eline aldı. Tencerenin önünde ufaldıkça ufalmıştı. Gözünden birkaç damla yaş süzülürdü.

Ayla'nın akşamları, evin bütün işleri bittiğinde sohbet edecek gücü bile kalmıyordu. Zaten kitap okuyan bu kadınlara ne konuşacaktı ki, ne konuşabilirdi ki? Kadın ağzını açtı mı yazarlardan, romanlardan, şiirlerden Ayla'nın hiç bilmediği, anlayamadığı yaşamlardan söz ediyordu. Şöyle ağız tadıyla bir dedikodu yapmak, yeni öğrendiği pasta tariflerini anlatmak istiyordu, ama anlattıkları Nermin'i hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Sabah da kızının çeyizi için başladığı dantel masa örtüsünü gösterdiğinde, bunlarla uğraşacağına kitap okusan daha iyi olmaz mı, demişti ilgisizce. "Becerebilirse kendisi yapsaydı, tiğ tutmayı bile bilmiyordu. Kolay mı dantel yapmak? Kitabı okuma yazma bilen herkes okuyabilirdi," diye düşünmüştü Ayla. Düşüncelerine kendisine sakladı, her zaman yaptığı gibi. Oysa konuşmayı ne çok özlemişti.

Fulya yanıt alamadığı sorusunu sesini biraz daha yükselterek yineledi. Ayla karıştırmaktan neredeyse erimeye yüz tutmuş kıymayla soğanların üstüne fasulyeyi ekledi. Kızına, "Fulya sen kızsın, kızlar ev toplar, evcilik oynar, oyuncakları toplamalısın. Ayrıca kızlar futbol oynamaz," dedi

bıkınca. "Erkekler ne yapar öyleyse?" diye sordu Fulya merakla, mavi gözlerini kocaman kocaman açarak. "Erkekler çalışır para kazanır, para kazanmadığı zamanlarda evin baş köşesine kurularak sohbet ederler. Her şeyi ayaklarına bekler, üstelik tüm kararları da kendileri verirler." Cümleler, farkında olmadan döküldü dudaklarından. Bu sözler Fulya'yı sarsmıştı. Kaan, Fulya'yla oynamak istiyordu, ama odayı toplamaktan kurtulduğuna da için için seviniyordu. Nasılsa Fulya oyuncakları toplayınca dışarı çıkabilir, diye düşünüyordu. Nermin kitaptan başını kaldırdı. "Kaan, oyuncakları Fulya'yla birlikte toplamalısın, ancak o zaman dışarı çıkabilirsin," dedi. Dışarı çıkmaya hazırlanan Kaan yüzünde beliren şaşkınlığı saklamayarak annesine baktı. Nermin, "Yaşam ortak, kadın işleri, erkek işleri diye bir şey yok," dedi. Kaan kime inanacağını bilemez gözlerle Fulya'ya baktığında, onun gözlerinde beliren zafer parıltısıyla sarsıldı. Sehpa kitabı bırakırken, ilk kez görüyormuşçasına odayı süzdü Nermin, kafası karışmıştı. Ahmet'in gülemeyi andıran sesiyle irkildi. "Ayla, bize iki soğuk bira daha zıplat yavrum," diyen ses doldurdu odayı. Buzdolabının kapağını kırarakmış gibi açıp biraları hışımla bahçeye götürdü Ayla. Kızgınlıkla iki erkeğe baktı. Odaya döndüğünde kızgınlığı daha da artmıştı. "Şu Ayla da kitap okumayı bıraktı. Ne diye biraları ben götürüyem demiyor? Düş kuruyor gibi etrafa bakacağına, biraz kıçını kaldırırsa ya," diye düşündü. İşlerde yardımdan çok konuşmaya gereksinimi olduğunu anımsayarak yemeğin başına döndü.

Nermin bu evde ne kadar çok sıkıldığını düşündü. Konuşabileceği kimse yoktu. Tencerenin başındaki Ayla'ya baktı. Ne kadar da mutsuz görünüyordu.

"Zaten nasıl mutlu olsun ki?" diye düşündü. Babası o daha altı yaşındayken ölmüştü. Annesi ve kız kardeşiyle çok yoksulluk çekmişlerdi. Yardım yaka yaşamışlar, ancak ortaokulu bitirebilmişti. Ama çok güzel bir kızdı. Annesi daha on beşinde onu, hiç sormadan Ahmet'le evlendirmişti. Çünkü Ahmet'in ailesi çok varıldı. Kendisi mutlu muydu sanki? Onun kocası da bahçedeydi. Gözleriyle bahçeyi süzdü. Konuşulanlar pek seçilmiyordu. Kocası yine kıvrık saçlarını sanki bitlenmişçesine kaşıyordu. Çok sıkıldığında yapardı bu hareketi. Şimdi kesinlikle futboldan, transferlerden ya da ülkeyi yönetenlerden söz ediyorlardı. Kocasının kafasını kaşması daha da artmıştı. Ahmet de göbeğini her yudum biradan sonra okşuyordu. Midesinde biraya yer mi açmaya çalışıyordu, yoksa onun da kocası gibi sıkıldığında yaptığı bir şey miydi bu, diye düşündü. Erkeklerle konuşabilecekleri ortak hiçbir şey yoktu.

Kendisi de bir zamanlar çalışan bir kadındı. Evlerinin eksiklerini tamamlamak, borçlarını ödemek için karıkoca çalışmışlardı. Sağdan soldan yükselen kısır mısın, sözleri çoğalmıştı. Kısır olup olmadığını kendisi de bilmiyordu, çünkü doğum kontrol hapını evlendiği günden beri ara vermeksizin kullanmıştı. Evliliklerinin beşinci yılında Kaan'ı doğurmuştu. Böylece herkesin çenesini kapatmıştı. Kaan'a bakacak kimseyi bulamamışlardı. Kazanacağı para da bir kadın tutup bebeğe baktırmaya yetecek kadar bile olmayacaktı. Çalıştığı şirkette üç kişi aynı iş yapıyorlardı. Ama erkekler, onun maaşının neredeyse iki katı maaş alıyorlardı. Bu haksızlığa son vermek için giriştiği bütün tartışmalar boşa çıkmıştı. "Sen ev kadınısın, evi erkekler geçindirir.

Günün birinde doğurur gidersen," diyordu patron maaşının neden az olduğuna Nermin'i ikna etmek istercesine. Patron haklı çıkmıştı, ama maaşı erkekler kadar olsaydı çocuğuna bakıcı tutabilirdi. Çalışmasının önünde engel kalmamış olurdu. "İşte şimdi bir ev kadınıyım," diye mırıldandı, iç geçirerek.

Ayla'dan, kitap okumaktan başka ne farkım var, diye düşündü. Kendisi de kocasının eline bakıyordu. İşten o kadar uzaklaşmış, kendine güvenini o kadar yitirmişti ki, çalışmaya geri dönmekten korkuyordu. İş yaşamında yeniden başarılı olabileceğinden kuşkuluydu. Beş yılda çok şey değişmişti. Yenilikleri, gelişmeleri izleyememişti. Her şeyin gerisinde kalmıştı. Bilgisayar bilmiyordu, yabancı dili, ehliyeti yoktu. Bunların hepsi artık çok gerekiyordu. İş yaşamını uzakta, geçmişte kalan, sisli bir düşmüşçesine algıyordu. Şikâyeti olsa da evde oturmaya, tembellik yapmaya da alışmıştı.

Bu sıkıcı yaşamdan yalnızca kitaplar sayesinde kurtulabiliyordu. Basında ilanları çıkan kitapları izliyordu. Kitap satıcılarının yönlendirmesiyle, çoksatanlar arasından seçimler yaptığı da olurdu. Ah! O en çok okuduğu erkek yazar, kadınları öyle güzel anlatıyor, onları öyle iyi tanıyordu ki. Bu düşüncesinden kuşkusu yoktu Nermin'in. Gazeteler de böyle yazıyordu zaten "kadınları en iyi tanıyan erkek yazar", çok haklıydılar Nermin'e göre. Keşke kocası da onu böyle anlayabilseydi. Arada okuduğu kitaplardan etkilendiği, altını çizdiği birkaç satırı kocasına okumak istediğinde kocası pek yanaşmazdı bu isteğe. "Aman... kendi kafan karışmış zaten, benimkini de karıştırma," derdi ilgisizce. "Ne meraksız bir adamdı bu. İnsan karısını tanımak için neleri okuyor, kitapta neleri çiziyor, diye merak etmez miydi? Gizlice de olsa bir göz atmaz mıydı insan? Zaten bakmış olsa bir değişiklik olurdu kocasında. Belki de değişmek istemiyordu," düşünceleri hızla geçti zihninden.

Çok okuduğu erkek yazarın romanlarındaki kadınlar bakımlı, iyi eğitim görmüş, varıl insanlardı. Çok okuduğu kadın yazarın romanlarındaki kadınlar da öyleydi. Mum ışığında, müzik eşliğinde kadınla erkek baş başa yemek yiyorlar, ipek çarşaflarda yatıyorlardı. Konuşuyorlardı da, ama genellikle kadının ellerinin ya da ayaklarının güzelliğinden. Bu romanlardaki insanlar her sorunlarını çözmüşler, geriye yalnızca aşkla cinsellik kalmıştı sanki. Kendisi iyi bir eğitim alamamıştı. Lise mezunuydu, varıl bir ailesi de yoktu. Üniversite diplomasıyla parasızlık önüne her zaman çıkan sorunlar olmuştu.

Ailesi güçlükle ancak liseyi bitirinceye kadar okutmuştu. Evdeki baskı ortamından, kavgalardan, dayaklardan kurtulabilmek, daha özgür olabilmek için sevmediği halde liseden tanıdığı kocasıyla evlenmişti. Hâlâ özgür değildi. Yine para problemi vardı, yine kavga vardı. Üstelik aşkla cinsellik konusunda da sorunları vardı. Kocasının ezberlenmiş bir görevi yaparcasına kendisine dokunmasından nefret ediyordu.

Öbür kadınların düşüncelerini çok merak ediyordu, ama sormaya, en çok da anlatmaya çekiniyordu. Kız kardeşiyle bile konuşamıyordu. Artık konuşmak istiyordu. Yaşamda aşkın varlığına ya da cinselliğin çekiciliğine inanmıyordu. Ama bu romanlarda her şey çok güzeldi. Sanki düş dünyasına dalıyormuşçasına duyumsuyordu kendisini. O roman-

lardaki kadınlar gibi olmak istiyordu. Okşanmak istiyordu. En çok da saçlarının okşanmasını. Güzel sözler duymak istiyordu. Ellerini güzel bulmazdı. Beş yaşından evleninceye kadar evin odununu, kömürünü hep o taşıymıştı kömürlüğe. Tüm kış kömürlükten ikinci kata yine o taşıyordu ıslak odunu, kömürü. Külü de hep o boşaltırdı çöplüğe. Elleri büyüktü, damarlıydı bu yüzden. Ayakları da güzel değildi, Nermin'e göre. Ayakkabıları hep bir-iki numara büyük alınırdı. Birkaç yıl kullanabilmesi için. Ayakkabıları iki numara küçük gelmeye başladığında, parmakları iki büklüm olurdu, Pendik pazarı ayakkabılarının içinde. Ama saçları çok güzeldi. Hiç okşanmamıştı. "Keşke sevgiyle okşansa saçlarım, hiç olmazsa ömrümde bir kez olsun. Çirkin de olsa elim, okşanıp öpülse," düşüncesinin pençesinde düş ile yaşam arasında ne yapacağını bilemeden çaresizce çırpınıyordu.

Dantel örtülü tepside iki fincan kahveyle gelen Ayla'yla göz göze geldiler. Nermin düşlerinden sıyrıldı, fincanlardan birini aldı. Ayla tepsiyi sehpaye bırakarak koltuğa oturdu. İki kadın kahvelerini içerlerken konuşmaya istekli oldukları yüzlerinden okunuyordu. İki de konuşmaya aç, söze nerden başlayacaklarını düşünüyorlardı. İlk adımı atacak cesareti bulmaya çalışıyorlardı. Ayla fincanını sehpaye koydu. Elini etli, kırmızı dudaklarına götürerek bir iki kez öksürdü. Gözlerini, sehpadan ayırıp ilk kez görüyormuşçasına ilgiyle baktı Nermin'e. "Benimki yalnızca karnı acıkınca, bir de sevişmek isteyince konuşur. Bu akşam neler yiyoruz, bakalım. Ya da beni özlemedin mi? İşte tüm konuşmamız bu kadardır," dedi Nermin gülümsemeye çalışarak. Ayla, "Benimki de... benim ki de... tıpkı seninki gibi," dedi heyecanla. İki kadın ortak bir konu yakalamanın coşkusuyla sözleri birbirlerinin ağızından alarak konuşmaya başladılar.

Ayla, "Biliyor musun benim kimseye söyleyemediğim bir düşünüm var. Söylemezsem çatlayacağım artık," dedi Nermin'e. Merakla "Anlat, haydi anlatsana," dedi Nermin. "Kocamla baş başa tatile çıkmak. Hiç iş yapmadan yatıp, kalkmak. Birleri bana hizmet etsin istiyorum artık. Her tatilde hizmetçilik yapmaktan bıktım... Söylesem Ahmet götürür mü beni acaba? Ya götürmezse... Çok korkuyorum, düşünüm bozulacak diye," diyerek gözlerini bahçenin çok ötelere dikti. Nermin, "Benim de bir düşünüm var, ama aramızda kalsın. Kocama da söylemeye hiç niyetim yok," dedi fısıldayarak. Bu kez meraklanma sırası Ayla'ya geçmişti. "Eeee senin düşün ne, hadi çabuk anlat," dedi sehpadan kahvesini alırken. "Ben de yazar olmak istiyorum, ama kocama söylersem çok güler herhalde." İki kadın kendilerini daha rahat duyumsayarak birbirlerine baktılar. Ayla, "Şimdiye kadar hiç kitap okumadım, ama senin kitabın çıktığı gibi okuyacağım, hem de tatilde," dedi göz kırparak.

Ocaktan yükselen yanmış fasulye kokusuyla erkekler gürlereyrek odaya daldılar. Şimdiye kadar görmedikleri bir bakış vardı kadınların gözlerinde. İki kadın korkuyla ayağa kalktı, düşlerinden sıyrıldılar.

Nalan ÇELİK

Düzce doğumlu, dergi ve gazetelerde şiirleri, öykü ve yazıları yer alan Nalan ÇELİK'in *Gelincik (Haziran 2005, İnsancıl Yayıncılık)* adlı bir şiir kitabı var.

DÜŞLERİN DİLİ OLSA

Ne zaman bir düş görsem
Yüreğim kilitlenir yüreğine
Yemin ederim
Açamam.

Parmak parmak uzar ellerim saçlarına
Al, dersin alamam; tut, dersin tutamam
Karışır aklım renklere
Açamam.

Pembenin eğriminde döner başım
Döner dertlenir umarsızlıktan
Sarılır, bir yumak olur ayazlarda
Açamam.

Düşlerin dili olsa da öykülese geceleri
Yoksa her gece bir ezginlik
Her gündüz bir kör düğüm
Açamam.

Muzaffer GÜLTEKİN / BURSA

SABRİ ÖZDEMİR

Aşkın Aykırı Estetiği

- sen soyun, ben senin yerine üşürüm -

Aşkın üzerine yazarken bile üşürsünüz, düşümlerinde sınırsızlık odunlar düşünürsünüz, sonra yine üşürsünüz. (Oysa küf bir odanın yosunlarıyla çıplak yazılır aşk yazıları).

AŞKA AYAZLI BİR GİRİŞ :

(Martılar denizden iraktaki bir kenti şaşırır, nötrleşmiş bir yaşamdan, rastlantısal büyü jeneriklerine uyanırsınız). Evrene dönüşmüş yüreğinizde şiirsel bir kıvrımdanışın esintili sesini duyup, önce en romantik, sonra en gerçek üstü akşamları düşlersiniz. Maytaplı bir uykusuzluk biner gözlerinize, anlamı sonsuzluk olan bir yelkenlinin çoktan eskimiş direğine üflersiniz sigaranızı. (Yağmur ve rüzgar zaten vardır ve dişi düşlerde yoğunlaşıp, köpek dişlerinize oyalarsınız köpek balıklarını). En paranoyak saklanışları denesiniz bile, sizi ele verir siyanürlü ve donuk gözlerinizle bıraktığınız mikroskobik bir iz. Hem çoğalır hem eksilirsiniz, yıldızlar çağrısız üşüşür ellerinize, yıldızları katık edersiniz çocuksu düşlerinize, düşlersiniz. Kırılır renkleriniz, bir ısırgan kokusunda ve okyanusların derinliğinde çok ırağa düşersiniz ve sevdiğinizi özlersiniz. (Kördüğümmlenen ulaşamama rüyası ve belki Orhan Veli'yi anımsarsınız).

Sonra uyanırsınız, aşk başlar.

BİZİM AŞKIMIZ GİBİ...

Telefonlar... telefonlar... telefonlar... Fotoğraflar: Sevgiliden zorla alınan, ve bakmaya doyulmayan. (Kent gözüküyordu balkondan).

Sonra rastlantıların büyümesine kapılmalar... ve yağmurlar... ve müzik.

Ve... ve ellerin birbirine değişindeki o müthiş elektrik...

ELLER DEĞİŞİ OLUYOR BİRBİRİNE İKİ TENİN/TÜM ÇÖP TENEKELERİ SÖNÜYOR / GEREĞİ KALMIYOR ATEŞİN...

Yıldızlar... yıldızlar... Bir esmer ten sendromu bu. Deliydi biraz, baharı kışkandırırdu gülüşüyle.

Bense virüs bir şairdim, şöyle yazmıştım:

"sancılı ve tuhaf bir tonda/ayrılığın ritmini esmerleştiriyor gitarist/ dokunamıyorum deliliğin diri gülüşlerine..."

Ve dokundum... Kuşlar kondu öykümüze...

AŞKIN DİLİ :

Dili yoktur aşkın, siz hangi dilde istersiniz ?

AŞKIN ATEŞ RENGİ :

Hayır pembe değil rengini mor severim ben aşkın, arada bir şaraba dönüştüğü de görülmüştür ansızın.

AŞKIN DİĞER RENGİ :

(Önce yağmurun sesini dinleyin).

Rengi iki ten ötesidir yağmurun ayaz dokunuşuna karışan sigara dumanının ya da siz birayla çayı karıştırıp yüreğinizde damıtın.

AŞKIN AYKIRI ESTETİĞİ :

Kışkırtıcı bir gecede, nikotin bir şairin gözlerinden iki damla gözyaşı ve sözlerinden iki dize düşer :sen gel/ben sevişmeyi bilirim...

Ve siyah dudaklarla imzalanır ütopya.

(Tüm alışkanlıkları yıkan en aykırı tavrıdır bu estetiğin ve aşkın).

Bir uyarı : Aşk siyah-beyaz çalısın, o kendi morarsın.

NOT :

Aşk aralarında üşüyorum.

AŞKIN YERİ :

Bir dama tahtasının kuralcılığında bunalıp fırladığınız ve yasak kaldırımlarında yürüdüğünüz, tüm ayrıntıları İspanyol Meyhanesi'ni (o kadın yine çığlık çığlığa şarkı söylüyor mudur), Agora'yı ya da Degüstasyon'u ayrımlayan sokaklardır aşkın yeri. (Sokaklar aralarındır yaşamın ve onlar size kendinizi ve şairleri anımsatır).

Sokak çocuklarını barındırır sonra sokaklar ve de çöpçüleri. Utançlarımızın ve camları kırık kentimizin çocuklarıdır onlar, aşktan çok tineri ve ekmeği bilirler; çöpçüleri ise bilirsiniz, şiirdeki gibi durmadan aşkı süpürürler, sıcak rüyalarını aşk diye söylerler. (Sokak çocukları ve çöpçüler her yağmurda üşürler).

Yani meyhaneler ve sokaklar aşkı hep biriktirirler...

AŞKIN İDEOLOJİSİ :

Toplumcudur, bir tavidir ve asla postmodern değildir aşk. Düşünsel bir kamaşmayı başlatır ve yaşamın aseton kokulu kıvrımlarında yaşanır özgürce. Asimetrik bir isyanın dinamizi olur aşklar geçmişten günümüze bedenlerce.

Özgürlüktür aşk öyleyse.

Ve ideolojisi, direniştir kopyalanmış tüm çürümüşlüklere.

(Aşk siz de denesene ya da yürüsenize mevsimlerce)...

AŞKIN KOKUSU :

Bir sigara yakın ve terle tenin erişilmez karışımına biraz kül, biraz karanfil katın. (Şimdi koklayın ve tutkulanın). Ve tadına ulaşmak isterseniz eğer aşkın, aynı karışımı biraz şarapla tatlandırın. (Aşkın bir turnusolün dengesini bozan asitüstü kokusuna ve tadına düşünerek yaklaşın).

Sek içmeyen aşkı, sulandırın...

AŞKIN SESİ :

Yüreğinizin bir ksilefonun ilkel sesine ve Kaçkar'ın uğultusuna karışan illizyonik tınısını yakalayın. (Yoksa anlar yetmez uykusuzluğunuza, şiirler üzerinize öcüler gibi saldırır).

BİR ŞİİR :

XVII

00'dan sonra

aşkın dizeğinde sus işareti

mevsim : aşkın hıdrellezi

vivaldi... şimdi !

AŞKIN FİLMİ :

Siyah-beyaz izlenir aşk filmleri, çocukluk aşklarımızdan beri.

VE AKLİMİZDA HEP O DENİZKIZININ GÖZLERİ :

Sonra gökteki yıldızlardan, deniz yıldızlarına uzanırken aşk için konakladığımız yalnız deniz feneri.

Doldurur kadehimi bir deniz esintisi !

ÖYLESİNE :

Aşk bize biraz geçmişten seslendi. Ebrulanmış bir yaşamın inceliğinde gezginci birer arkeolog olduk yaşamış aşkları yeryüzüne çıkaran.

Klarnet çaldık.

Ödedik aşk ihanetlerinin ve lanetlerinin bedelini.
Kleopatranın zehriyle çizildi desen.

Biz en çok İda'yı bilmek isterken fırladı düşlerimize
Juliet.

Platonik anlarımızda tükenmeyi denedik.

Oysa aşkta yaşamın çelişkilerini değil, sesini dinleme-
liydik.

BİZ AŞK YARALARINA HIÇ TENTÜRDİYOT SÜRME-
DİK :

Şairdik çünkü ve sağanaktı dizelerimiz...

Aşka hiç üşenmedik...

DENİZ KENARINDA BUZ KASABASI :

Müziği caz ve samba aşkın dansı.

Düş değildi anladık aşkı.

GECELER KAVŞAĞIYDI TÖREDİŞİ SEVDALARIN :

Üşüyorum, ışıkları kapatın !

Aşkı kapatmayın, bir kibrit aleviyle aralansın.

Ve sevgili hep yanımızda kalsın...

BİTİŞ :

Hadî artık, tümünden aşka varalım.....

Ali ÇAPAN / Gaziantep

bahar karşılması

davullar çalınsın

/ bahar için /

tomurcuklanıyor çünkü içimdeki çiçek

ey bahar seninle lades tutuşamam

ölüm hep aklımda benim

kaç bahar geldi geçti

kim bilir daha kaç geçip gidecek

ama bir yanım eskidi benim

kaniyor bak yüreğim

MOR MENEKŞE
/ Ali ÇAPAN
ŞİİRLER /
2006, GAZİANTEP

Ölecek Zamanımız Yoktu

masumduk,
çözüldü ateş böceklerinden zifir
gölgeler, eflatun yandı.
mühürlendi redif... sustuk.

aşk heybemizde kutsanmış yolluk.
yaranın kabuğunda üç gece yürüdük,
şehirler saydık. kaç işgal doğdu bizden?
gidecek düşlerimiz yoktu...

akıyordu su... kovulduk.
çatladı derimize sürülen sıva
gök çeşmenin altında kum kaldık...

hangi telaşı serdik yer soframıza?

yalnızdık,
bir ölünün yaşamında soğuk ve duasız
uyuduk...ateşi narlayan terimiz fırtına kaçağı.
esmer yağmurlar çürüdü üzerimizde
ölecek zamanımız yoktu...

masumduk,
hatırı sayılır bir aşk kalacak bizden
son ayın, hikayesi binbirgece esirleri
sesimizde ebedi çığlık...küstük.

Ömer TURAN / TRABZON

BÜYÜKADA'DA TARİH YAZILDI Doç. Dr. Tudora Arnaut

(Ukrayna / Kiev)

Hem iş amacıyla, hem de uzun ve yorucu bir eğitim yılından sonra soluğu Türkiye'de almak üzere yola çıktım. Uçağa biner binmez kalbimin attığını hissetmeğe başladım. Hostes tatlı bir Türkçe ile bize Türkiye'ye yaklaştığımızı söylerken, Türkiye'yi uçaktan seyretmeğe başladım; "Ne kadar da özlemişim seni Türkiye'm" Türkiye'ye gidiş amacım, İstanbul'un su yüzeyinde gözükene güzel lotos çiçeklerine benzeyen adalarında yapılacak olan 3. Uluslararası Adalar Festivali'ne katılmaktı. Önceden planlanan bu festivalde yer almak ve özellikle edebiyat kısmına bildirilerle katılmak üzere benimle birlikte Ukrayna Yazarlar Birliği Başkanı, milletvekili, Sayın V. Yavorivski de geldi. Ukrayna'dan ikimiz katılırken, Beyaz Rusya'dan da Belarus Yazarlar Birliği Başkanı A.Paşkeviç'in katılması planlanıyordu, hatta bileti bile alınmıştı, fakat son gün almış olduğumuz bir haberle, yazarın bizimle birlikte olamayacağını anladık.

Bizi Atatürk Havalanı'nda, Ukraynalıların da eserlerinden yakından tanıdığı, Ukrayna dostları olan şair M. Turan ve yazar A. Akçam karşıladılar. Bizden bir gün önce gelen Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanı, ünlü yazar Anar (Rızayev) ise oteldeydi. Uçaktan indikten sonra taksiye binip otele doğru hareket ettik. İstanbul adeta doğanın yaz prensesi gibi süslenmişti çiçeklerle!

İstanbul'un Taksim meydanı yakınlarında bulunan Green Park oteline yerleştikten sonra elimizi yüzümüzü yıkayıp hemen Büyüka-da'ya hep beraber hızlı vapurla hareket ettik. İstanbul yavaş yavaş yaza merhaba demişti. Sıcaklık artıyor ve güneşli hava kalplerimizin derinliklerine kadar girebiliyordu. Buna sebep ise, tabii ki, insanların güzel yüzleri, dostlarımızın yanımızda olmaları, festival komitesinin bizi güler yüzle ve candan karşılaması olmuştu.

Bizim edebiyat etkinliğimiz Büyüka-da'da yapıldığı için vapur bizi Büyüka-da'ya yaklaştırırken adadan bize el sallayan kişileri gördük. Burada bizleri Türkiye Edebiyatçılar Demeği Başkanı G. Cengizhan, Genel Sekreter Yardımcısı Y. Bodur, Adalar Belediyesi Halkla İlişkiler Müdürü H. Karakaş, ve edebiyatçı arkadaşlar karşıladılar.

Büyüka-da tıpkı bir gelin gibi süslüydü! Adalar Kaymakamı Sayın M. Kurban'ın ve Adalar Belediye Başkanı Sayın C.Özden'in harikulâde hazırlıkları adaya attığımız daha ilk adımdan kendini belli etti!

Büyüka-da'nın önemli özelliklerinden biri fayton taşımacılığı. İnsanlar eğlence alanlarına ulaşmak veya kendi evlerine gitmek için faytonlara biniyorlardı. Kısa bir yokuş çıktıktan sonra biz de fayton sırasına girdik ve o eski Osmanlı havasını andıran faytonlardan birine binip edebiyat panelinin yapılacağı Turing Kültür Evi'ne yola çıktık. Panelin konusu "Kültürlerarası Uyumda Edebiyatın Rolü ve İşlevi" idi.

Paneli dinlemek için gelen edebiyatçılar bizleri çoktan bekliyorlardı. Güzel bir çay molasından sonra asıl konumuza geçtik. Paneli yöneten yazar M.Turan ilk açılış sözünü Edebiyatçılar Demeği Başkanı G. Cengizhan'a verdi.

Cengizhan edebiyatın işlevini ve gücünü belirtirken, savaşlarla iç içe yaşadığımız bir dünyada bunu önlemek için edebiyatın asil amacını ve rolünü açıkladı.

Konuk yazarlardan Anar konuşmasında edebiyatın ülkeler arasındaki işlevini belirtirken, Sovyetler döneminde, Sovyet çemberinde olan halkların az çok birbirlerinden haberdar olduğunu ve yazarların zaman zaman bir araya geldiklerini söyledi. Anar, artık zamanın değiştiğini ve bu dostluğu daha geniş tutup, yıllarca bizlerden uzak tutulan kardeş Türk edebiyatını da yakından tanımaya başlamak için zamanın gelip geçtiğini belirtti. Şöyle devam etti: "Allaha şükür bu dönemler geride kaldı ve biz şimdi Türk edebiyatını yakından ve derinden inceleyebiliriz, istediğimiz esere de ulaşabiliriz".

Anar'dan sonra sözü alan V. Yavorivski, Ukrayna'da Türk edebiyatının tanınması için Ukrayna Yazarlar Birliği'nin kolları sıvadığını ve bunun ilk adımının, Ukrayna Yazarlar Birliği ile Türkiye Edebiyatçılar Demeği arasında yapılan protokol olduğunu belirtti. "Biz asırlardır

kapı komşusuyuz, birbirimize gidip gelmemiz gerek, fakat siyasetçilerin yüzünden bunu her zaman gönül rahatlığı ile yapamıyoruz. Bence bunu sağlayacak olan tek bir kültür alanı vardır, o da edebiyattır. Eserlerimizin karşılıklı çevrilmesi ve okurlara sunulması, bizlere yeni ufuklar açacaktır. Bizim Skovoroda'mız, Taras Şevçenko'muz var, sizin Yunus Emre'niz, Mevlana'nız.. Halklar bunları bilmeli."

Daha sonra söz A. Akçam'a verildi. Yazar, edebiyatın halklar arasında bir köprü olabileceğini belirtirken, Batı'nın kurduğu PEN yazar örgütü gibi, bölgenin de kendine özgü bir yazar örgütü olması gerektiğinin altını çizdi.

Panelin kapanış kısmında ben Ukrayna dilinden Türkiye Türkçesine ve Gagauzçaya çevirdiğim, Ukrayna'nın ünlü şairi T. Şevçenko'nun şiirlerini okudum.

Panelden sonra dinleyicileri müzik ve şiir dinletisi bekliyordu. F. Tunç, H.Şafak, bizlere A.Erhan'ın şiirlerini anlatırken, güzelliği ve sesi ile büyüleyen B. İnanç da şairden bestelediği şarkıları okudu.

Festivalin ikinci günü, etkinliğe KKTC'den katılan KIBATEK Başkanı Sayın İ. Bozkurt ile birlikte, bizim kalplerimizi güzelliği, yeşilliği ve insanları ile fetheden Büyüka-da'ya yeniden gittik. Adanın en yüksek tepesindeki "Aya Yorgi" adlı kiliseye çıkacaktık. Bir yere kadar faytonlarla çıktuktan sonra faytonların yeni Belediye'nin arabası aldı.

"Aya Yorgi" kilisesine girdikten sonra bir miktar para bağışında bulunduk, V.Yavorivski ile birkaç tane mum aldık ve dua edip mumları yaktık. Bir ara Yavorivski yanıma gelip, "Tudora hanım bir tane mumu da bizim "Sınırsız Söz" projemiz için yakıyorum. Edebiyatın gücüne inanıyorum!" diye fısıldadı. Evet, ilk temel atılmıştı, şimdi çalışma zamanı gelmişti.

2006 yılının başında, Ukrayna Yazarlar Birliği Başkanı V. Yavorivski ve Belarus Yazarlar Birliği Başkanı A. Paşkeviç'le, Mart ayında KKTC Kibatek Başkanı İ. Bozkurt'la, Nisan ayı içerisinde Türkiye Edebiyatçılar Demeği Temsilcisi, Genel Yönetim Kurulu üyesi M.Turan'la, "Sınırsız Söz" adlı protokol imzalanırken, sırada bir başka yazar örgütü vardı; bu oluşuma gururla katılmak isteyen, ünlü yazar Anar'ın başkanlığında Azerbaycan Yazarlar Birliği...

Büyüka-da'da bu anlaşmanın imzası atılacaktı; ve o gün gelip çatmıştı. Adanın en yüksek tepesine çıkılıp, "Aya Yorgi" kilisesi de ziyaret edildikten sonra, Ukrayna ve Azerbaycan Yazarlar Birliği arasında "Sınırsız Söz" protokolü imzalandı.

Bu protokoller, esasında, bu yıl Kasım ayın sonunda Ukrayna'nın başkenti Kiev'de, Ukrayna, Belarus, KKTC, Türkiye, Azerbaycan, Polonya, Sırbistan Karadağ, Romanya, Moldova, Bulgaristan, Macaristan, Makedonya gibi ülkelerin yazar örgütlerini bir araya getirecek ve "Sınırsız Söz" adlı edebiyat Birliğinin kurulmasıyla sonuçlanacak. Bu ülkelerin yazar örgütleriyle ikili anlaşmalar daha önceden yapılmıştı.

Bu Birliğin amaçlarını şöyle sıralayabiliriz: 1) Varolan ülkelerin edebiyatlarının karşılıklı tanıtımı; 2) Çevirilerin yapılması; 3) Genç yeteneklerin desteklenmesi ve ödüllendirilmesi; 4) En iyi eserin yaşayan yazarına ödül verilmesi; 5) Her yıl yeniden belirlenecek bir ülkede edebiyat şöleni yapılması, v. b. Bu maddeler yapılacak olan toplantıda tabii ki çoğalacaktır.

Bu ve diğer konular Büyüka-da'nın en yüksek tepesinde konuşulurken, diğer yandan da adaya özgü karışık ızgara ve mezeler soframıza gelmişti. Bu güzel sofrayı bizim için Adalar Belediyesi'nin Halkla İlişkiler Müdürü sevgili H. Karakaş organize etti ve unutulmaz bir akşam yaşattı. Onun, ada hakkında verdiği bilgiler ise bizim bu yeşil ve gizemli adaya daha da aşık olmamıza neden oldu.

Ukrayna-Azerbaycan Yazarlar Birliği Başkanları protokol imzalarını atmışlar, adadan ayrılık zamanı gelmişti. Ada'da gün batıyordu. Ağaçların yeşilliği dağlara bir örtü gibi serilmişti sanki... Denizdeki suların rengarenk ışıltısı aylık senfonisini söylüyordu bizlere. Kalın sağlıcakla. Şen olun.

*Adalar Belediyesi, Adalar Kaymakamlığı, Edebiyatçılar Demeği işbirliğiyle, Temmuz 2006'da düzenlenen, 3. Uluslar arası Adalar Festivali'ne katılan, Bayan Tudora Arnaut'un değerlendirmesi...

F Tipi

çakralarının hepsi açılmadığı sürece
tek tek bütün ruhların
ruhlarımızın
Işık ışık ışık
bir f tipi versiyonu gibidir hayat

sonra
tek bir ruhun mai serinliği
Işıkla kesintisiz ilişki
Işık tekrar keşfedilmiştir
f tipinin
ya da versiyonlarının sonu
sonun başlangıcı
% 99 ışık alanı mutluluğun ülkesi
kundalini anne bana sütünü ver
ben senin sonsuz çocuğum
senin sonsuz çoğulun
alfabeler tipi ışık hayatı
ayaklarımızın altından fıskırarak
altından
altın bir çağ başlıyor
altın bir çok çağ

dilim altın em onu
dilim ışık iç onu

kundalini anne merhaba hayat
namaste f universe
f kuantum
f Mevlana
f yunus
f zohar

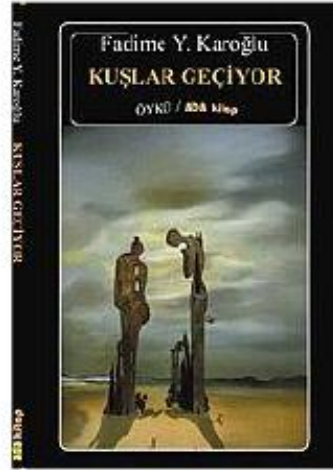
f klavyeyi kullan altın çocuk
f ısıldadı kundalini anne
f are yeni boyutlar açıyor
f ındık yeşili bir boyut
f üme pembesi rüya-ı derya

f tipi
bilmiyorum
f Baki değil
f Fuzili

PELİ CANON

Fadime Y.KAROĞLU / KUŞLAR GEÇİYOR

Kitap ADASI

KUŞLAR GEÇİYOR
/ÖYKÜ/ Ekim 2006, ADA
KİTAP, İstanbul
Kuşlar Geçiyor da
F.KAROĞLU, bir yandan
sıradan insan öyküleriyle,
Sait Faik öykülerinden
alınan keyfi tattırırken bir
yandan da Cehov
öykülerine götürüyor bizi.
Kısa sekiz öykünün yer
aldığı Kuşlar Geçiyor'da;
olaylar çok tanıdık, bildik.
Öykünün havasına
hemen giriyor kişi.
Sayın Müdürüm ve Gri
Günler'de bürokrasinin

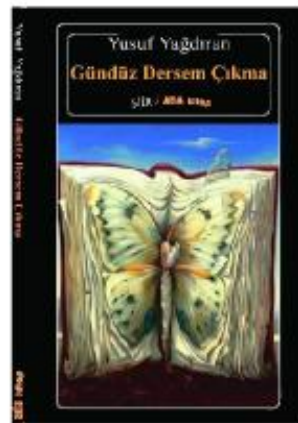
gerçek ve bir o kadar da komik durumlarının ele alındığı öyküler,
A. Nesin öykülerini aratmayacak türden.

Zaman Kalbur içinde, Ayva kokusu, Dudu, Ay Büyüyor öykü-
leri, geçmiş ve gelecek arasında yaşanan duygulanımların ön
plana çıkarıldığı ince bir duyarlılıkla örülmüş sıcacık öyküler.
Kuşlar Geçiyor'da onulmaz hastalığın pençesinden kurtulmaya
savaşıyan genç ağabeyin, son anda bile, küçük kardeşine verilmiş
sözü tutma gayreti içimizi burkuyor.

F.KAROĞLU, abartılı betimlemelerden uzak, doğal, içtenlikle
anlattığı öykülerle bizi bu kış günlerinde soba yanan eski evlerin
sıcaklığına taşıyor. ☺

Gündüz Dersem ÇIKMA / Yusuf YAĞDIRAN

Kitap ADASI

ŞİİR / Ekim 2006, ADA
KİTAP, İstanbul

Yusuf Yağdıran, tanıdık bir
coğrafyayı şiirin özel diliyle
sihirli bir masal ülkesine
çeviriyor. İmgenin temanın
içinde eridiği, yapının
hissedildiği bir şiir onunki.
"Y.YAĞDIRAN"ın şiiri,
TÜRKÜNÜN olması gereken
çağdaş, kentli biçimini
düşündürüyor; işlenmiş, çok
sesli müziğe uyarlanmış,

anlamı zenginleştirilmiş, dinleyene çözecek bulmacalar
birakan yeni bir türküyü... **Şenol YAZICI** ☺

OKUDUĞUNUZ KİTAPLARI TANITIN

Ne mutlu ki ülkemizde her yıl binlerce yeni kitap basılıyor,
ama bu kitapların çoğu farkına bile varılmadan tozlu raflarda
eskiyor. Okuduklarınızı tanıtan yazılarınızı gönderin yer
verelim, başkaları da tanınsın, bilgilensin. Birilerinin dayattı-
ğını değil, kendi seçimlerimizi okuyalım.

Ayşe KİLİMCİ / *Şu Ölüm Dedikleri*

Yasemin BAY

Ayşe Kilimci, "Şu Ölüm Dedikleri" adlı yeni kitabında yer alan öykülerde 'ölümü', ölümden yola çıkarak hayatı, aşkı, hayal kırıklıklarını ve mutluluğu anlatıyor.

Ölürüz ve her şey biter... Acaba öyle mi? Ya daha yeni başlıyorsa? Gidenler, yanıtlanmamış sorularını, yarım kalan sevdalarını, umutlarını ve coşkularını bize emanet edip de gider. Yaşamamış her hayattan, kendi payımıza düşen sorumluluklar olmalı" diyor yazar Ayşe Kilimci, yeni kitabının önsözünde... İlk kez 1976'da "Yapma Çiçek Ustaları" adlı öyküleri yayımlanan yazar geleneği sürdürüyor. Yine bir öykü kitabına imza atıyor.

Adı "Şu Ölüm Dedikleri"... Hemen adına bakıp kasvetli öykülerle karşılaşacağınız yanılgısına düşmeyin. Evet hüznün var... İçinizi yakan bir hüznün: Dertler, yaşanamamışlıklar, acılar... Ama öykülerin tümüne yayılan hüznün havasının ardında neler yok ki? Umutlar, aşklar, eğlenceler... Kısaca koca koca hayatlar anlatılıyor her bir öyküde. Kilimci, tüm yaşamışlıkları, koskoca bir ömre yayılanları kısacık öykülere sığdırabiliyor.

Hayatın içindeki ölüm

1954 İzmir doğumlu yazar, Altın Kitaplar tarafından yayımlanan "Şu Ölüm Dedikleri" adlı kitabında 13 ayrı hayat sunuyor okuyucuya. Hepsinin içinde ölüm var. Kiminde öte dünyadan konuşuyor kahramanlar, kimi aslında nasıl yaşayamadığını, hayattayken ölü olduğunu, kimi ölümünü anlatıyor. Kilimci, kitabında ölüm teması tercihini şöyle açıklıyor: "Belki bir ömürden pek çok hayat damıtmak, belki o cenk tutulan yazının farklı tatlarını özleyişim, acının türüsüyle tava gelmenin de etkisiyle elbet, bu kitapta ölümü anlatmama yol açtı. Şu ölüm dedikleri, hani sırrına eremediğimiz hiçbir ya da yeni bir hayatın başlangıcı olan, asfalyaların attığı an..."

Öyküleriyle Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü, Yunus Nadi Öykü Ödülü, Haldun Taner Öykü Ödülü gibi önemli ödüller kazanan yazarın bu kitabında da başarılı bir mizah söz konusu. Ölüm ile mizah yan yana durur mu demeyin... Daha önceki kitaplarında olduğu gibi yine dertli insanları anlatırken bir yandan da mizahı elden bırakmadığı görülüyor Kilimci'nin. İnce espriler, kimi ironik kimi trajik komik...

Yöresel bir dil

Kitabın dili de öyküler kadar dikkat çekici. Tarsus, Mersin ve İzmir şivesi öne çıkıyor her bir satırda. Yöreye özgü deyimler, sözcükler kullanılıyor öykülerde.

Vaktiyle Atilla İlhan "İzmirli bir kız var, sağlam hikâyeler yazıyor. İyi bir hikâyeci olacak" demiş Kilimci için. Kilimci de "Şu Ölüm Dedikleri"ni ustası Atilla İlhan'a adıyor: "Ben bu kitabı, ölümün bir cereyan kesilmesi olduğunu savunan, kendi asfalyaları atana dek hayatla sonsuz ve görkemli dansını eden, büyük şair, esaslı insan Atilla İlhan'a adadım, gönül borcum ve hasretimle..."

"Ben kasafanciyim, yalana bal katmaktır işim" diyen Ayşe Kilimci, sosyal hizmetler uzmanı olarak çalıştı. On yedi yaşında yazmaya başladığı öyküleri, aynı yıl Varlık dergisinde yer aldı. Türk Dili, Sanat Olayı, Cönk, Argos, Yansıma, Oluşum, Yaba, Gösteri, Milliyet Sanat dergilerinde de yayımlandı. Yayımlanmış beş eseri bulunan yazar, 1990 yılından itibaren çocuk kitaplarına da imza attı.

Şenol YAZICI / BAĞBOZUMU

Kitap ADAsı

ROMAN / Ekim 2006,
ADA KİTAP, İstanbul

Kafkasya'dan, Ankara'ya uzanan bir coğrafya; 93 Harbinden, 12 Eylül'e varan bir tarih; Enver Paşa'dan, Atatürk'e, Deniz Gezmişlere, Ecevit'e, sokak militanın dan, üst düzey kışkırtıcıya kadar antkahramanlar, kahramanlar; ülkücüsü, devrimcisi, fırsatçısı; insanımızın albümüne yerleşmiş bir düğüm... Yakıcı bir idealist romantizm:

BAĞBOZUMU.

"Bir ülkenin yüzyıllık anatomisi, ama tarih değil; yüzyıl sonrasını vuracak, kendi intikamını alacak kırk bir aşkın ve yangın yerine dönen ülkenin romanı... Öner YAĞCI"

Öner YAĞCI / *Roman Aşkıyla*

Kitap ADAsı

İleri yayınları / 364
sayfa, Ekim 2006,
İstanbul

Edebiyatımızda türlerin tekniğine, yani edebiyatın mutfağına yönelik, ders kitapları dilini aşmış pek fazla kitap yok.

Öner Yağcı'nın Roman Aşkıyla bu boşluğu dolduracak kitaplardan. Kimse-siz, maviADA, Damar, İnsancıl... gibi bir çok dergide yıllar içinde yer alan romanla ilgili yazılarını bir bölümüne topladığı kitap, yazarın romana kendi dünya

görüşünden bakışını özetlerken, aynı zamanda romanın dününe ve bugününe yönelik yaptığı objektif araştırmalarla ilgililere kaynak olabilecek nitelikte. İçinde medyanın yükseldiği bir çok ünlü romana ve romancıya yönelik farklı eleştiri ve tespitlerin de yer aldığı kitap, üçüncü bölümünde dünya edebiyatının kimi romancılarını ve ünlü romanlarını irdeliyor. Balzac'tan Sovyet Romanlarına, Traven'den, Howard Fast'a kadar dünya devlerinin yer aldığı kitap, yazarın çizenler için olduğu kadar, alan eğitim görevler için de bir başvuru kaynağı.

Başka bir bakış açısıyla GÖRMEK isteyenler için...

OKUDUĞUNUZ KİTAPLARI TANITIN

Okuduklarınızı tanıtan yazılarınızı gönderin yer verelim, başkaları da tanısın, bilgilensin. Birilerinin dayattığını değil, kendi seçimlerimizi okuyalım.

BİR KONUK Taştan ÇIRALAR / BURSA /**SERZENİŞ**

Dinle gökyüzü

Dile gel konuş

Cana gel duy sesimi

Gözlerin ışık dolu yıldızdı

Yolumu aydınlatan

Isıydı

Yakmadan ısıtan yüreğimi

Uçardım enginliğini

Uçsuz gözbebeklerinde

Neden kapkara bulutlandın yüzüme

Yıldırım döktün susamışlığıma

Göktaşlarında suladın filizlerimi

Sen ne yüce

Ne can verendin

Hani o vardı ya

Damlalarında yeşermek

Huzur vermez miydi

Yüzüne gülümseyen dünyam

Eline ne geçti

Yaratıp

Dönüp öldürdüğün

Bana hak mı

Hak mı

Hak

Ha?!

Taştan ÇIRALAR

*Sev de Can Kat /
Şiir / 128 s kum
yayınları, İstanbul*

**Haldun Taner Öykü
Ödülü'nü**

Batman Karatay İlköğretim Okulu öğretmeni Yavuz EKİNCİ, "Sırtındaki Ölüler" adlı çalışmasıyla kazandı.

...

Sevgili ANNEM!!!

*Kurduğum tüm cümleler "ANNE" ile başlasın istiyorum...
İçimde oluşan, zamanlara bölünen uzun hasretlikten olsa gerek!*

Evet annem sana yazıyorum

Yavrun, canın, parçan, yüreğin ve sende daha tanımlanamayacak birçok anlamın, sana yazıyor bunları, o gittiği uzaktan yazıyor. Belki ana kucağına maddesel olmasa da, yürekten, içten bir sığınmış bir liman gibi!!! Tekne maviliğe açtı yelkenlerini, ama hiç bir şey kolay değil, hiçbir yolculuk tahmin edildiği gibi geçmez, muhakkak sürpriz bir şeyler olur. İyi yada kötü...

Ve yelkenli, limana sığındı, durdu, mola verdi yolculuğuna. Çok kısa bir ara, biraz sıcaklık, biraz koku alıp gideceğim, yolum çok uzun, sonunu getirmek zorundayım.

Sonunda geleceğim var, tüm fedakarlıkların ödülü var

Senin benden aslında tek istediğin şey var... "GÜZEL BİR GELECEĞİMİN OLMASI" Benden tek bir istediğin var o bile benimle ilgili, benim için...

ANNE! Nasıl bir kelimedir bu, neler barındırır anlamında. ANNE! Bunu söylerken çok tuhaf oluyor içim, bir tarafı acıyor. Kalbim daha hızlı atmaya başlıyor, aşk gibi, ilahi bir güç sanki sihir, büyü gibi... Ben seni anlayamıyorum. Bu kadar fedakar olman içimi acıtıyor. Yüreğini, canını, yavrunu, parçanı çok uzaklara gönderiyorsun. Kendi ellerinle hazırlıyorsun her şeyini. Biliyorum ki için yana yana, ellerin kavrula kavrula. Gözlerin dışarı çıkmak için yalvaran, gözyaşlarını engellemeye, durdurmaya çalışmaktan yorulmuş, şişmiş...

Nasıl bir görevdir seninki anne!

Dünyanın en zor mesleği, en yorucu, en zor işi. Geç oldu anne, gitmem gerek, benim molam bitti, sıcağını da aldım, kokunu da...Yoluma gidiyorum, yeni hayatıma, geleceğime kavuşmaya. Sen sadece benim için istesen de, ben senin içinde kuracağım o geleceği, o güzel geleceği.

Dur seni bir daha koklayayım.

Mis gibi, sıcacık, canım benim Seni Seviyorum!!!Arkamdan ağlama diyeceğim, bilirim ağlarsın. Benden saklar arkamdan akıtırsın isyanını, ağla annem, biteceğini geçici olduğunu düşünüp bu hasretlerin, gurur duyup mutluluktan ağla!

Tuba ÜNAL / TRABZON

maviADA ABONE KAMPANYASI.

maviADaya ŞİMDİ abone olun, bedelsiz kitap kazanın.

Dergiler Kültür Sanat Fenerleridir.

maViADA

BAHAR DOSYASI:

GÜNEŞE DOKUNMAK

...çoğu kez,, yaklaştığı güneşte yanan SANATÇIYI konu alacak
"GÜNEŞE DOKUNMAK " adlı dosyamız,

"Sanatçı, Esin Perileri ve Yaratma Sürecini" içeriyor. Sanatın her dalına
açık dosyamızla, mümkün olduğunca çok alana ve kişiye ulaşmak istiyoruz
Yazarı, Ressamı, Heykeltıraşı, Mimarı, Yedinci Sanatla Uğraşanı,...

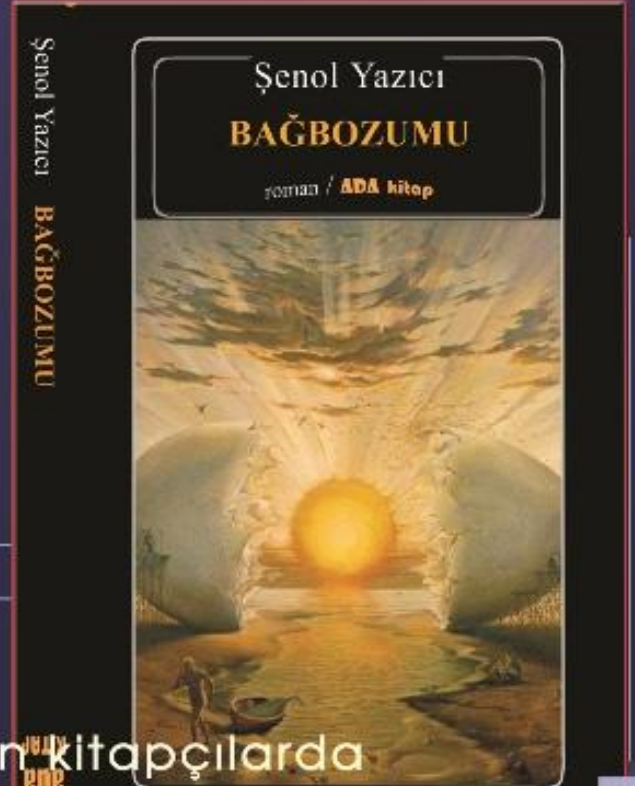
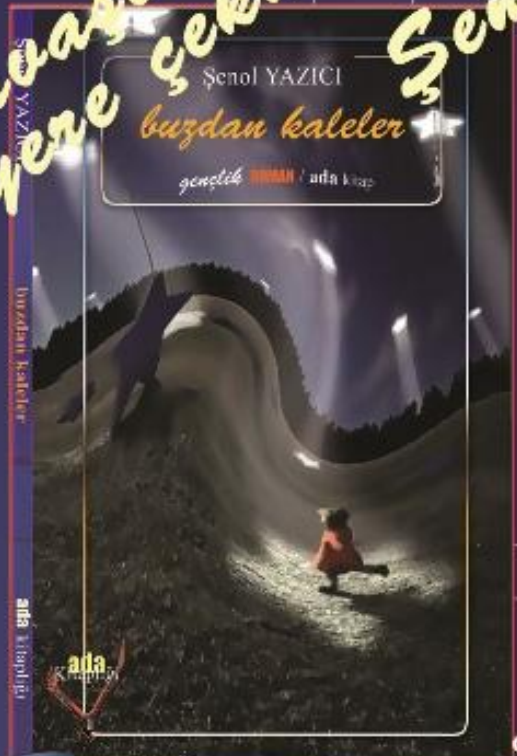
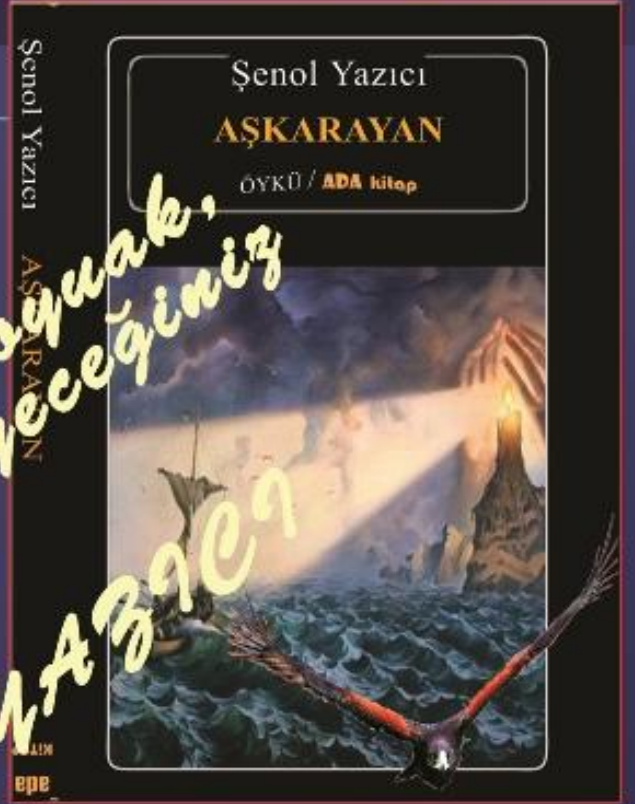
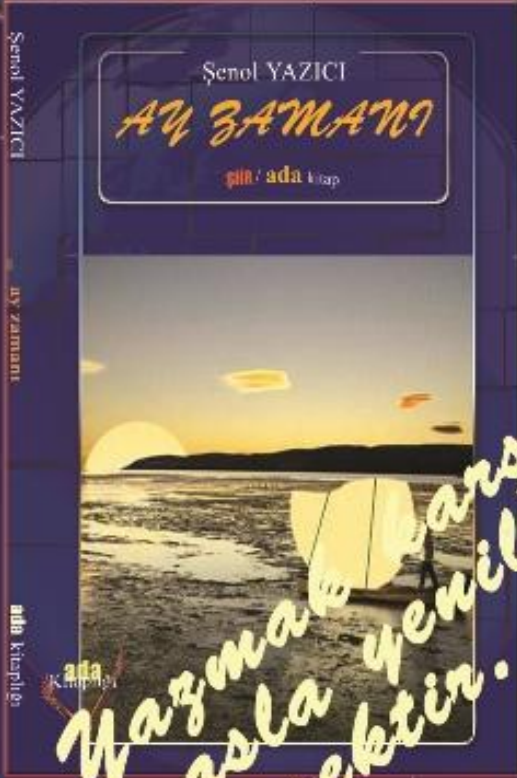
maViADA sizinle paylaşmaktan onur duyduğu kaderi ve kederi ölümsüz
bir anıya dönüştürmek istiyor. Bekliyoruz...

Kılavuz Soruları Almak İçin: adasanat@mynet.com adresine email
gönderiniz ya da www.adasanat.com.tc web adresine gidiniz.

dosya yönetimi: Şenol YAZICI dosya eşgüdümü: Ayşe KİLİMCİ *kes*

MAVİ ADA

kültür sanat edebiyat

Yazma şansını kaymak,
asla yenilmeyeceğinizi
sağase çekmekten.
Senol YAZICI

Seçkin kitapçılarda
ve TÜYAP'ta!!!